



Tellija: **Rahandusministeerium**

Konsultant: **PRAXISe Konsortium**  
(Konsortium: PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT,  
HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA)

Riigihanke nr 034118  
Riikliku Integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine

## **AVALIKKUSE JA SIHTGRUPPIDE KAASAMINE EESTI LÕIMUMISKAVA 2008-2013 KOOSTAMISSE**

Koostanud: Poliitikauuringute Keskus PRAXIS

RP 2008–2013 strateegia osa  
täiendamise ja rakendusplaani koostamise  
koondaruande põhjal

september 2008

## Sisukord

Sissejuhatus.....	3
Tagasiside kogumine .....	5
Aruanne täiendatud ettepanekutest RP 2008–2013 kohta vastavalt programmi sihtgruppidele ja kasusaajatelt saadud informatsioonile .....	7
Muudatusettepanekute tagasiside tabel .....	8
LISA 1 – Kaasamisüritustel osalenute nimekirjad .....	40
LISA 2 – Riikliku integratsiooniprogrammi tööversiooni arutelul töörühmades esitatud ettepanekud ning kommentaarid.....	47
LISA 3 – Teavitus- ja tagasisideürituste meediamonitoring .....	58

## Sissejuhatus

2005. a. lõpul esitas rahvastikuminister Vabariigi Valitsusele lähteülesande uue riikliku programmi „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2008–2013” (edaspidi RP 2008-2013) koostamiseks. Nimetatud programmi väljatöötamiseks moodustas rahvastikuminister 2006. aasta aprillis ekspertkomisjoni, kelle ülesanneteks oli lähteandmete kogumine ja taustauuringute tellimine selgitamaks, milline peaks olema kavandatava uue riikliku programmi sihtgrupp, põhi- ja alaeesmärgid, realiseerimise printsiibid, elluviimise kava, tulemuslikkuse hindamist võimaldavad kriteeriumid ja programmi elluviimiseks vajalikud vahendid. Samuti RP 2008-2013 tööversioonide läbivaatamine, arutelu ja heakskiitmine, mis olid asjatundjatele ette valmistatud vastava tööühma poolt. Ekspertkomisjon oli laiapõhjaline ja sellesse kuulusid nii riigi poolsed esindajad, kui kodanikeühenduste ja sotsiaalpartnerite esindajad.

Paralleelset ekspertkomisjoniga töötas RP 2008-2013 strateegia osa eelnõu ja rakendusplaani ka töögrupp, kuhu kuulusid riikliku programmi täitmise eest vastutavate institutsioonide, eeskätt ministeeriumide, esindajad. Tööühma ülesandeks oli koguda kokku ja töötada läbi ministeeriumite/ametite poolt esitatud ettepanekud, samuti teiste subjektide integratsioonialaste ettevõtmiste/projektide kavad ning koostada nende põhjal nii RP 2008-2013 strateegia osa kui rakendusplaani tööversioonid. Rakendusplaan sätestab üksikasjalikult ära alamprogrammide alla kuuluvad põhimeetmed, sihtgrupid, ajakava ja maksumuse (sh riiklikud vahendid ja välisabi).

2007. a mais liitus arengukava koostamisega Euroopa Komisjoni rahastatud üleminekutoetuse (*Transition Facility*) projekti raames korraldatud riigihanke “Riikliku integratsiooniprogrammi 2008–2013 väljatöötamine” võitnud konsortsium koosseisus SA Poliitikauuringute Keskus PRAXIS (juhtpartner), Tartu Ülikool, MTÜ Balti Uuringute Instituut, AS Hill & Knowlton Eesti, OÜ Geomedia.

Konsortsiumi peamiseks ülesandeks oli koostöös vastavate riigi institutsioonidega (peamiselt Rahvastikuministri büroo, Integratsiooni Sihtasutus ja RP 2008-2013 ekspertkomisjon ning tööühm) aidata õigeaegselt välja töötada Riiklik Integratsiooniprogramm aastateks 2008-2013, mis sisaldaks hästi määratletud strateegiat ja rakendusplaani. Selle eesmärgi täitmiseks viis Konsortsium läbi 6 valdkondlikku vajadus- ja teostatavusuuringut sihtrühmade suunatud integratsiooni meetmete osas, korraldas kaks õppereisi programmi rakendamise eest vastutavate institutsioonide esindajatele ning analüüsis rahvusvahelisi parimaid praktikaid. Eraldi uuriti kohalike omavalitsuste arengukavades sisalduvaid integratsiooni meetmeid. Korraldati mitmeid tagasiside ja teavitusüritusi, sh kahepäevane rahvusvaheline konverents integratsiooni teemal. Konsortsiumi tegevuste väljundid on saadaval Integratsiooni Sihtasutuse kodulehel.

Lisaks eelpool loetletud tegevustele, oli Konsortsium ülesandeks ka riikliku programmi eelnõu avaliku arutelu koordineerimine, et jõuda ühiskonnas üksmeelele aastateks 2008–2013 seatud ühiskonna integratsiooni eesmärkides.

Käesolev dokument annab ülevaate Konsortsiumi poolt läbi viidud avalikkuse ja sihtrühmade kaasamise protsessist: kellele ja millal korraldati kaasamis- ja teavitusüritused, kuidas koguti tagasisidet lõimumiskava ja rakendusplaani tööversioonile, milliseid ettepanekuid esitati ning kuidas neid arvestati. Samuti on lisades toodud üritustel osalenute nimekirjad ja ürituste meediakajastus.

## Tagasiside kogumine<sup>1</sup>

Riigihanke “Riikliku integratsiooniprogrammi 2008–2013 väljatöötamine” raames oli Poliitikauuringute keskuse PRAXIS üheks tegevuseesmärgiks **kaasata** sihtrühmade esindajad ning kasusaajad strateegia väljatöötamise ja rakendusplaani koostamise tegevustesse läbi **tagasiside kogumise**.

PRAXISE juhitud Konsortsium korraldas koostöös Tellijaga käesoleva projekti komponendi raames 3 kaasamisüritust. Kaks esimest kaasamisüritust toimusid vastavalt Lähtearuandes planeeritud ajakavale – septembri I pooles, kolmas kaasamisüritus toimus lõimumiskava ja rakendusplaani koostamise protsessi vajadustest ja võimalustest lähtudes detsembris 2007.

**Kaks teavitus- ja tagasisideüritust** toimusid 7. septembril Tallinnas ja 14. septembril Jõhvis. Tutvustati RIP 2008-2013 tööversiooni (kinnitatud 25. jaanuaril 2007) ning sihtrühmadelt laekus valdkondade kaupa jaotunud töörühmades hulgaliselt muudatusettepanekuid. 7. septembril Tallinnas osales 85 ja 14. septembril Jõhvis osales 41 inimest. Kuna riigihanke Lähtearuanne ei nõua ürituse kontseptsioonide ametlikku kooskõlastamist, arutati parima võimaliku tulemuse saamiseks Konsortsiumi organisatsioonidega, Rahvastikuministri büroo ja Integratsiooni Sihtasutusega kontseptsioonid läbi. Üritustele kutsutute nimekirjad, sihtrühmad ja ürituse kontseptsioon (sh kutse vormid, koht, tehnika jm korralduslik) kooskõlastati ostjapoolse projektijuhiga. Teavitusürituste kontseptsiooniks oli jaotada päev tööversiooni tutvustavate ettekannete ning tööversiooni kohta tagasiside saamiseks valdkondlike rühmatööde vahel. **LISA 2** sisaldab nii Tallinnas kui Jõhvis toimunud tagasisideüritustel esitatud muudatusettepanekuid nende esialgsel talletamise kujul. Ettepanekud koos tagasisidega on esitatud järgmise peatüki tabelis.

**Kolmas teavitus- ja tagasisideüritus** oli algselt plaanis korraldada vahemikus 22.-26. oktoober. Valdkondliku arengukava ning rakendusplaani koostamisega ning selleks laekunud muudatusettepanekutega seoses lükkus üritus aga edasi. Lepingu Rahvastikuministri büroo, Integratsiooni Sihtasutuse ja PRAXISE poolt otsustati kolmanda ürituse kontseptsiooni muuta ning Lõimumiskava ametlik tutvustus toimus 14. detsembril Tallinnas. See ürituse pani enam rõhku lõimumiskava sihtrühma strateegilise tasandi esindajatele (poliitikud jt otsustajad, aramusliidrid, katusorganisatsioonide juhid, ekspertkomisjon). Üritusel osales 80 sihtrühmade esindajat. Lõimumiskava 2008-2013 avalikul tutvustusel anti ülevaade loodava lõimumiskava eesmärkidest ja põhimõtetest ning toimusid 3 lõimumisvaldkonna paneelarutelud valdkondlike ekspertide, aramusliidrite ja auditooriumi osalusel

Kõik kolm kaasamis- ja tagasisideüritust olid kakskeelsed (eesti, vene).

PRAXISE juhitud Konsortsium on kaasamisüritustel saadud ettepanekute põhjal koostanud **vahearuande** sihtgruppidele saadud ettepanekutest, mis on esitatud käesoleva dokumendi jätmises peatükis.

---

<sup>1</sup> Riikliku Integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamise vahearuande lisa 5 „RP 2008-2013 strateegia osa täiendamise ja rakendusplaani koostamise“ 4. peatükk.

Alljärgnev tabel kirjeldab teavitus- ja tagasisideüritustega kaasatud sihtrühmi: esitatud on sihtrühma kuuluvate organisatsioonide arv. Ajakirjanduse, riigikogu, ministeeriumite ning KOVide puhul on esitatud inimeste arv. **LISA 1** sisaldab eelnevalt kirjeldatud üritustel osalenute nimekirju.

**Teavitus- ja tagasisideüritustega kaasatud sihtrühmad**

Sihtrühm	7. ja 14. sept	14.dets
Ajakirjanduse esindajad	9	9
Erakonnad	3	7
Erialaselts	1	1
ESF projektid mitte-eestlastele	2	0
Ettevõtte	3	1
Koolid, sh:	12	4
<i>Koolid-kutseharidus</i>	2	0
<i>Koolid-kõrgharidus</i>	7	3
<i>Koolid-põhi-ja-keskharidus</i>	3	1
Kohaliku omavalitsuse esindajad	12	3
Ministeeriumid	1	17
MTÜ, sh:	27	12
<i>MTÜ-ametiühingud</i>	2	1
<i>MTÜ-kutseliit-aineõpetajad</i>	1	0
<i>MTÜ-KOV-liit</i>	1	1
<i>MTÜ-haridus</i>	10	2
<i>MTÜ-noored</i>	3	2
<i>MTÜ-noortekeskus</i>	1	0
<i>Muud ühendused</i>	0	1
Raamatukogu	1	0
Rahvusvähemuste ühendused	17	9
Riigiametid	3	3
Riigikogu liikmed	5	5
Sihtasutus	6	8
Teadusasutus	3	5

Lõimumiskava koostamise ning teavitusürituste kajastamiseks olid üritustele kutsutud ka ajakirjanikud. Septembris toimunud kaasamisüritustel käisid kohapeal 9 erineva meediakanali esindajad. 7.septembril Tallinnas olid kohal ETV Aktuaalne Kaamera, YLE Soome, PBK, *Molodjosh Estonii*, ER uudised, Postimees, Äripäeva venekeelne toimetis. 14.septembril Jõhvis olid kohal Lites (Kohtla-Järve kaabeltelevisioon), ajaleht Virumaa Teataja (AS Viru Press). Detsembris toimunud Lõimumiskava 2008-2013 avalikul tutvustamisel käisid kohal 8 meediakanali esindajad: Eesti Raadio, Raadio 4, ETV, Hansa Meedia, *Helsingin Sanomat*, MK-Estonia, *Molodjosh Estonii*, Õpetajate Leht. Lõimumiskava 2008-2013 koostamise protsessis oli oluline olla teadlik protsessi kuvandist meedias, mistõttu Konsortsiumipartner Hill & Knowlton viis läbi meediamonitooringu iga ürituse järel. Monitooringu tulemused on esitatud **LISAs 3**.

## Aruanne täiendatud ettepanekutest RP 2008–2013 kohta vastavalt programmi sihtgruppidele ja kasusaajatelt saadud informatsioonile<sup>2</sup>

Teavitus- ja tagasisideürituste lõpptulemusena on valminud ettepanekute tabelid, mis koondavad erinevatest allikatest vahemikul 1.juuni – 2. oktoober<sup>3</sup> 2007 PRAXISesse laekunud ettepanekuid, küsimusi, kommentaare. Sisendiks on olnud:

- septembris 2007 toimunud teavitus- ja tagasisideürituste rühmatöö kokkuvõtted
- septembris 2007 toimunud teavitus- ja tagasisideürituste tagasisidelehed (kahel üritusel laekus kokku 15)
- Kodanike kaasamise veebi [www.osale.ee](http://www.osale.ee) ja Rahvastikuministri büroole saadetud ettepanekud (kokku 11 erinevalt saatjalt).

Järgnevalt on **esitatud ettepanekud seitsmes tabelis**. Lisaks muudatusettepanekule on tabelites toodud märge selle kohta, kas ettepanekuga arvestati või mitte ning lisatud täiendav kommentaar. Kommentaarid ettepanekutele on koostanud PRAXIS, lähtudes RIP koostamise töörühma kaudu tulnud ministeeriumite tagasisidest neile muudatusettepanekutele<sup>4</sup> ning Rahvastikuministri büroo juures tegutsevas Ekspertkomisjonis tehtud otsustest strateegia ja rakendusplaani sisu ning vormi osas. Muudatusettepanekud on grupeeritud sisu alusel vastavalt „Eesti lõimumiskava 2008-2013” peatükkidele:

1. Põhimõtted
3. Strateegilised eesmärgid / 3.1 Visioon 2013
- 3.2. Hariduslik ja kultuuriline valdkond
- 3.3. Sotsiaalne ja majanduslik valdkond
- 3.4. Õiguslik ja poliitiline valdkond
4. Seosed teiste arengukavadega
9. Muud ettepanekud, kommentaarid, märkused.

---

<sup>2</sup> Riikliku Integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamise vahearuaande lisa 5 „RP 2008-2013 strateegia osa täiendamise ja rakendusplaani koostamise” 5. peatükk.

<sup>3</sup> Tähtaeg 2.10. oli tingitud asjaolust, et PRAXIS poolt koostatud ja läbi töötatud muudatusettepanekud saadeti 9.10. Rahvastikuministri büroo juures tegutseva ekspertkomitee järgmise koosoleku materjalidena. Ekspertkomisjon arutas muudatusettepanekuid järgneval kahel koosolekul 15.10. ja 24.10.

<sup>4</sup> Seisuga 31.03.2008

## Muudatusettepanekute tagasiside tabel

1. PÕHIMÕTTED (sh mõisted)			
nr	muudatusettepanek	ettepanek vastu võetud (jah/ei/osaliselt/võetud teadmiseks)	kommentaar
1_01	Toetada eestivenelaste positiivse identiteedi kujunemist. Eestivenelased on kujunev kogukond, kelle poliitiline määratlus on eestlane ning etniline määratlus – eestivenelane. Paljud siinsed venelased ennast juba nii määratlevadki, sellesuunalist arengut tuleb nii moraalselt kui materiaalselt toetada. Kaasa tuleb aidata eestivene eliidi kujunemisele, sh avalike ülikoolide jõupingutustele eestivene noorte kaasamiseks eesti ülikoolidesse.	osaliselt	Venekeelse elanikkonna positiivse identiteedi kujunemist toetatakse peamiselt lõimumiskava haridusliku ja kultuurilise valdkonna meetmete kaudu. Ühtse haridussüsteemi arendamise peamine eesmärk on <i>võrdsete võimalust tagamine kõigile Eesti elanikele</i> ; noori toetatakse nii eesti kui emakeelele õppel. Kõrgkoolides tagatakse eesti keelt piisavalt mitte valdavatele õppuritele ühe-aastane intensiivne keeleõppe tugi. Planeeritud on hulgaliselt tegevusi, mille eesmärk on tutvustada noortele ja nende õpetajatele Eestimaad. Olulisel kohal on ka mitmekultuurilisuse mõõtme sisseviimine läbiva teemana õppekavadesse ning erineva kultuuritaustaga ja erineva emakeelega õpilaste õpetamise meetodika sisseviimine õpetajakoolitusse. Jätkub kultuuriseltside tegevuse toetamine.
1_02	Oluline on venekeelsetele koolidele sobivate ajalooõpikute väljatöötamine, mis ühendaks eestivenelaste ajaloo Eesti ajaloo viisil, mis ei sunniks Eestis sündinud ja kasvanud inimesi end määratlema okupantidena. Toetus tärkavate eestivähemuste identiteetidele peaks väljenduma ka sõnakasutuses. Terminid mitte-eestlased asemele tuleks eelistada termineid eestivenelased, eestiaserid, eestirootslased, eestisoomlased jne.	jah	Erinevate ekspertide soovitusel asendati termin "mitte-eestlane" teistega (sh näiteks "muukeelsed Eesti elanikud", "teised rahvused"). Arengukava käsitleb harva konkreetseid rahvusvähemusi. Pigem kõiki korruga või on tegevused eristatud keele alusel. On oluline tagada kõigile Eesti õppuritele ühtne infokeskkond (sh õppevara) mis võib vajadusel tähendada õppevara ümbervaatamist tervikuna, st et nii eesti kui vene õppekeele koolides kasutusel olevad õpikud vastaksid kõik sallivuse printsiibile. Samuti koostatakse vene õppekeele koolidele ajaloo eestikeelset õpet toetavad töölehed.
1_03	Teeme ettepaneku uueks, alternatiivseks lähenemiseks programmi koostamisele. Programm võiks olla lühike ülevaatlik dokument (alla 10 lehekülje), mis koosneks 2 funktsionaalsest põhiosast. Esimene neist fikseeriks lühidalt strateegilised eesmärgid. Teine määratleks üksikute tegevusvaldkondade ja konkreetsete tegevuste (mitte üksikute ürituste!) loendi vormis peamised / juhtivad teostajad ja vastutajad (mitte kõik kaasatud või asjassepuutuvad -- sel juhul hajub vastutus olematusse). Kui formaalsetest nõuetest lähtuvalt on möödapääsmatu lisada programmile muid osiseid, siis piirduda	ei	Valdkondlikel arengukavadel on oma koostamise põhimõtted, mis tulenevad strateegiliste dokumentide määrusest nr 302. Kui neid ei järgita, ei saa Vabariigi Valitsus lõimumiskava kinnitada kui üleriiklikult kohaldatavat dokumenti. Arengukava koostamisel on olnud eesmärgiks dokumendis esitada vaid kõige olulisem informatsioon. Hetkeolukorra ülevaadet täiendavad analüüsid on viidatud ning selgitused eesmärkidele ja meetmetele sisalduvad rakendusplaanis seletuskirjas.



Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

	maksimaalselt lakooniliste formuleeringutega, millele on vajadusel lisatud viited muudele dokumentidele (uurimustele, määrustele vms.) Kogu muu tänaseks ettevalmistatud väärtuslik materjal võiks leida oma väärika koha mitut eri liiki kaasnevas dokumentatsioonis, millele programmis saab viidata. Kõiki programmis seatud ülesandeid saab alati täpsustada alama taseme regulatiivsetes või töödokumentides.		
1_04	Tekstis räägitakse läbisegi vähemusrühmadest, gruppidest ja üksikisikutest. Kuna tegu pole homogeense grupiga, oleks otstarbekas rääkida eelkõige üksikisikut ning temale suunatud poliitikast.	osaliselt	Lõimumiskava üheks põhimõtteks on <b>lõimumine kui üksikisikut lähtuv ja kogu ühiskonda haarav protsess</b> . Edukas lõimumine saab teostuda vaid eestlaste ja teiste rahvuste esindajate isikliku tahte ja jõupingutuse tulemusel, mida peab toetama püsielanikke esindavate ühenduste, kohalike omavalitsusorganite ja riigiasutuste tegevus toetava õigusliku, majandusliku, sotsiaalse ja vaimse keskkonna kujundamisel. Lõimumiskava on suunatud Eesti Vabariigi püsielanikule. Erinevad meetmed ning tegevused (näiteks Rahvastikuministri Büroo ning Kultuuriministeriumi omad) toetavad suurel hulgal erinevaid rahvuskultuuriseltse ning läbi nende rahvusgruppide arengut. Lõimumiskava on erinevatel tasanditel suunatud nii indiviidi kui gruppide ja laiemalt ühiskonna tasandile.
1_05	Lua kogu strateegiast skeem, kuidas erinevad meetmed toimivad ühise eesmärgi nimel.	jah	Lõimumiskava sisaldab strateegiliste eesmärkide skeemi.
1_06	Mõtlemise Reform. (I) Peab vabanema mõtlemisest, et kõik venelased on Eesti riigi vaenlased. ( tegelikult paljud ei mõtlegi nii aga sellegipoolest ) Ei saa vastutada kogu rahvas, mitmete põlvkondade kaupa oma vanemate tegude eest ( kes omakorda olid režiimi ohvrid ), nii nagu ei saanud vastuta Lennart Meri oma venna tegude eest.	võetud teadmiseks	Kõik lõimumiskava tegevused on suunatud sellele, et <b>suurendada teadlikkust</b> Eesti ühiskonna kultuurilisest mitmekesisusest ning <b>sallivust</b> erinevuste suhtes.
1_07	Mõtlemise Reform. (II) Kõik Eesti kodanikud peavad saama võrdse hariduse. Ainult koos elades on võimalik tunda õppida oma naabreid/lähedasi. Arvestades ka seda, et lähitulevikus erinevatest rahvusest migrantide arv suureneb ei ole võimalik jätkata olukorras kus iga rahvas saaks hariduse oma emakeeles. Erakoolides ehk siis. Samuti peab arvestama väga suure vajadusega Eesti vene keele oskustega (kasutada Šveitsi kogemusi).	osaliselt	Haridusliku ja kultuurilise valdkonna <i>eesmärgiks</i> on, et <i>kõigil Eesti elanikel oleks võrdsed võimalused hariduse omandamiseks ühtses haridussüsteemis ning samas ka tingimised oma keele ja kultuuri säilitamiseks</i> . Seoses üleminekuga osalisele eestikeelsele õppele üldhariduskoolides laienevad keeleõppe ja kohanemisprogrammid igal haridusastmel. Oluline läbiv tegevus ministribüroo poolt kultuurivaldkonnas on eestlaste ning teiste rahvuste kontaktide tihendamise ning ühistegevuse toetamine.
1_08	Õigus-poliitiline protsess peaks kajastuma ka püstitatud eesmärkides, praegu see nii ei ole.	jah	Lõimumiskava eesmärk ning visioon 2013 sisaldavad ka õigusliku ja poliitilise lõimumise mõõdet. <i>Lõimumiskava eesmärk on toetada iga püsielaniku kuuluvustunnet Eesti ühiskonda ühiste väärtuste jagamise ning riigikeele valdamise kaudu. Eduka lõimumise tulemusena saab igaüks ennast vabalt teostada ning tunneb end turvaliselt, osaledes</i>

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

			<p><b>ühiskonna majanduslikus, sotsiaalses, poliitilises ja kultuurilises elus.</b> Eestis on loodud võimalused teiste rahvuskeelte ja -kultuuride arendamiseks. Visioonis 2013 on muuhulgas seatud sihiks:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• kontaktid ja suhtlus erineva emakeelega inimeste vahel on suurenenud ning erinevused eesti- ja muukeelsete elanike osalemises kodanikuühendustes ja avalikus sfääris on vähenenud;</li> <li>• määratlemata kodakondsusega isikute osakaal Eesti elanike, seas, on püsivalt kahanenud;</li> <li>• valdav osa Eesti elanikest usaldab muust rahvusest inimesi ja vastupidi;</li> </ul>
1_09	Integratsioon võib toimuda ka muus keeles kui eesti keel: enne sisuline kaasamine, mille kaudu ka keelt võimalik õpetada.	võetud teadmiseks	<p>Avalikus sfääris on ühiseks suhtlemiskeeleks eesti keel. Arengukavasse on kavandatud tegevusi, mis ei ole otseselt seotud ühe keelega ega suunatud eesti keele oskuse parandamisele, vaid suunatud just ühistegevustele, ühiste väärtuste jagamisele.</p>
1_10	Pidevalt viia läbi monitooringuid ja uuringuid, et saada teavet erinevate läbiviidavate tegevuste tegelike sisuliste tulemuste kohta.	jah	<p>Lõimumiskava juhtimine sisaldab muuhulgas ka valdkondliku arengukava elluviimise analüüsi meedet. 2010.aastal tellitakse lõimumiskava vahehindamine ning 2014 lõpphindangu aruanne. Igal aastal koostatakse lõppeval aastal arengukava rakendamise tulemuslikkuse ülevaatlik aruanne. Jätkuvalt korraldatakse Integratsioonimonitooringuid (2008.a). Väiksemad uuringud on planeeritud ka rakendusplaani 2008-2010 eri valdkondades ning meetmetes (sh uuring eesti keele õppes koolieelsetes lasteasutustes, uuring muukeelse lapse toimetulekust eesti õppekeelega koolis, täiskasvanute eesti keele õppe vajaduste seire, uuringud inimõiguste kaitse valdkonnas, aastateks 2011-2013 on planeeritud uuring muukeelsetest subkultuuridest Eesti kultuuriruumis)</p>
1_11	Arvestada sellega, et integratsiooni probleemiks on getostumine, ta puudutab kompaktsset asuala.	jah	<p>Lõimumiskava peatükis "Hetkeolukorra analüüs" tunnustatakse vajadust pöörata tähelepanu regionaalsetele eripäradele. <b>Aastal 2008 tegeletakse KOV rolli selgitamisega lõimumispoliitikas</b>, et lõimumiskava meetmeid võimalusel ka regionaalselt paremini sihistada.</p>
1_12	Oleme juba kokku leppinud (avalikkus), et keeleõpe on oluline. Sellega tegeleb palju asutusi ja ühendusi. Keeleõppe rõhutamise asemel on vaja fookus nüüd tõsta mujale.	osaliselt	<p>Uuringud kinnitavad jätkuvalt, et madal riigikeele oskuse tase takistab inimestel elus edasi jõuda, parandada oma sotsiaalset ja majanduslikku heaolu. Lõimumiskava üheks põhimõtteks on <b>Eesti keel kui avaliku sfääri suhtluskeel:</b> <i>Eesti keele oskus on eduka lõimumise üks eeltingimusi, mis annab isikuile võimaluse osaleda ühiskondlikus elus võrdselt. Keelelise integratsiooni pikemaajaline eesmärk on saavutada olukord, kus kõik Eestimaa püsielanikud suudavad suhelda riigikeeles.</i> Kuna aga lõimumine ei lõppe keeleoskusega, on lõimumiskavas senisest olulisem roll nii sotsiaalse ja majandusliku kui õigusliku ja poliitilise valdkonna eesmärkidel/tegevustel, mis riiklikus integratsiooniprogrammis</p>

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

		2000-2007 keeleõppe varju jäid.
--	--	---------------------------------

2. VISIOON 2013			
nr	muudatusettepanek	ettepanek vastu võetud (jah/ei/osaliselt/võetud teadmiseks)	kommentaar
2_01	Tunnistada probleemi ning tõsta selle lahendamine riiklikuks prioriteediks. Aprillikriisi varjatud pinnaseks oli aastatepikkune tegelikust olukorrast möödavaatamine. Eestis elava venekeelse kogukonna meelsus ja tulevik on tegelikult meie riigi üks peamisi ja keerukamaid julgeolekuküsimusi. Riigikogu ja valitsus peavad seda selgesõnaliselt tunnistama ning võtma poliitilise vastutuse lahenduste leidmise eest. See eeldab koalitsioonilepingus integratsiooniteemale keske koht andmist ning kõigi Eesti tipp-poliitikute isiklikku ja püsivat panust lõimumise toetuseks. Senine projektipõhine tegevus peab asenduma kõiki poliitikavaldkondi läbiva kahepoolse protsessiga.	jah	Eesti Lõimumiskava 2008-2013 koostamine ja vastuvõtmine on poliitilise tahte väljendus.
2_02	Sõnastada selged rahvuspoliitilised eesmärgid. Eesti rahvuslik huvi pole ei assimilatsioon ega mitte-eestlaste lahkumine. Meie riigi stabiilsuse võti on selge identiteediga lojaalse eestivenelaste kogukonna tugevnemine Eestis. Eesmärgiks on vastastikust partnerlust väärtustavate hoiakute ning ühiste väärtuste kujundamine, mis hõlmab nii eestlasi kui ka teisi rahvusrühmi.	jah	Rahvuspoliitilised eesmärgid on sõnastatud õigusaktides alates EV Põhiseadusest ning riigi keskstrateegiates. Nende seosed lõimimisega on sõnastatud lõimumiskava peatükis Seosed teiste arengukavadega.
2_03	Kõigepealt on vaja teada täpselt, milline on see arv teistest rahvustest inimesi (peamiselt venelasi), kes saavad ja tahavad integreeruda Eesti ühiskonda. Siia on jäänud terve hulk Venemaa sõjaväelastest pensionäre, kes minu teada kaotaksid pensioni kodakondsuse muutmisel.	osaliselt	Lõimumiskava koostamise raames läbi viidud vajadus- ja teostatavusanalüüsi tulemusena selgus, et 61% Eesti muukeelsest elanikkonnast on tugevalt või keskmiselt lõimunud, 31% on nõrgalt lõimunud ning 8% lõimumata. Lõimumiskava sihtgrupiks on peamiselt juba tugevalt, keskmiselt või nõrgalt lõimunud, kuna lõimumata muukeelse elanikkonna probleemid puudutavad peamiselt sotsiaalset turvalisust, baasvajaduste rahuldamist jms, mis kuuluvad Sotsiaalministeeriumi ja Justiitsministeeriumi haldusalasse. Mis puudutab konkreetselt Venemaa sõjaväelastest pensionäre, siis tuleb siinkohal parandada väärarusaam. Nimelt ei ole pension seotud kodakondsusega. Kui inimesel on õigus mitmele pensionile, siis ta saab

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

			<p>valida, millist soovib saada (selleks tuleb täita vastav avaldus). Vene sõjaväepensionäride sotsiaalsete tagatiste küsimust reguleerib Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vaheline kokkulepe Vene Föderatsiooni relvajõudude pensionäride sotsiaalsete tagatiste küsimustes Eesti Vabariigi territooriumil (sõlmitud 26.07.1994)</p> <p><i>Artikkel 3:</i> Vene Föderatsioon kindlustab sõjaväepensionärid pensioniga Eesti Vabariigi territooriumil sõltumata nende kodakondsusest Vene Föderatsiooni seadusandlusega kehtestatud tingimustel ja normide järgi.(...)</p> <p><i>Artikkel 5:</i> Sõjaväepensionäridele, kellel on õigus pensionile vastavalt Eesti Vabariigi seadusandlusele, võivad pensioni nende soovil määrata ja välja maksta Eesti Vabariigi vastavad organid tema vahendite arvelt. Varem Vene Föderatsiooni poolt määratud pensionide väljamaksmine peatatakse seejuures ajaks, mil pensione maksavad välja Eesti Vabariigi vastavad organid, ning vastupidi.</p>
2_04	<p>Mõtlemise Reform (III)</p> <p>Kui Eesti on mõistnud hukka Nõukogude režiimi ja kõik mis on sellega seotud, siis ei saa Eesti riik tegutseda samadel meetoditel siis on see õiglane, kuid Eesti ei saa käituda samamoodi nagu Nõukogude režiim, kes lammutas kõik Eesti olevad Vabadussambad. Me võiks olla sellest üle, et mitte toita Venemaad teemaga mis nende propagandamasinasse hästi sisse sobib.</p>	võetud teadmiseks	
2_05	<p>Integratsioon ei ole ainult keele teadmine, vaid ka meelsuse kujundamine.</p>	võetud teadmiseks	<p>Lisaks keeleõppele on lõimumiskavas planeeritud mitmeid tegevusi, mis on suunatud vene ja eesti õppekeele koolide noorte ühistegevustele. Õpetajate koolitusel ja erinevatel infoüritustel erinevatele sihtrühmadele tähtsustatakse õppurite ja õpetajate kaasamise läbi hoiakute kujundamist.</p>
2_06	<p>Integratsioonistrateegia peaks puudutama kõigi Eestis elavate rahvuste integratsiooni, sh kaasama eestlasi.</p>	jah	<p><b>Lõimumiskava sihtgrupiks on ka eesti keelt kõnelev Eesti elanikkond.</b> Rakendusplaani sisaldab nii tegevusi, mis on suunatud kogu Eesti ühiskonnale (sh. eesti keelt kõnelevale osale). Sihtgrupid on osaliselt esitatud lõimumiskava <i>Strateegiliste eesmärkide peatükis</i> ning täpsemalt rakendusplaani seletuskirjas.</p>
2_07	<p>Tuleb eestlased kaasata integratsiooniprotsessi ning nende tolerantsust suurendada.</p>	jah	<p>Lõimumiskava sihtgrupiks on ka eesti keelt kõnelev Eesti elanikkond. Lõimumiskava õigusliku ja poliitilise valdkonna siht on anda kõigile Eesti elanikele seadustega tagatud õigustest lähtudes võrdsed võimalused eneseteostuseks ühiskonnaelus ja poliitikas, sõltumata rahvusest või emakeelest. Lõimumiskavas on planeeritud tegevusi, mille eesmärgiks on etniliste ja kultuurigruppide vastastikkuse usalduse suurendamise toetamine. Lõimumiskava koostajad ning rakendajad on teadlikud eestlaste suhtest teatavates teistes rahvusest inimesi puudutavates</p>

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

			küsimustes. Olulisel kohal on ka kontaktide tihendamine erinevast rahvusest eestimaalaste vahel ning ühistegevuse toetamine.
2_08	Inimene on koolis 12 aastat, kuid peale seda elab ka edasi. Pöörata proportsionaalselt rohkem tähelepanu koolijärgsetele tegevustele täiskasvanutele!	osaliselt	Lõimumiskavas on enamus tegevusi osalisele eestikeelsele aineõppele ülemineku tõttu suunatud pigem lastele ja noortele. Samuti jätkub tugiõppe läbiviimine kutse- ja kõrghariduses. Sotsiaalse ja majandusliku ning õigusliku ja poliitilise valdkonna sihtrühmad on aga enamuses täiskasvanud, sh ka Eesti vanemaealine muukeelne elanikkond. Jätkub keeleõppe tagasimakse süsteem ning tasuta keeleõppe võimaluste loomine. <b>Lõimumiskavas luuakse võimalused eesti keele õppimiseks kõigile soovijatele olenemata vanusest ning erialast.</b> On planeeritud mitme eriala esindajate vahetuslähetus eestikeelsesesse keskkonda.
2_09	Täpsustada integratsiooni mõistet ja eesmärki. Sõnastada selliselt, et selles oleks oma koht kõigil ühiskonna liikmetel (olenemata rahvusest, soost või vanusest).	jah	Lõimumiskava ümbersõnastatud eesmärk: <i>Lõimumiskava eesmärk on toetada iga püsielaniku ühtekuuluvustunnet Eesti ühiskonnaga ühiste väärtuste jagamise ning riigikeele valdamise kaudu. Eduka lõimumise tulemusena saab igaüks ennast teostada ning tunneb end turvaliselt, osaledes ühiskonna majandus-, sotsiaal-, poliitilises ja kultuurielus. Eestis on loodud võimalused kõnelda teisi keeli ja arendada rahvuskultuures.</i>
2_10	Toetada nõ rahvuseüleseid tegevusi.	jah	Rahvuseüleseid tegevusi on planeeritud Lõimumiskava igas valdkonnas. Lõimumiskava visioon 2013 sätestab muuhulgas, et <i>kontaktid ja suhtlus erineva emakeelega inimeste vahel on suurenenud ning erinevused eesti- ja muukeelsete elanike osalemises kodanikuühendustes ja avalikus sfääris on vähenenud.</i>
2_11	Programmis tuleb tähelepanu pöörata ka vanematele eestivenelastele.	jah	Lõimumiskavas on enamus tegevusi osalisele eestikeelsele aineõppele ülemineku tõttu suunatud pigem lastele ja noortele. Sotsiaalse ja majandusliku ning õigusliku ja poliitilise valdkonna sihtrühmad on aga enamuses täiskasvanud, sh ka Eesti vanemaealine muukeelne elanikkond. Jätkub keeleõppe tagasimakse süsteem ning tasuta keeleõppe võimaluste loomine.
2_12	Üle vaadata strateegia kontseptuaalne alus ja põhiküsimused, kuna hetkel lähtub vananenud arusaamadest.	jah	Lõimumiskava kontseptuaalne alus ja põhimõtted on võrreldes jaanuarikuu 2007 tööversiooniga paljude osapooltega läbi arutatud, olulisel määral täpsustatud ning viidud vastavusse Eesti ühiskonna muutunud vajadustega lõimumispoliitika valdkonnas.
2_13	Osutada suuremat tähelepanu väiksematele vähemusrahvustele.		Lõimumiskava üheks põhimõtteks on <b>kultuurilise mitmekesisuse tunnustamine</b> kuid kõigisse rahvusvähemustesse suhtutakse samaväärseid ühtesid teiste ees eelistamata. Kultuuriline mitmekesisus tähendab, et Eestis elavatele etnilistele vähemustele on tagatud nende keele ja kultuurilise eripära säilitamise võimalused, eeskätt emakeelse hariduse ja seltsielu korraldamisel. Samuti kuulub kultuurilise

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

			<p>mitmekesisuse mõistesse kultuuriliste eripärade tutvustamine Eesti ühiskonnas laiemalt. Lõimumisprotsess seejuures loob tingimused kultuuride vastastikuseks rikastamiseks.</p> <p>Lõimumiskava tunnustab <b>rahvusvähemuste pühapäevakoolide, rahvuskultuuriseltside ja kunstikollektiivide olulist rolli</b> rahvusvähemuste emakeele ning oma kultuuri õppe edendamisel. Jätkub nende tegevuste toetamine.</p>
2_14	Integratsioon defineerida selliselt, et ei väljenduks assimileerimisena.	võetud teadmiseks	Lõimumiskava eesmärk on sõnastatud lk 3 ning alljärgnev sõnastus lähtub lõimumise kontseptsioonist: iga püsielaniku Eesti ühiskonnaga ühtekuuluvustunde toetamine ühiste väärtuste jagamise ning riigikeele valdamise kaudu. Eduka lõimumise tulemusena saab igaüks ennast teostada ning tunneb end turvaliselt, osaledes ühiskonna majandus-, sotsiaal-, poliitilises ja kultuurielus. Eestis on loodud võimalused kõnelda ka teisi keeli ja arendada rahvuskultuure.
2_15	Kogu strateegiast kaotada assimilaatiivsed tendentsid.	võetud teadmiseks	Lõimumiskava on tasakaalustatud dokument, kus sisaldub nii eesti keele õpe kui ka rahvusvähemuste emakeele õpe ning kultuuri arendamise võimalus, mis kõik aitavad kaasa lõimumisele, st kohanemisele kaotamata oma keelt ja kultuuri.
2_16	Integratsioon kui sulandumine uueks ühtseks jõuks toimub põlvkondade jooksul.	võetud teadmiseks	<b>Eesti elanikkonna lõimumine on pikaajaline protsess</b> , mille lõppsihiks tugeva Eesti riigi identiteediga, ühiseid demokraatlikke väärtusi jagava ning avalikus sfääris eesti keeles suhtleva püsirahvastikuga kultuuriliselt mitmekesine ühiskond. Lõimumiskava toetab sellise ühiskonna kujunemist demokraatliku õigusriigi põhimõtetest ja kohustustest lähtudes.
2_17	<p>Eesti integratsiooni põhiprobleem on autoritaarsete väärtuste ilmnemine, demokraatlike väärtuste defitsiit ja euroopalike väärtuste tagasihoidlik aktsenteeritus ühiskonnas. Arendades demokraatlikku identiteeti ja astudes vastu autoritaarsetele hoiakutele ja väärtustele, on võimalik tulevikus vältida avantüristlike autoritaarsetele hoiakutele tuginevaid väljaastumisi Eesti riigi ja rahva, Euroopa Liidu ja selle põhiväärtuste vastu.</p> <p>Viie aasta programmi eesmärgiks peaks sellest tulenevalt olema uue demokraatlikku identiteeti kujundava ja Euroopalikke väärtusi toetava süsteemi loomine. Senises projektis küll mainitakse ühiste väärtuste kujundamist, kuid pole täpsustatud, millistest väärtustest on jutt ega püütud isegi mitte hinnata, kuivõrd Eesti noored ja kogu elanikkond tegelikult neid väärtusi hindab ja toetab. Tulevikustrateegia saab põhineda üksnes erinevate identiteetide</p>	jah	<p><b>Põhimõtted</b> millest lõimumiskava koostamisel lähtuti on:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Euroopa põhiväärtuste järgimine;</li> <li>• Eesti keel kui avaliku sfääri universaalne suhtluskeel;</li> <li>• Ühise riigiidentiteedi tugevdamine;</li> <li>• Kõigi elanike osalemine ühiskonna arendamisel;</li> <li>• Võrdsed võimalused;</li> <li>• Rahvuspõhise eraldatuse vältimine;</li> <li>• Lõimumine kui üksikisikust lähtuv ja kogu ühiskonda haarav protsess.</li> </ul>

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

	vastastikkuse tunnustamisele ja lugupidamisele rajatud ühiskonna ülesehitamisel.		
2_18	Täpsustada/ümber sõnastada integratsiooni peamine eesmärk ning tulemus(?)  Integratsioonistrateegia dokumendi lk 7 on esitatud Eesti ühiskonna integratsiooni eesmärk ja peamine tulemus, mida saab samuti käsitleda eesmärgina.  Viia peamine eesmärk ja tulemus korrelatsiooni rakendusplaaniga.	jah	Lõimumiskava eesmärgi ja tulemus sõnastust on täiendatud: <i>Lõimumiskava eesmärk on toetada iga püsielaniku kuuluvustunnet Eesti ühiskonda ühiste väärtuste jagamise ning riigikeele valdamise kaudu. Eduka lõimumise tulemusena saab igaüks ennast vabalt teostada ning tunneb end turvaliselt, osaledes ühiskonna majanduslikus, sotsiaalses, poliitilises ja kultuurilises elus. Eestis on loodud võimalused teiste rahvuskeelte ja -kultuuride arendamiseks.</i> Lõimumiskava ja rakendusplaani on omavahel kooskõlas.
2_19	Selgelt fikseerida sihtgrupid, kellele programm on suunatud.  Üksnes siis, kui täpselt on fikseeritud probleem ja eesmärk ning sihtgrupid, on võimalik edasi liikuda ka programmis kavandatavate tegevustega.	jah	Lõimumiskava eesmärgiks on <i>luua tingimused, milles iga Eesti püsielanik, sõltumata oma etnilisest päritolust, tunneb ennast turvaliselt, valdab riigikeelt, jagab Eesti Vabariigi põhiväärtusi ja saab ennast vabalt teostada, osaledes ühiskonna ja riigi majanduslikus, sotsiaalses ja kultuurilises elus. Igaühele tagatakse tema rahvuskeele ja -kultuuri säilitamise ja arendamise õigus.</i> Sihtgrupid on esitatud lõimumiskava rakendusplaani seletuskirjas.
2_20	1. Mõiste „kodakondsusetus” juurde alamärkus mõiste selgitusega või viitega mõiste selgituse asukohale strateegiadokumendis.  Küsimus ka selles, milliste seaduste alusel on määratletud mõiste "kodakondsusetus", kuna seda kasutatakse juba eesmärgiseades.	osaliselt	Mõistet "kodakondsusetus" ei ole Lõimumiskavas kasutatud. Läbivad terminid on "kodakondsusega" ja "määratlemata kodakondsusega" inimesed.
2_21	Täpsustada meetmeid ja tegevusi erineva integratsiooniastmega sihtrühmi silmas pidades Alus: Saar Poll / TÜ 2007 jt sekundaaranalüüs	võetud teadmiseks	Lõimumiskava tegevuste planeerimisel on lähtutud sihtrühmade erinevatest vajadustest. Sihtgrupid on esitatud lõimumiskava rakendusplaani seletuskirjas.
2_22	Grupid populatsioonis, kes vajavad integreerimist: • Etnilised eestlased, kes nõukogude ajal läksid üle vene keelele koduse keelena. • Kauga aega Eestis elanud mitte-eestlased, eri rahvusvähemuste esindajad, kes ei ole õppinud eesti keelt valdama. • Sõjajärgsed immigrandid Nõukogude Liidust, kes tulid ise, kutsutu Eesti valitsuse poolt, või saadeti sundkorras Eesti riiki taastama ja üles ehitama. Samuti nende lapsed ja lapselapsed. • Taasiseseisvunud Eestisse tulnud immigrandid • 10 viimase aasta hilis-immigrandid	võetud teadmiseks	Rakendusplaani seletuskirjas on esitatud iga valdkonna <b>peamised sihtgrupid</b> . Rakendusplaanis on esitatud ka iga tegevuse konkreetne sihtgrupp.
2_23	Määratleda kõikide valdkondade jaoks prioriteetid ja/või kirjeldada kriitilised edutegurid meetmete elluviimisel a. Rakenduskavas reastada tegevused prioriteetsuse järjekorras või kirjeldada prioriteetsus kommentaarides.	jah	Valdkondade järjestus kajastab lõimumiskava prioriteete: 1) hariduslik ja kultuuriline 2) sotsiaalne ja majanduslik 3) õiguslik ja poliitiline lõimumine. Samas toetavad valdkonnad üksteist alaeesmärkide ning lõimumiskava üldeesmärgi saavutamisel. Lõimumiskava peatükis „Strateegilised

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

	Alus: Ernst & Young'i vaahindamisaruanne (lk.113)		eesmärgid, ning rakendusplaani seletuskirjas on kirjeldatud alaeesmärkide, meetmete ja sihtrühmade järjestatust prioriteetsuse alusel.
--	---	--	--

### 3. HARIDUSLIK JA KULTUURILINE LÕIUMINE

**Valdkondlik eesmärk:** tagada kõigile Eesti elanikele võrdsed võimalused hariduse omandamisel ühtses haridussüsteemis ning tingimused oma keele ja kultuuri säilitamisel

nr	muudatusettepanek	ettepanek vastu võetud (jah/ei/osaliselt/võetud teadmiseks)	kommentaar
3_01	Suurendada vene- ja eestikeelse õppekeelega rakenduslike erakõrgkoolide osatähtsust vähemusrahvuste integreerimisel Eesti ühiskonda. Rakenduslikud vene ja eesti õppekeelega erakõrgkoolid, peaksid muutuma vene keelt rääkiva elanikkonna täienduskoolituskeskusteks, kus lisaks erialastele teadmistele õpetatakse riigi rahalisel toetusel õigusnorme, tutvustatakse eesti kultuuri, tavaid ja kombeid.	osaliselt	Õppeasutuste osalemine lõimumislaste tegevuste elluviimisel on asjakohane sõltumata nende omandivormist. Tegevusteks, eelkõige täienduskoolituste läbiviimiseks on võimalik raha taotleda erinevate programmide raames, sh IS-ist.
3_02	Etnilise mitmekesisuse säilitamine ja arendamine - multikultuurse Eesti kujundamise (formeerimise) üks prioriteetidest. 1) rahvuskultuuriseltside tegevuse organisatsiooniline, finantsiline ja õppemetoodiline toetamine, mis on suunatud rahvusvähemuste kultuuride säilitamisele ja arendamisele, tolerantsele etniliste gruppide vahelisele koostööle ja üksteisemõistmisele. 2) Praktilise abi osutamine rahvuskultuuriseltsidele nende sidemete tugevdamisel ja arendamisel kodumaaga. 3) osavõtt piiriäärsest regionaalsest koostööst ja koostööst naaberomavalitsustega, sh kohalike etniliste gruppide vahelise dialoogi kaudu kohaliku kogemuse edastamine Eestis elavate rahvusvähemuste etnilise päritolu maadesse. 4) Erielse tähelepanu ja praktilise abi osutamine kohalikele eesti seltside tegevustele. 5) Kohalike rahvuskultuuriseltside tegevuste toetamine, mis on suunatud etniliste gruppide vahelise dialoogi arendamisele ja Eesti kultuuri rahvusvähemuste kultuuride vastastikkusele mõjule.	jah	Lõimumiskava peab oluliseks <b>Eesti ühiskonna kultuurilise mitmekesisuse hoidmist, teadvustamist ja väärtustamist.</b> Lõimumiskava hariduslik ja kultuuriline valdkond sisaldab kultuuriseltside kultuuritegevuse toetamist ja päritolumaaga kultuuriseoste edendamist, nii seltside baasfinantseerimist kui projektide toetamist, piiriäärset koostööd. Kultuuriministeerium on lõimumiskava väliselt teinud ettepaneku erinevate üleriigiliste kultuuriühenduste (nt Eesti Kooriühing) koosseisu senisest aktiivsemalt kaasata eestivähemuste kollektiive.



**Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine**  
**PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA**

3_03	Erinevad võimalused - rahvusvähemuste õiguste järgimise alus. 1) Operatiivse juurdepääsu kindlustamine kõikvõimaliku regionaalse ja riikliku informatsiooni vormidele, sealhulgas vajadusel ka venekeelsele informatsioonile. 3) Euroopa seadusloome praktiliste aluste tutvustamine inimõiguste ja rahvuskultuuriseltside liidrite rahvusvähemuste õiguste kohalike omavalitsuste töötajate ja õpetajate õiguste järgimise valdkonnas. 4) Ekstremismi, rassismi, ksenofoobia ilmingute vastu suunatud informatsiooniliste materjalide, meetodiliste ja õppematerjalide ettevalmistamine ja levitamine. 5) Organisatsioonilis-õigusliku, finants- ja meetodilise abi osutamine ühiskondlike organisatsioonide kujunemisel ja arendamisel, mis soodustavad multikultuurse kodanikuühiskonna kujunemist regionaalsel tasandil.	osaliselt	Lõimumiskava õigusliku ja poliitilise valdkonna alaeesmärkideks on muuhulgas: (2) Suurendatakse elanike, sealhulgas ametnike teadlikkust võrdse kohtlemise tähtsusest ja ebavõrdse kohtlemise ilmingute ärahoidmisele suunatud tegevusi. (meede : <i>Avalikkuse teadlikkuse tõstmine ebavõrdsest kohtlemisest ja inimeste õigustest sellega seoses</i> )- Kultuuriministeerium toetab, et Eesti riik peaks kohta süsteemselt infot koguma. Vastasel juhul jätkub selles valdkonnas sõltuvus kallutatud organite poolt kogutud andmetest ning selliselt on võimalus väliseks manipulatsiooniks. Eestis on veel vastu võtmata võrdse kohtlemise seadus, mistõttu Euroopa poolt nähakse lõimumise ühe probleemina rassismi ja diskrimineerimisevastase kaitse puudumist Eestis. (3) Luuakse lõimumist toetav keskkond riigi- ja kohalikul tasandil, läbi riigiasutuste ja omavalitsuste haldusvõimekuse tõstmise avalike teenuste osutamisel erineva emakeelega inimestele. (meede 3.2: <i>Informatsiooni kui avaliku teenuse kättesaadavamaks tegemine</i> )
3_04	Miks ei ole Eesti TV-s eesti keele tunde? Oma riigi piirides, eriti kui on oodata tööjõu sissevoolu Euroopa riikidest, omaks see mõtet.  Kui me tahame, et teistest rahvustest inimesed rohkem vaataksid Eesti TV-d, siis on oluline näidata siin rohkem ka häid Venemaa filme ja anda neid eestikeelsete tekstidega, et ka kohalik rahvas saaks tutvuda paremini vene kultuuriga.	võetud teadmiseks	ETV24-s on juba 2007.a avatud venekeelne uudisteportaal. ETV2 arengukava järgi käivitub teine telekanal 2009.a ning selle programmi raames on võimalik ettepanekut kaaluda. Lõimumiskavas on ETV2 arengukava käsitletud peatükis "Seosed teiste arengukavadega". Lõimumiskava üheks alaeesmärgiks (õiguslikus ja poliitilises valdkonnas) on Eesti elanikkonna teabevälja ühisosa suurenemine ja ERR jälgitavuse kasv venekeelse elanikkonna hulgas.
3_05	Oluliseks probleemiks on üleminek eestikeelsele kooliõppele. On vaja alustada keeleõpet siis, kui inimene on selleks kõige vastuvõtlikum, st alates 4-5.ndast eluaastast ja algklassidest, edasi jätkata kuni 12.klassini. Koolides, kus õpib suur hulk venekeelse kodukeelega õpilasi, võiks õpetada vene keelt ja kirjandust ka vene keeles. Lõpetajad valdaksid siis vähemalt kolme keelt eesti, vene ja veel üht võõrkeelt. Kui kodus õpilane tegeleb õppetööga, siis ka vanemad ja vana-vanemad saavad sellest osa. Võivad olla ka erikoolid vene keele õpetamiseks, kuid seal nii eesti kui ka vene rahvusest inimestele, kes tulevikus kavatsevad osaleda koostöös Venemaaga või mitmesugustes rahvusvahelistes komisjonides, kus vene keel on vajalik.	osaliselt	Uues koolieelsete haridusasutuste õppekavas, mis jõustub märtsis 2009 on ette nähtud eesti keele õpe koolieelsetes lasteasutustes alates 3eluaastast. Õppekava toetavad tegevused on planeeritud ka lõimumiskavasse. Vene keel on enamuses eesti õppekeelega koolides õpetatav kui teine võõrkeel (peale inglise keelt) ning õpilased valivad seda järjest enam. Õppeainete õpetamist koolides reguleerib riiklik õppekava ning sellele baseeruvad koolide õppekavad, kus on võimalik teha valikuid vastavalt kooli spetsiifikale.
3_06	Eesti keelt keelegruppides peaks õpetama mitte Ivanovad, Petrovad ja Sidorovad, kes ei valda keelt küllaldaselt, vaid inimesed ja õpetajad, kellele on eesti keel esimeseks keeleks, emakeeleks või kodukeeleks. Siiani on migratsiooniameti kursustel enamasti	ei	Lõimumiskava koostajad on seisukohal, et mitte inimese rahvus ega kodukeel pole tähtsad, vaid tema vastavus ametikoha nõuetele, seega, kui eesti keele või eesti keeles õpetav õpetaja valdab vajalikul tasemel eesti keelt, siis tema erinev kultuurilis-keeleline taust ei tohi mõjutada

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

	õpetanud vene kodukeelega inimesed, mistõttu kasu sellest on olnud minimaalne.		tema tööle võtmist.
3_07	Ümber sõnastada valdkondlik eesmärk, kuna puudub kultuuri dimensioon (on liiga haridusekeskne) ja on liiga segane.	jah	Haridusliku ja kultuurilise lõimumisvaldkonna eesmärgiks on <i>tagada kõigile Eesti elanikele võrdsed võimalused hariduse omandamisel ühtses haridussüsteemis ning tingimused oma keele ja kultuuri säilitamiseks.</i>
3_08	Lasteaiad peaks olema ka teistele rahvustele peale eestlaste ja venelaste.	ei	Eestis on õigus luua erinevate töökeeltega lasteaedu. Praegu on olemas eesti, vene ja inglise töökeeltega lasteaiaid. Töökeele otsustab asutuse omanik, kes lähtub vajadusest. Samas tuleb arvestada sellega, et asutuses tuleb tagada tingimused raamõppekava täitmiseks (õpetajad, õppekavad). Eesti elanikkonna rahvuslik koosseis on 69% eestlasi ja 26% venelasi, arvukamalt on veel ukrainlasi, soomlasi ja valgevenelasi, kelle arv ei moodusta siiski üle 1-2% elanikkonnast. Veel vähem on nende rahvusgruppide esindajate seas koolieelses vanuses lapsi. Samuti ei ela kõik need inimesed ühes piirkonnas, aga eriti just lasteaia eas on oluline, et lasteaed paikneks kodule võimalikult lähedal. Keeruline on ka kvalifitseeritud kaadri leidmine mis iganes keelsetesse lasteaedadesse (peale eesti ja vene).
3_09	Keskenduda uusimmigrantidele kui mitteformaalse hariduse ühele sihtrühmale.	jah	Uusimmigrandid on oluline sihtrühm haridusliku ja kultuurilise valdkonna raames planeeritud mitteformaalsete tegevuste puhul.
3_10	Sisse viia multikultuurne õppeprogramm (Euroopa kogemus).	võetud teadmiseks	Lõimumiskava haridusliku ja kultuurilise valdkonna raames tõhustatakse mitmekultuursuse õpet kõrgkoolides tulevastele õpetajatele. Lisaks sellele on olulisel kohal mitmekultuurilisuse mõõtme sisseviimine läbiva teemana koolide õppekavadesse.
3_11	Kultuuriõpe koolitustel peaks sisaldama ka „ühiskonnaõpetust”, Eesti ühiskonna probleemide käsitlust.	jah	Eesti keele õpetamiseks kasutatavad tekstid kuuluvad erinevatesse valdkondadesse. Kuna tasemeksamite temaatika nõuab ka teadmisi Eesti kultuurist ja ühiskonnast, siis vähemalt teoreetiliselt peaks kõik õpetajad vastavaid teemasid ka käsitlema. Kõigi viimasel ajal välja antud õppematerjalides on Eesti ühiskonnas toimetulekuks vajalikke alateemasid ka käsitletud.
3_12	Lahendada pühapäevakoolide küsimus.	võetud teadmiseks	Pühapäevakoolide toetamine toimub vastavalt huvialakoolide seadusele, mille alusel peab pühapäevakoolil, kes tegeleb oma keele ja kultuuri õpetamisega olema koolitusluba. Koolitusloa saavad kõik pühapäevakoolid, kellel on olemas ruumid õppetöö läbiviimiseks, õpilaste nimekiri ja õpetaja, kelle kvalifikatsiooniks peab olema vähemalt keskharidus ja vastavate kursuste läbimine (kursuseid on korraldanud TÜ läbi Si). Vastavalt õpilaste arvule rahastatakse kõiki koolitusluba omavaid pühapäevakoole kord aastas avalduse alusel (konkurss kuulutatakse välja avalikult ja teavitatakse sellest nii koole otse kui ajakirjanduse vahendusel).

**Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine**  
**PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA**

3_13	Monitoorida, milline on realselt keeleoskuse tase täna (sh. õpetajad, ametnikud)	võetud teadmiseks	Õpetajate ja ametnike keeletaset määravad kvalifikatsiooninõuded. Kvalifikatsiooninõuetele vastavuse peab tagama koolijuht. Koolijuhid annavad iga-aastaselt annab koolijuht ülevaate oma õpetajatest ja nende kvalifikatsiooninõuete täitmisest. Andmed on olemas EHIS-es (elektroniline Hariduse Infosüsteem).
3_14	Keeleõppe korraldamine viia madalamale tasandile, mitte jätta enamuses riigi korraldada.	võetud teadmiseks	Uues koolieelsete haridusasutuste õppekavas, mis jõustub märtsis 2009 on ette nähtud eesti keele õpe koolieelsetes lasteasutustes alates 3eluaastast. Õppekava toetavad tegevused on planeeritud ka lõimumiskavasse. Nii üldhariduse arengukava kui lõimumiskava on riigi vastutada. Mis puudutab keeleõppe korraldamise võimalusi riigisektori väliselt, siis lõimumiskavas koolieelse ja avaliku sektori välise keeleõppe idee veel ei rakendu.
3_15	Vähendada segregatsiooni – teha ühised lasteaiad ja koolid, kus õpitakse eesti keeles, aga vene keelt ja kultuuri õpetatakse süvaõppena.	võetud teadmiseks	Riigi tasandil on jäetud õigus otsustada õppeasutuse õppekeele üle (alus- kuni põhi, erakoolid ja kõrgkoolid) kooli omanikule. Eesti riik peab tagama eestikeelse õppe võimaluse, kuid erinevate õppekeelte korral jääb valikuõigus vanemale.
3_16	Eesti keelt ja kultuuri õpetades mitte unustada hariduse üldisi eesmärgid – kvaliteetse hariduse tagamine kõigile noortele.	võetud teadmiseks	Lõimumiskava ei ole vastuolus hariduse andmise üldiste eesmärkidega.
3_17	Oluliselt suurendada integratsiooniprogrammi suunatud eesti emakeelega noortele – vene keele õppe tõhustamine, erinevate Eestis elavate vähemusrahvuste kultuuri tutvustamine.	jah	Lõimumiskava haridusliku ja kultuurilise valdkonna meetmete oluliseks sihtgrupiks on muuhulgas ka eesti keelt kõnelevad noored ja lapsed.
3_18	Keele ja kultuuri süvendatud õpet tuleb alustada lasteaiast ja algkoolist.	jah	Eesti keele õpe on viidud koolieelsetesse lasteasutustesse. Kultuuri süvendatud õppe osas toetab ettepanekut Kultuuriministeerium. Keele kaudu toimub ka kultuuriliste väärtuste edasi andmine, uue õppekava arenduses arvestatakse sellega.
3_19	Luu vähemusrahvuste toetamise süsteem, mille alusel toetatakse õppetööga seotud tegevusi.	võetud teadmiseks	Vastavalt Vabariigi Valitsuse määrusele 154 „Põhiharidust omandavatele õpilastele, kelle emakeel ei ole kooli õppekeel, oma emakeele õppimiseks ja rahvuskultuuri tundmaõppimiseks võimaluste loomise tingimused ja kord“. toetatakse kõigi vähemusrahvuste keele ja kultuuri õpet kui ühes piirkonnas koguneb vähemalt 10 lapsevanema avaldust vastava keele ja kultuuri õppeks. Määrus laieneb õpilastele, kes kodus lapsevanemaga räägivad keelt, mis on vähemalt ühe lapsevanemaga emakeel. Koolil on kohustus võimaldada põhiharidust omandavatele õpilastele vähemalt kahe õppetunni ulatuses nädalas valikainena keele- ja kultuuriõpet juhul, kui selleks on kooli direktorile esitanud vähemalt kümme sama emakeelega õpilase lapsevanemat vastava taotluse Lisaks sellele toimub pühapäevakoolide baasfinantseerimine.
3_20	Määratleda ja sõnastada kõrgkoolide tulevik Eestis – mis keeles	jah	Haridusliku ja kultuurilise lõimumise Alaeesmärk 5: Kõrgharidus: Eesti

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

	õppetöö?		keelest erineva õppekeelega kooli lõpetajad suudavad edukalt õppida kõrgharidustasemel <i>eesti keeles</i> .
3_21	Vähendada projektfinantseerimist ja luua rahastamissüsteemid tegevusteks koolides ja KOVides.	võetud teadmiseks	HTM toetab ettepanekut ning planeerib järjest enam erinevate tegevuste süsteeme. Rahvastikuministri büroos tegeletakse võimalike KOV ülesannete väljatöötamisega 2008. aasta jooksul.
3_22	Korraldada täiskasvanute eesti keele kursused tasuta.	jah	Lõimumiskava raames pakutakse erinevaid võimalusi eesti keele õppeks, nii tasuta kui tasu eest. Rahvastikuministri büroo ja HTM koostöös plaanib 2008.aastal Lõimumiskava raames korraldada muukeelsete täiskasvanute eesti keele õppe vajaduste seire.
3_23	Tegeleda ajaloo tõlgendamise probleemi lahendamisega.	võetud teadmiseks	On oluline teema, mis vajab põhjalikku lähenemist. Lõimumiskava raames toimub ajaloo- ning ühiskonnaõpetuse õpetajate täiendkoolitus. Lisaks sellele viiakse läbi ka tegevusi õpilastele, mis keskenduvad Eesti ajaloo ja kultuuriloo tutvustamisele läbi täiendkoolituse ja ekskursioonide.
3_24	Haridusreform. I. Lasteaedade Reform 2008 - 2009a. 1) igas lasteaia rühmas 1 eestikeelne ja 1 venekeelne kasvataja, kes räägib igaüks omas keeles; andes sellega mõlemale rahvusele teadmisi ja tunnet, et naaber võib rääkida teises keeles; 2) personali suhtlemiskeel on eesti keel; 3) õppeprogramm koostatud vastavalt Eesti kultuurile ja traditsioonidele.  Üheaastane radikaalne ja kiire reform. Ainult siis, kui kõik lasteaiaid on töötanud ühe aasta uue süsteemi järgi, on võimalik alustada Koolide Reformi	võetud teadmiseks	<b>Eesti keele õppe alustamine on viidud koolieelsetesse lasteasutustesse.</b>
3_25	Haridusreform. II. Koolide Reform 2009 - 2021a.a 1) Kõik koolid on eestikeelsed; 2) B-keel on vene keel; 3) C-keel (inglise, saksa, prantsuse jne.); 4) Eesti ajalugu õpetatakse igas koolis ühtemoodi. Reform kestab 12 aastat, iga aasta tuleb 1 klass juurde. Need õpilased, kes jäävad välja saavad hariduse oma emakeeles ning täiendava tugeva eesti keele õppe.	võetud teadmiseks	Õppe mahu ja erinevate keelte osatähtsuse selles määrab riiklik õppekava. HTM viib hetkel läbi riikliku õppekava muutmise vajaduse analüüsi, kuid võõrkeelte valikuid ei ole kavas muuta.
3_26	Parandada Eesti koolides vene keele õpetamise metoodikat ja taset.	võetud teadmiseks	Vene keele õppe koolides on vabatahtlik. Vene keele õpetamise metoodika arendamisega tegelevad kõrgkoolid, nagu ka teiste võõrkeelte õpetamise metoodikatega.
3_27	Kokku kutsuda erinevate valdkondade ümarlauad „suu puhtaks rääkimiseks”.	võetud teadmiseks	Lõimumiskava seab eesmärgiks kaasata kõiki elanikke ühiskonna arendamisel.

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

			Edukas lõimumine eeldab, et igal Eesti püsielanikul on võimalus osaleda aktiivselt demokraatliku ühiskonna arendamises ühiskonnaelu kõikidel tasemetel, mis muuhulgas eeldab suurenenud kodanikuaktiivsust. Kõigi elanike potentsiaali tõhusam ning järjepidev kaasamine on eriti oluline kahaneva rahvastiku tingimustes. Samuti motiveerib eneseteostuse võimaluste olemasolu ning teadlikkus neist elanikke suuremale lojaalsusele ning lõimumisele. Eraldi tegevusena on planeeritud regulaarselt läbi viia arutelusid lõimumisega seotud teemadel, kus osaleksid nii erakonnad, kodanikeühenduste, kultuuriseltside kui ka teiste sidusrühmade esindajad.
3_28	Tagada rohujuuretasandile piisavad motivatsioonivahendid tegevuseks.	jah	Õigusliku ja poliitilise lõimumise üheks eesmärgiks on luua lõimumist toetav keskkond riigi- ja kohalikul tasandil, sh läbi riigiasutuste ja omavalitsuste haldusvõimekuse tõstmise avalike teenuste osutamisel erineva emakeelega inimestele. <b>Kodanike kaasamine ühiskonnaellu</b> , sh rohujuure tasandil, on lõimumiskava üheks olulisemaks sihiks.
3_29	Arendada ja toetada vene õppekeelega õpetajate koolitussüsteemi. Lisada eesti väärtus- ning kultuuriruumi tutvustavad/selgitavad koolitused.	jah	HTM toetab ettepanekut ning viib läbi vastavaid tegevusi.
3_30	Riigipoolselt toetada lõimumist kõrgkoolides.		Kõrgharidus on lõimumiskava hariduslikus ja kultuurilises valdkonnas eraldi alaeesmärgina välja toodud.
3_31	Uueks märksõnaks õpiringi ühiskond - luua mitteformaalne haridussüsteem muukeelsetele inimestele.	ei	Lõimumiskava sisaldab mitteformaalse keeleõpe võimalusi, kuid eraldi süsteeme ka mitteformaalses hariduses ei ole kavas luua. Tähtis on, et erinevates tegevustes erinevatest rahvustest inimesed kokku saaksid ja selle kaudu üksteist paremini tundma õpiksid ja maailmapilti rikastaksid.
3_32	Vähemusrahvuste mitteformaalne haridus peaks muutuma projektipõhiselt tegevuselt pidevaks.	jah	HTM viib läbi pühapäevakoolide baasfinantseerimist.
3_33	Vaja arendada täiskasvanute vabaharidust.	osaliselt	Lõimumiskava toetab täiskasvanute vabaharidust läbi haridusliku ja kultuurilise valdkonna meetmete, mis on kavandatud alaeesmärgi 7 all: <i>Eestis elavatele eri rahvusest noortele ja täiskasvanutele on loodud võrdsed võimalused õppimiseks ja eneseteostamiseks väljaspool formaalharidussüsteemi, mis aitab kaasa eri rahvusest inimeste omavahelise dialoogi suurenemisele ning vähendab negatiivseid hoiakuid ja eelarvamusi üksteise suhtes.</i>
3_34	Rahvusvähemustele on vaja oma maja (mitte vene kultuuri maja).	võetud teadmiseks	Eestis tegutseb 18 rahvusvähemuste kultuuriseltside katusorganisatsioon, kellest mitmed omavad oma maja/ruume, kus koos käia.
3_35	Keeleõppe alustamine viia lasteaeda.	jah	Lõimumiskava toetab haridusliku ja kultuurilise valdkonna raames keeleõppe laiendamist koolieelsetesse lasteasutustesse läbi kolme meetme: 1.1: Keeleõppe- ja kohanemisprogrammide laiendamine; 1.2: Pedagoogide professionaalse arengu toetamine ja õppevara koostamine;

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

			1.3: Kohalike omavalitsuste, lastevanemate ja lasteasutuste informeerimine, nõustamine ning teavitamine (V1).
3_36	Luu kakskeelse õpetaja eristaatus.	ei	Eestis ei rakendata riiklikult kahes keeles õpetamise meetodikat. Lisaks eestikeelsele aineõppele on Eestis olulised mitmete muude valdkondade õpetajate küsimused (N: maakoolide õpetajad) – oluline on arendada ühtset ja võrdset haridussüsteemi.
3_37	Toetada ja korraldada rahvusüleseid kultuurisündmusi, võttes aluseks ühise Euroopa kultuuriruumi.	jah	Rakendusplaanis 2008-2010 on rahvusüleised tegevused planeeritud. Peamiselt on tegemist kaasamise ning ühiskondlikus elus osalemise suurendamisega, kodanikutunde ja ühise riigiidentiteedi kasvatamine.
3_38	Toetada valdkondi ja tegevusi, mis aitavad kujundada euroopalikke noori.	osaliselt	Lõimumiskava üheks põhimõtteks on <b>Euroopa põhiväärtuste järgimine</b> : Eesti kuulumine Euroopa Liitu ja üldisemalt Euroopa kultuuriruumi tähendab, et kõik poliitikad, sh käesolev lõimumiskava, panustavad Eesti riigi demokraatliku arendamise kõrval ka Euroopa Liidu arengusse. Seepärast tugineb lõimumiskava euroopalikele põhiväärtustele (Euroopa Liidu põhiõiguste harta): demokraatia, õigusriik, rahu, üksikisiku enesemääratluse õigus ning inimõiguste järgimine.
3_39	Oluline kaasata erinevaid kultuurigruppe planeeritud tegevustesse ühiselt, mitte eraldi.	osaliselt	Lõimumiskava lähtub põhimõttest, et nii <b>kodanike ühistegevuse toetamine kui nende eraldi eneseteostuseks võimaluste loomine</b> on olulised Eesti ühiskonna parema lõimumise saavutamisel. Lisaks sellele on loodud tingimused iga kogukonna oma keele ja kultuuri arendamiseks.
3_40	Tagada võimalus end kaasaegsetest noorsootöö suundadest harida ka vähemusrahvuste noorsootöötajatele ning toetada nende osalemist rahvusvahelistes koostöö- ja koolitusprojektides.	jah	Lõimumiskava loob senisest rohkem ning paremaid võimalusi <b>formaalharidussüsteemi väliseks tegevuseks</b> , sh peetakse oluliseks noorsootöötajate ja noorsootöö tegijate koolitamist.
3_41	Toetada noortelt-noortele lähenemist rahvuskultuuride tutvustamisel ja mitte ühekordsete kampaaniate, vaid alaliste toetusstruktuuridega.	osaliselt	Lõimumiskava loob senisest rohkem ning paremaid võimalusi formaalharidussüsteemi väliseks tegevuseks, sh rahvuskultuuride tutvustamine Eestis.
3_42	Eesti keele täiendõpe peaks olema tasuta.	osaliselt	Lõimumiskava raames pakutakse erinevaid võimalusi eesti keele õppeks, nii tasuta kui tasu eest. HTM planeerib tasuta eesti keele õpet kõigile soovijale olenemata vanusest, eriala valikust ning soovist või mitte soovist sooritada keeleksam. Süsteem rakendatakse 2008.aastal. Rahvastikuministri büroo plaanib 2008.aastal Lõimumiskava raames korraldada muukeelsete täiskasvanute eesti keele õppe vajaduste seire.
3_43	Pöörata tähelepanu sellele, et prioriteetsemad on erinevate rahvusrühmade ja eesti rahva vahelised ühised tegevused, mitte erinevate rahvusrühmade enda sisesed tegevused.	osaliselt	<b>Lõimumiskava järgi on tähtis nii ühisosa loomine kui ka vähemuste endi kultuuri säilitamine</b> – tehakse mõlemat. Lõimumiskava lähtub põhimõttest, et nii kodanike ühistegevuse toetamine kui nende eraldi eneseteostuseks võimaluste loomine on olulised Eesti ühiskonna parema lõimumise saavutamisel.
3_44	Tööturu teemades peaks olema tihed seos kutseõppeasutustega. Vaja oleks nt majandusõpetust igal pool eriala juurde (et valmistada	võetud teadmiseks	Lõimumiskava kontseptsioonis on arvestatud iga lõimumisvaldkonna ning meetmete omavahelist tihedat seotust seatud eesmärkide saavutamisel.

**Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine**  
**PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA**

	ette turul tegutsemiseks, saada reaalne ettekujutus töötamisest). Koolides peaks olema ühtlustatud õppekava. (seostub haridusega)		V1 kutseharidust puudutav alaeesmärk on: Eestis kutsehariduse omandanu valdab eesti keelt oma haridustasemele ja kvalifikatsiooninõuetele vastavalt ning on konkurentsivõimeline Eesti tööjõuturul. Kutsehariduse õppekavade arendusse on kaasatud ka tööandjate esindajad. Ettepanek on vajalik ja sellega arvestatakse kutseõppe õppekavade arenduses, ei ole otseselt käesoleva riikliku programmi teema.
3_45	Koolidesse luua algklassidest alates suhtlustunnid, et laps oskaks elementaarseid eesti keele sõnu ja lauseid.	osaliselt	Lõimumiskava järgi algab keeleõpe juba lasteaias. Otseselt suhtlusgruppide loomist käsitletud pole.
3_46	Igas lastele või noortele mõeldud ettevõtmistes, projektides pöörata tähelepanu sellele, et laste ja noorte poolt oleks teadvustatud ja arusaadav, miks üritus toimub, mis kasu ta sellest saab, mida uut on ta teada saanud, mida on ära õppinud, mis oli raske.	võetud teadmiseks	Noorsoo tegevusi valmistatakse põhjalikult ette ning nende planeerimisel arvestatakse noorte hoiakute ja teadmistega.
3_47	Toetada koolides mitteformaalse multikultuursuse aine sisseviimist (aine sisu muu seas: inimõigused, ksenofoobia, tolerantsus jne)	võetud teadmiseks	Õppekava arenduses on Haridus- ja Teadusministeerium kavandanud käsitleda mitmekultuurilisuse teemat läbivana, mis peaks seega olema lõimitud erinevatesse ainetesse ja mõjutab nii ainesisu kui ka õpetaja tegevust.
3_48	Eesti koolisüsteemis on kohustuslik ühiskonnaõpetus. See peaks analüüsima demokraatia probleeme, arendama demokraatia-alaseid teadmisi, oskusi ja väärtusi, kujundamaks välja demokraatlikel väärtustel põhinev rahvusidentiteeti. Kui veidigi analüüsida selle aine kava, põhiõpikuid ja riigieksamite nõudmisi, siis selgub, et need käsitlevad küll mingil määral demokraatlikke institutsioone, kuid ei sisalda demokraatia probleemide mõistmiseks ning demokraatlikel väärtustel põhineva identiteedi kujundamiseks vajalikke aluskontseptsioone. Käsitletakse küll inimõigusi, kuid mitte nende tegelikku väärtustamist erinevates riikides. Euroopalikest väärtustest ei räägitagi, nende kujundamist selle aine raames ei taotletagi. Kuigi Eesti koolides on lastel üsna palju võimalusi oma demokraatlike arusaamade ja organisatoorsete oskuste arendamiseks, siis ühiskonnaõpetuse aines (ainekavas ja õpikutes) neid kogemusi ei arvestata ega analüüsita, erinevalt teistest Euroopa Liidu maadest. <b>(Ettepanek: vaadata üle ühiskonnaõpetuse ainekava ning õppematerjalid)</b>	võetud teadmiseks	Hetkel toimub uue riikliku õppekava koostamine ning seda teemat arutatakse. Ettepanek on HTM-i edastatud.
3_49	<b>Demokraatlikel väärtustel põhineva teadvuse arendamine ja autoritaarsete väärtuste kriitika</b> on Eesti Vabariigis riikliku tähtsusega probleem. See peaks olema <b>hariduspoliitiline prioriteet</b> , mida ei saa arendada projektipõhiselt. Paljudes maades,	jah	Euroopa põhiväärtuste (sh demokraatia, õigusriik, rahu, üksikisiku enesemääramise õigus, inimõiguste järgimine ning kultuuriline mitmekesisus) järgimine on üks lõimumiskava aluspõhimõtetest, mis läbib kõiki tegevusi.

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

	sealhulgas ka Nõukogude blokist vabanenud riikides on selleks asutatud vastavad uurimis- ja arenduskeskused, terviklik institutsionaalne võrgustik.		
3_50	Eesti ei saa kujundada venekeelsetes koolides demokraatlikel väärtustel põhinevat identiteeti, kui seejuures kasutatakse lihtsalt eesti keelest tõlgitud materjale. Vastavad <b>õpikud ja õppematerjalid peavad tuginema vene identiteedi kujunemist</b> ja teadlikku kujundamise käsitlevate uurimuste põhjal, neid tuleb koolides eelnevalt katsetada nagu kõiki muid uusi õpikuiki.	võetud teadmiseks	Lõimumiskava toetab tasakaalustatud riigi- ja rahvusliku identiteedi kujunemist. Lõimumiskava raames toetatakse õppematerjalide koostamist igal haridusastmel, samuti ka täiskasvanutele ja uusimmigrantidele. Õppekirjandus peab olema ühtne, et tagada ühise informatsiooni olemasolu. Materjalide koostamisel arvestatakse õpilaste etnilise identiteediga.
3_51	Milliseid võimalusi näete <b>eri rahvuste koostöö edendamiseks</b> , Eesti kui multikultuurilise ühiskonna teadvustamiseks? Võimalusi on väga palju: dialoogi tekitamine kogemuste vahetamine, spetsialistide vahetus, rollide vahetus, kirjanduslike vahendite läbi, ühisprojektid jne.	jah	Rakendusplaanis 2008-2010 on kavandatud erinevad võimalused eri rahvuste koostöö edendamiseks. Peamiselt tehakse seda haridusliku ja kultuurilise valdkonna meetmete 7.1. ja 7.3. raames: <i>Eesti ja vene rahvusest noorte noorsootöö-alase tegevuse aktiveerimine ja toetamine; Õppekavaväline keeleoskuse arendamine.</i>
3_52	Teistest rahvustest inimeste paremaks integreerumiseks ja sooviks seda teha, tuleks rohkem sidemeid arendada Venemaaga ja eriti kohalike valdade ning kogukondadega. Et Eestimaal elavad venelased kujutaksid ette, kuidas elavad venelased Venemaal.  Tihedamad sidemed võiksid olla tudengitel.  Tuleb arvestada, et need venelased, kes elavad kogu aeg Eestis, on juba muutunud, nad ei ole enam sellised, nagu Venemaal elavad. Ma arvan, et just sellised inimesed, kes pikka aega on elanud teistes kogukondades, saavadki olla kõige kasulikumad integratsiooniprotsessi läbiviimisel. Selleks tuleb neid lihtsalt kokku viia.	osaliselt	Lõimumiskava lähtub arvamusest, et omavaheline suhtlemine erinevatest rahvustest inimeste vahel on alati kasulik ja rikastav.  Rahvuskultuuriseltside sidemete toetamine päritolumaaga toimub rakendusplaani raames. Kõrgkoolide tasemel toimivad kavavälised otselepingud koostöö osas (ka) Venemaa kõrgkoolidega.
3_53	Toetada pereõppe projekte. Lisada eesti laste vene keele õpe vene peredes.	osaliselt	Toetatakse muukeelsete laste viibimist eestikeelsetes peredes hariduse ja kultuuri valdkonna tegevuse 7.2 all: <i>Õppekavaväline keeleoskuse arendamine.</i>
3_54	Toetada kahepoolset õpetajate keelekümbluse liikumist.	jah	Parandame koolide vahelist koostööd erinevatel haridusastmetel.



**4 SOTSIAALNE JA MAJANDUSLIK LÕIMUMINE**  
Valdkondlik eesmärk: tagada kõigile Eesti elanikele võrdsed võimalused majanduslikuks eneseteostuseks ning sotsiaalseks toimetulekuks sõltumata rahvusest, emakeelest või elukohast.

nr	muudatusettepanek	ettepanek võetud (jah/ei/osaliselt/ võetud teadmiseks)	kommentaar
4_01	<p>1. Viia kavandatud indikaatorid ja tegevused omavahel kooskõlla, rakendada võrdse kohtlemise printsiip ümberasuajate suhtes ning mitte lahendada erasektori tööjõu küsimusi maksumaksja arvelt.</p> <p>Alaesmärk 1. Mitte-eestlaste konkurentsivõime tõstmine tööturul. Enne konkreetsete tegevussuundade kirjeldamist on selgitatud, et "Töötavate mitte-eestlaste konkurentsivõime tõstmine toimub sarnastel alustel töötavate eestlaste konkurentsivõime tõstmisega." Kavandatakse meede</p> <p>1.2. Tööjõu mobiilsuse suurendamine Tegevuse indikaatoriteks on:</p> <p>1. kõrgema taseme eesti keele eksami edukalt sooritanute arv- indikaator ei korreleeru kavandatud tegevustega. 2. töölähetuses viibinud isikute arv. Tulemuse saavutamiseks on kavandatud tegevused nagu kolimistoetus, munitsipaalkorterite eraldamine ümberasuajatele, ümberasuunute sisseelamise toetamine jne. Kas töölähetuses viibija on ümberasuja? Teada on, et paljud inimesed on muutnud töö- ja elukohta, et saavutada kõrgem elatustase. Vähenenud on valdade elanike arv ja suurenenud maakonnakeskuste elanike arv. Leian, et kavandatav meede rikub võrdse kohtlemise printsiipi, kui mitte-eestlastele luuakse soodsamad tingimused töö- ja elukoha vahetamisel kui põlisrahvusest inimestele. Eluasemega kindlustamisel tuleb kohelda isikuid võrdselt, sõltumata nende keeleoskusest või kodakondsusest. Eluasemega kindlustamine on kas isiku enda või tööandja ülesanne, välja arvatud juhtumid, kus isik ise ei ole võimeline omale eluruumi muretsema ning kus kohalik omavalitsus on kehtestanud korra munitsipaaleluruumide taotlemise ja eraldamise kohta. Munitsipaalkortereid võidakse eraldada küll näiteks piirkonda tööle saabuvaltele munitsipaalkoolide õpetajatele,</p>	osaliselt	<p>Tööturгу puudutavaid eesmäärke ja tegevusi on muudetud.</p> <p>Eesmärgiks on luua tingimused emakeelest sõltuva eraldatuse vähendamiseks tööturul. Indikaatoriks on eesti keele ja eriala koolitustel osalenute koguarv ja nende rahuolu.</p> <p>Töölähetuses osaleja ei ole ümberasuja. Tegu on lühiajalise tööpraktikaga teisekeelses keskkonnas, et parandada keeleoskust ning luua erialaseid kontakte.</p>

**Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine**  
**PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA**

	<p>kuid omavalitsustelt ei saa nõuda, et nad lahendaksid erasektori eluasemeprobleemid. Kui erasektor näeb tööjõu mobiilsuses enesele võimalust, siis tuleb neil endil lahendada sellega kaasnevad võimalikud eluasemeprobleemid. Seda on täna Eestis ettevõtteid ka teinud (n. mõned turvafirmad pakuvad Tallinnasse tulnud töötajatele kohta ühiselamus, üks Ida-Virumaa ettevõtte ehitas töötajatele kortermaja).</p>		
4_02	<p>3. Ettepanek: Näidata arengukavas ainult selliseid tegevusi, mis on täiendavalt kõigile suunatud tegevustele suunatud spetsiaalselt mitte-eestlastele.</p> <p>Alaeesmärk 2. Ettevõtlikkuse suurendamine mitte- eestlastest elanikkonna hulgas</p> <p>Meetme 2.1. Ettevõtlikkuse suurendamine muulastest elanikkonna üks indikaatoritest on "keskkooli (sh kutsekooli) lõpetanul on ajakohased teadmised ettevõtlus-keskkonnast ning sellega kaasnevatest võimalustest ja ohtudest". Tegevus on ettevõtlusalase tegevuse integreerimine koolide õppekavasse. Kui ettevõtlusalane tegevus on integreeritud koolide õppekavasse, siis on ta ühtemoodi rakendatav nii eestlaste kui mitte-eestlaste osas.</p>	ei	<p>Lõimumine on olemuslikult kahepoolne protsess, mistõttu kajastab strateegia meetmed vastavalt nende seosele lõimumisega, mitte sihtrühma rahvustunnuse järgi.</p> <p>Lõimumise seisukohast võib olla oluline näiteks venekeelsete õpetajate koolitamine ja materjalide loomine, samuti piirkonda ja keelekeskkonda arvestades ettevõtetega kontaktide arendamine vms.</p> <p>MKM tegeleb venekeelsete ettevõtjate koolitusega, kuid ühtse meetme all, mis ei ole rahvuse või keele lõikes eristatud. MKMil on kavas 2008 aasta jooksul viia läbi uuring „Väike ja keskmise suurusega ettevõtete arengusuundumused“, millest peaks selguma kas teisest rahvusest ettevõtjatele täiendavate toetusmeetmete loomine oleks põhjendatud. Tegevused, mis on suunatud kõigile ning sealhulgas seega ka mitte-eestlastele, kajastuvad lõimumiskava peatükis "Seosed teiste arengukavadega".</p>
4_03	<p>4. Mitte näidata arengukavas tegevusi, mis ei ole täiendavalt suunatud mitte-eestlastele.</p> <p>5. Mitte kasutada arengukavas tegevusi, mille reaalset sisu on raske mõista.</p> <p>Alaeesmärk 3. Sotsiaalteenuste parem sihistatus. Strateegia tekstis on selgitus "Integratsioonistrateegia käesolev alaeesmärk aitabki kaasa konkreetsete kohalike omavalitsuste, mille elanike hulgas on oluline osakaal mitte-eestlaste konkreetsete sotsiaalsete probleemide lahendamisele kaasa aitamisele."</p> <p>3.1. Sotsiaalteenuste parem sihistamine ning mitte-eestlastele tervisttoetava keskkonna loomine ja nende riskikäitumist vähendavate hoiakute ning grupinormide kujundamine</p> <p>Planeeritav tegevus: Juhtumikorralduslike võrgustike loomine, kaasates protsessi KOV sotsiaaltöötajad, tööturuametnikud, meditsiinitöötajad, haridusasutuste esindajad jne.; JIM rakendamine KOV tasandil ning KOV määratletud võtmevaldkonna/prioriteedi</p>	osaliselt	<p>Lõimumine on kahepoolne protsess, osa lõimumiskava tegevused on suunatud teistele rahvustele, nt keeleõpe, Eesti kodakondsuseks ettevalmistamine, teised tegevused on suunatud nii eestlastele kui teistele rahvustele, nt ühistegevused.</p> <p>Lõimumiskava ning rakendusplaan 2008-2010 ei sisalda enam alaeesmärki sotsiaalteenuste parema sihistamise kohta.</p> <p>Sotsiaalministeeriumis on arendamisel sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregister (STAR; süsteem rakendub 2009.a), mis internetipõhise infosüsteemina on mõeldud eeskätt kohalike omavalitsusüksuste ja maavalitsuste, aga ka erinevate sotsiaal- ja hoolekandetasutuste sotsiaaltöoga tegelevate spetsialistide töövahendiks. STARi näol on tegemist elektroonilise töökeskkonnaga, mis võimaldab sisestada, vahendada, hallata ja analüüsida erinevat sotsiaaltöoga seotud informatsiooni, sh infot sotsiaalteenuste ja toetuste ning nende saajate kohta. Seega on võimalus, et sotsiaalteenuste parema sihistamise osas on lõimumiskava rakendamise teiseks perioodiks 2011-2013 rohkem</p>

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

	<p>lõikes; teiste riiklike poliitikate ja strateegiade rakendamine KOV tasandil ning KOV määratletud võtmevaldkonna/prioriteedi lõikes.</p> <p>Vastavalt SHKS on juhtumikorralduse kui töömeetodi kohandamine kohustuslik kõigile, kes vajavad sotsiaalteenuseid ning siin ei ole vaja planeerida eraldi juhtumikorralduse korraldamist mitte-eestlastele.</p> <p>Konkreetsed sotsiaalprobleeme tuleb Eestis lahendada kõikjal ning on oluline, et inimestele oleks sotsiaalteenus kättesaadav. Siin ei peaks vahet tegema, kas teenust vajab eestlane või mitte-eestlane.</p>		informatsiooni meetme ning konkreetsete tegevuste planeerimiseks.
4_04	<p>1. Integreerida HIV ja narkomaania ennetamise teema meetmetesse 3.1.2. ja 3.1.4., et ennetada riskikäitumist. (V3, M3.1.2 Õppekavaväline keeleoskuse arendamine; M3.1.4. Noorsootöösutuste ning noorsootöötajate tegevuses integratsioonilise komponendi tugevdamine.)</p>	võetud teadmiseks	Planeeritud on kohtuda Sotsiaalministeeriumi ja Tervise Arengu Instituudiga, et neid küsimusi arutada.
4_05	<p>V1 AE 4: "Täiskasvanud uusimmigrantide lõimimine ühiskonda"</p> <p>Strateegiasse peaks kuuluma ka mitmekeelse Eestit tutvustava populaarteadusliku/kirjandusliku õppematerjali koostamine.</p> <p>Üheks suuremaks probleemiks integreerumisel ja ühiskonna mõistmisel on vähesed teadmised Eestist - seda nii ajaloost, kultuuriloost, loodusest. Vaid koolis/koolitustel omandatav materjal ei ole piisav, kui jääb puudu iseseisev kogemus või vahetu elamus.</p>	jah	Lõimumiskava sotsiaalne ja majanduslik valdkond sisaldab alaeesmärki võimaluste loomiseks täiskasvanud uusimmigrantide lõimimiseks ühiskonda, mille raames koostatakse kohanemisprogrammid, mille hulka kuuluvad ka Eestit tutvustavad õppematerjalid.
4_06	<p>7.septembril Tallinnas sotsiaal-majandusliku valdkonna rühmas tulid prioriteetsetena esile järgmised meetmed:</p> <p>M1.1. Mitte-eestlaste konkurentsivõime tõstmine tööturul, sh keeleõppe integreerimine tööturuteenustesse.</p> <p>M2.1. Ettevõtlikkuse suurendamine muulastest elanikkonna hulgas;</p> <p>M4.1. Täiskasvanud uusimmigrantide lõimimine ühiskonda.</p> <p>M3.1. Sotsiaalteenuste parem sihistamine ning mitte-eestlastele tervisttoetava keskkonna loomine ja nende riskikäitumist vähendavate hoiakute ning grupinormide kujundamine.</p>	võetud teadmiseks	<p>Antud prioriteetide järjestamisel on olnud aluseks RIP tööversioon 2007.a. jaanuarist. Lõimumiskavas on konkreetsete meetmete nimetused muutunud.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Eesmärgi <i>võrdsete konkurentsivõimaluste edendamine keele- ja täiendõppe arendamisega</i>, raames korraldatakse integreeritud eesti keele ja erialakursuseid.</li> <li>• Ettevõtlikkuse suurendamise osas on meetmed konkurentsivõime tõstmiseks juba olemas Ettevõtluspoliitika 2007-2013 raames, mida kirjeldatakse RIP strateegias peatükis "Seosed teiste arengukavadega". Selle valdkonna tegevuste eest vastutab MKM ja EAS.</li> <li>• Lisatud on eraldi eesmärk: <i>On loodud võimalused täiskasvanud uusimmigrantide lõimimiseks ühiskonda.</i></li> </ul>

**Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine**  
**PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA**

4_07	Uurida ning analüüsida, mis keeleoskusest hoolimata takistab mitte-eestlastel tööturul edukalt konkureerida.	jah	Koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga viib Rahvastikuminiistri büroo läbi keeleõppe seire uuringu ning selle raames analüüsitakse antud küsimusi. Sotsiaalministeerium on teinud 2006. aastal ülevaate mitte-eestlastest tööturul. 2007.a. on läbi viidud mitte-eestlastele suunatud tööturuprojektide analüüs. 2008. aastaks on planeeritud uuring tööandjate hoiakutest erinevate riskigruppide suhtes (ilmselt kaastakse ühe grupina mitte-eestlased). Uuringu läbiviimine on planeeritud ESF Inimressursi arendamise rakenduskava programmi "Tööelu kvaliteedi parandamine 2007-2008" raames. Programm on osa Riiklikust struktuurivahendite kasutamise strateegiast, millele viidatakse Lõimumiskavas kui seotud arengukavale. Samuti on probleemi uuritud PRAXIS Konsortsiumi tööjõu-uuringu raames ning uuringutulemusi on arvestatud lõimumiskava tegevuste planeerimisel.
4_08	Muuta keelenõudeid ning neile vastavuse tõendamise süsteemi.	võetud teadmiseks	Ettepanek vajaks täpsustamist, mis osas keelenõudeid muuta. Alates 1.juulist 2008 minnakse Eestis keeleoskuse mõõtmisel (seega ka õppimisel ja õpetamisel) Euroopa Keeleõppe Raamdokumendi keeleoskuse tasemete süsteemile, milles eristatakse 6 keeleoskuse taset. Seoses sellega vaadatakse üle ka keeleoskuse nõuded vastavatele ametikohtadele.
4_09	Tagada keeletunnistuste süsteemi järjepidevus.	võetud teadmiseks	Uue süsteemi rakendusel ei muutu eelmise süsteemi tunnistused kehtetuks. Küsimus on edastatud REKK-ile.
4_10	Tööturgu silmas pidades korraldada teavitusüritusi noortele ning juba koolis.	ei	ESF Inimressursi arendamise rakenduskava (juhhib HTM) programmi "Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine 2007-2008" raames on planeeritud karjäärinõustamisteenuse laiem pakkumine ka õpilastele, sh läbi teavitusürituste koolides ja õpilasmalevas. Tegevust ei ole lõimumiskava raames planeeritud. Programm on osa Riiklikust struktuurivahendite kasutamise strateegiast, millele viidatakse lõimumiskavas kui seotud arengukavale. Karjäärinõustamise süsteem peab olema ühtne. Tähelepanu tuleb pöörata kindlasti eraldi vene emakeelega noortele, vajadusel edastada infot vene keeles, kuid süsteem on üks ja Noortevaldkonna ning üldharidusvaldkonna teavitamis- ja nõustamiskeskuste programmi raames on see kavandatud.
4_11	Käivitada mentorlusprogrammid eestlastest ja venelastest sama eriala töötajate vahel. Mentorite leidmise üheks võimaluseks vanemaalised, just pensionile läinud või minevad spetsialistid.		Lõimumiskava sisaldab sotsiaalse ja majandusliku valdkonna all erialaste mentorite süsteemi väljatöötamise ja käivitamist.

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

4_12	Tööandjatele korraldada koolitusi, et teisest rahvusest inimest ei nähtaks probleemina, vaid võimaluse ja potentsiaalina.	jah	Lõimumiskavas on see ette nähtud avaliku sektori organisatsioonidele, KOV ametnikele. Valdkond 3, meede 2 (Suurendatakse elanike, sealhulgas ametnike, teadlikkust võrdse kohtlemise tähtsusest ja ebavõrdse kohtlemise ilmingute ärahoidmisest; <i>olukorra kaardistamine ning avaliku sektori otsustajate koolitamine mitmekultuurilise meeskonna komplekteerimiseks ja juhtimiseks</i> ). Tööturuvaldkonnas (V2.M1.2.) tegevus 6: Mitmekultuurilisuse ja kommunikatsiooni teemaliste koolitusprogrammide välja töötamine ja rakendamine. Tegevus 7: Tööandjate toetamine meeskonnatöö koolituseks või kultuuridevahelise kommunikatsiooni koolituseks segakollektiivides (erinevast rahvusest kollektiivides).
4_13	Kasutada ettevõtetevahelist praktikat.	võetud teadmiseks	Lõimumiskava raames on planeeritud tööjõulähetused, sihtgruppina on hetkel määratletud politseiametnikud ja pääste-, meditsiini- ja raamatukogu- ja noorsootöötajad, vanglaametnikud jt avalikud teenistujad. Sihtgruppide laiendamine sõltub rahastamise mahust. Lisaks sellele tegeleb MKM praktika soodustamisega kõrgkoolidest ettevõtetesse, kuid see meede on hetkel planeerimisel ning meetme lõplik vorm ja sisu selguvad pikemas perspektiivis. HTM toetab kutsekoolide õpilaste praktikale minemist ettevõtetesse. Ettevõtete vahelist liikumist praktika eesmärgil MKMil plaanis toetada ei ole, kuna see on pigem töölähetuse sisuga ning mittesentraalselt korraldatav. Sisuliselt sarnase tegevusega on tegemist tööjõuvahetuste näol, mida korraldab IS lõimumiskava sotsiaalse ja majandusliku valdkonna meetme <i>Võrdsete konkurentsivõimaluste edendamine keele- ja täiendõppe arendamisega</i> raames.
4_14	Keeleõpe integreerida tööturumeetmetega. Kvaliteedi tagamiseks hästi toetada.	jah	Lõimumiskavas on planeeritud sotsiaalse ja majandusliku valdkonna meetme 1.2 raames: <i>Võrdsete konkurentsivõimaluste edendamine keele- ja täiendõppe arendamisega</i> . Uue programmi ja ESF Keeleõppe arenduse programmis on eraldi tegevused integreeritud keele ja eriala kursuste välja töötamisele ja rakendamisele.
4_15	Keeleõpe siduda lisaks tööturuteenustele ka kindlasti uusimmigrantide koolitusprogrammiga.	jah	Lõimumiskava sisaldab keeleõpet uusimmigrantidele sotsiaalse ja majandusliku lõimumise valdkonna meetme 2.1 raames: (uusimmigrantidele) kohanemisprogrammide ja tugitegevuste väljatöötamine ja rakendamine.
4_16	Määratleda uurimmigrantide definitsioon.	jah	Olulisemad mõisted selgitatakse lõimumiskavas joonealuste märkustena või jooksvalt teksti sees. <b>Uusimmigrant</b> on käesoleva arengukava tähenduses sisserännanu, sh välismaalt saabunud võõrtöeline ja tema perekonnaliige, asüülitöötaja või pagulane, kes on Eestisse saabunud pärast iseseisvuse taastamist 1991. a. Selline määratlus on elanike

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

			väikese arvu tõttu otstarbekam võrreldes Rahvusvahelise Migratsiooni organisatsiooni kitsama määratlusega (3–5 aastat pärast riiki saabumist).
4_17	Uusimmigrantidele on vaja õpetust ärikeskkonnast, seadusandlusest, maksudest jms.	võetud teadmiseks	Sotsiaalse ja majandusliku valdkonna eesmärgi <i>On loodud võimalused täiskasvanud uusimmigrantide lõimimiseks ühiskonda</i> raames toimub kohanemisprogrammide väljatöötamine, mis muuhulgas sisaldab ka teavet Eesti ärikeskkonnast, seadusandlusest jms. Lisaks sellele korraldavad EAS Maakondlikud Arenduskeskused (MAK) igaaastaselt 7-päevaseid kooolitusi potentsiaalsele alustavale ettevõtjale, mis sisaldavad infot maksude, seadusandluse, ettevõtjaks olemisest jms kohta. Need toimuvad ka vene keeles ning kohaliku vajaduse tekkides on teoreetilisel võimalik korraldada kooolitusi ka inglise keeles. (Samas puudub siiani praktiline kogemus inglisekeelsete kooolituste läbiviimisel, sest hetkel pole nende järele olnud nõudlust. Ka venekeelsete kooolituste osas on sihtgrupp sageli piiratud, sest huvilisi on olnud suhteliselt vähe. )
4_18	Tähelepanu pöörata eraldi tagasipöördujatele ja nende pereliikmetele.	ei	Tagasipöördujatele suunatud tegevused on osa Rahvuskaaslaste programmist, mille koordineerimise eest vastutab samuti rahvastikuminiistri büroo. Hetkel kehtiv programm aastateks 2004-2008 on kättesaadav ministribüroo ning HTM kodulehelt. Uue programmi 2009-2013 koostamine on alanud ning seal pööratakse eelnevast rohkem tähelepanu tagasipöördujate kohanemisprogrammidele.
4_19	Pakkuda keelekursuseid, mis vastavad inimese haridustasemele.	jah	Keelekursusi pakutaksegi erineva tasemega inimestele, lõimumiskavas on seda arvesse võetud jätkates eesti keele õppe toetamist erinevate ametigruppide kaupa.
4_20	Pakkuda erialaseid kursuseid koos erialase terminoloogia ning valdkondlike seaduste ja reeglite õppega.	jah	Sotsiaalse ja majandusliku valdkonna tegevuste raames on planeeritud integreeritud keele ja eriala kursuste välja töötamine ja rakendamine.
4_21	Eesti keele õpe lisaks vene keelele ka teiste keelte põhjal.	osaliselt	Sotsiaalse ja majandusliku valdkonna tegevuste raames on planeeritud välja töötada uusimmigrantide kohanemisprogrammid, mis ühe elemendina sisaldavad ja keeleõpet. Täpsustamisel on, milliste keelte baasil neis keeleõppe toimima hakkab (primaarsed keeled tuleb välja selgitada).
4_22	Peale Global Fundi ressursside lõppemist peab riik tagama finantseerimise praeguse taseme, kuna HIV/Aids ja narkomaania on suurenev probleem, eriti venekeelse elanikkonna seas.	võetud teadmiseks	Sotsiaalministeerium kinnitab, et peale GF lõppemist on nii narkomaania kui ka HIV/AIDSi strateegiate eelarvetes tegevuste ülevõtmisega arvestatud. Ettepanek puudutab lõimumiskava valdkonnaga seotud arengukava "HIV/AIDSi ennetamise riiklik strateegia aastateks 2006–2015".
4_23	Eesti keele õpetamisel muulastele pöörata suuremat tähelepanu eesti kultuuri edasi andmisele, toetada seda eraldi programmi kaudu.	osaliselt	Eesti ajaloo ja kultuuri õpetamine toimub kõigil haridusastmetel, seda toetatakse ka õppematerjali arendamise ja pedagoogide kooolitamine kaudu.

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

4_24	Pöörata sotsiaal-majandusliku integratsiooni puhul rohkem tähelepanu regionaalsetele erinevustele, eriti meetmete/tegevuste suunamisel.	jah	Regionaalsete erinevustega arvestatakse tegevuste läbiviimise käigus.
4_25	ESF vahendeid suunata laiemale sihtrühmale (mitte ainult töötutele).	jah	ESF Inimressursi arendamise rakenduskava sisaldab 7 prioriteetset suunda ning palju erinevaid sihtgruppe.
4_26	KOVile suurem roll anda.	jah	Lõimumiskava tunnistab vajadust selgitada KOV-de rolli ning võimalusi lõimumisprotsessis. Planeeritud on tegevused kohalike omavalitsuse ametnike koolitamiseks ning 2008.aastal selgitada KOV rakendamise võimalusi.
4_27	Meetmed on liiga eraldiseisvad, leida ühisosa.	jah	Lõimumiskava ning rakendusplaani koostamisel on valdkondlikud alaeesmärgid ning meetmed erinevate osapooltega läbi arutatud, sh lõimumiskavas vastutavate ministriumite esindajatega, et meetmete struktuur oleks võimalikult seostatav organisatsiooniliste arengukavadega ja rakendatav, kuid sisuliselt loogiline ning ühiskonna vajadustele vastav.
4_28	Karjäärinõustamiskeskuste tugevdamine ja võrgustiku laiendamine Ida-Virumaale. Süsteem välja arendada HTM, SoM ja kolmanda sektori koostöös.	võetud teadmiseks	Teabe- ja nõustamiskeskused kuuluvad HTMi valdkonda. ESF Inimressursi arendamise rakenduskava programmi "Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine 2007-2008" raames laiendatakse Tööturuameti karjäärinõustamisteenuse pakkumist, mh on planeeritud osades maakondades TTA piirkondlike osakondade juurde karjääriinfotubade loomine. Karjäärinõustamises planeeritakse erinevaid tegevusi, kus ei eristata piirkondi ega õpilaste kodukeelt – kõigile noortele on suunatud ühised tegevused, mis aitavad karjääri suunata ja valikuid teostada tagamaks võrdsed võimalused õpingute jätkamisel ja erialavalikul.
4_29	Parandada M 4.1. sõnastuses „lõimimine“ asemel „lõimumine“.	jah	Sotsiaalse ja majandusliku valdkonna vastava alaeesmärgi sõnastust on muudetud: <i>On loodud võimalused täiskasvanud uusimmigrantide lõimimiseks ühiskonda.</i>
4_30	Uusimmigrantide arvukama saabumise puhul tuleb arvestada, et vaja on rohkem riiklike teenuseid erineva taustaga inimestele.	jah	Vastav eesmärk on olemas. Avalike teenuste osutamisel luuakse eri emakeelega inimestele lõimumist toetav keskkond riigi- ja kohalikul tasandil, mille raames ametnikke koolitatakse kultuuridevahelise kommunikatsiooni vallas.
4_31	Vaja on tegeleda sotsiaalse tõrjutuse vähendamisega üldiselt, mitte rahvuse või emakeele alusel.		Olemas on sotsiaalse kaasatuse tegevuskava, mis on sellele probleemile suunatud ning kus ei eristata sihtrühma rahvuse alusel. Lisaks on ESF Inimressursi arendamise rakenduskava programm "Töötamist toetavad hoolekandemeetmed". Lõimumiskavas viidatakse mõlemale peatükis „Seosed teiste arengukavadega”. Senised uuringud näitavad, et mitte-eestlaste osakaal sotsiaal-majanduslikes riskigruppides on jätkuvalt liiga suur võrreldes nende

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

			suhtarvuga elanikkonnas. Kahe viimase aasta jooksul on tõrjutuse risk veelgi suurenenud mitte-eestlaste seas ning kahanenud eestlaste seas, seega on löhe eestlaste ja mitte-eestlaste tõrjutuse määra vahel kasvanud.
4_32	Muuta tasuta keeleõppe süsteemi, kuna praegusel kujul ei toimi (puudub motivatsioon).	võetud teadmiseks	HTM soovib tasuta keeleõppe süsteemi arendada ning on avatud konkreetsetele ettepanekutele.
4_33	Täiskasvanud immigrandide kohta kasutada Euroopa riikide kogemusi, kus see on olnud positiivne.	võetud teadmiseks	Seda eesmärki on täitnud Konsortsiumi poolt korraldatud õppereisid Rootsi, Taani ja Suurbritanniasse ning oktoobris 2007 Tallinnas toimunud rahvusvaheline konverents.
4_34	Tagada venekeelsele elanikkonnale suurema info kättesaadavuse muudatustest sotsiaalkindlustusvaldkonnas. Hetkel on venekeelne elanikkond ebapiisavalt informeeritud oma võimalustest sotsiaalabi valdkonnas.	jah	Sotsiaalministeeriumi kevadisel (2007) kohtumisel omavalitsusliitude esindajatega selles vallas probleeme välja ei toodud ja toetuse vajadust ei nähtud. Vajab konkreetsemat ettepanekut, et Sotsiaalministeeriumi poolt vastavaid meetmeid korraldada. Rakenduskava 208-2010 sisaldab eesti- ja venekeelse infovälja ühildamist, seadusandluse tõlkimise jätkamist, tihedama koostöö soodustamist meediaväljaannete vahel, KOV ametnike koolitamist kohalike teavitustegevuste tulemuslikkuse parandamiseks.
4_35	Välismaalastest töötajatele mõeldud tugimeetmetest peavad ettevõtjad olulisimateks töötajate keeleõppe toetamist ning infomaterjalide kättesaadavust.	jah	Parendamiseks ebapiisavalt eesti keelt oskavate töötajate integratsiooni tööturule on ettevõtjatel võimalik taotleda EASist toetust tööalaselt vajalikuks eesti keele õppeks. Keeleõppe koolitusprogrammile on võimalik taotleda toetust kuni 50% ulatuses programmi kogumaksumusest, ülejäänud tuleb tasuda ettevõtjal. AKTIVA (www.aktiva.ee) näol on ettevõtjale info kättesaadav. (MKM) Lõimumiskava sisaldab mitmeid täiskasvanute keeleõpet arendavaid tegevusi ning toetusi. Lähiajal on kavandatud koostada asjakohaseid materjale ja viia läbi infoüritusi eesti keele oskuse tasemete kohta tervikuna, sh ametikoha nõuetest keeleoskusele.
4_36	Piisava keeleoskuse puudumine on eelkõige takistuseks siis, kui keeleoskus puudub ka suhtlustasandil. Ettevõtjad on siiani tasunud enamuses töötajate eesti keele koolituse eest iseseisvalt ning järginud ka sellega kaasnevat võimalikku maksukohustust. Kuivõrd enamuses võimalikke toetusi, mida keeleõppeks oleks võimalik saada või kasutada on suunatud peamiselt töötutele, on juba töökoha leidnud, kuid eesti keelt õppida soovival töötajal või õpetada soovival tööandjal võimalik seda teha eelkõige vaid ise koolitust finantseerides. Eduka integratsiooni huvides oleks ka töötavate, kuid eesti keelt mittekõnelevate töötajate eesti keele koolituse toetamise võimalus.	osaliselt	Teatud määral kaetud sotsiaalse ja majandusliku valdkonna meetmega 1.2: Integreeritud eesti keele ja erialakursuste välja töötamine erinevates eluvaldkondades (lisaks vastavate koolitajate koolitamine). Sotsiaalministeerium toetab töötute keeleõpet (ning integreeritud keele ja erialaõpet) ning EAS tegevuste kaudu saavad ettevõtjad toetust (vajaduse ka keeleõppeks). Puuduvad hooval töötajate keeleõppe korraldamiseks ja/või selle eest tasumiseks; tööturusüsteemi kaudu pakume koolitust töötutele. Oleks vaja põhjalikumat analüüsi ja vajaduse kaardistust, enne kui süsteemi muuta. Parendamiseks ebapiisavalt eesti keelt oskavate töötajate integratsiooni tööturule on ettevõtjatel võimalik taotleda EASist toetust tööalaselt vajalikuks eesti keele õppeks. Keeleõppe koolitusprogrammile on võimalik taotleda toetust kuni 50% ulatuses programmi kogumaksumusest,



**Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine**  
**PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA**

			ülejäanud tuleb tasuta ettevõtjal. Riigi tasandil on Haridus- ja Teadusministeerium toetanud ja toetab jätkuvalt avaliku sektori töötajate keeleõpet, toimib ka tööjõulähetuse programm.
4_37	Mitte-eestlastest ettevõtjatel vajadus erinevate ametiasutuste ja organisatsioonide mitmekeelsete juhendite ja selgituste järele (nt maksuhaldur, EAS)	osaliselt	EAS maakondlike arenduskeskuste konsultandid annavad tasuta konsultatsiooni nii eesti kui ka vene keeles. Lisaks on AKTIVA ja EASi kodulehed eesti- ja venekeelsed, peagi ka inglisekeelsed - sealt on kättesaadav kogu ettevõtlusalane info. Käesoleval hetkel ei ole plaanis taolisi juhendeid süstemaatiliselt tõlkida. Justiitsministeerium koostöös Rahvastikuministri bürooga korraldavad jätkuvalt seadusaktide vene keelde tõlkimist.

**5 ÕIGUSLIK JA POLIITILINE LÕIUMINE**

**Valdkondlik eesmärk: anda kõigile Eesti elanikele seadustega tagatud õigustest lähtudes võrdsed võimalused eneseteostuseks ühiskonnaelus ja poliitikas, sõltumata rahvusest või emakeelest.**

nr	muudatusettepanek	ettepanek vastu võetud (jah/ei/osaliselt/võetud teadmiseks)	kommentaar
5_01	<p>1. Riigil peaks olema enda infokandja venekeelsetele inimestele, kas mõni portaal või ka Baltimaade peale üks, mis suudaks konkureerida Venemaa väljaannetega.</p> <p>Riigi tasand on olulisem, kuna väikestes kohtades on lõimimine väga edukas ja inimesed saavad riigikeelest aru. (Vastusena toetusmeetme vajalikkusele: Siseministeeriumi palvel rakendusplaani I perioodist välja jäänud tegevus V2, M2.2. Avalike teenuste kättesaadavuse tõstmine, strateegias tegevusena: Kohalikele omavalitsustele suunatud toetusmeetmete väljatöötamine ja rakendamine mitmekeelsete kodulehekülgede, infovoldikute ja kohalike lehtede (vallalehed jt) väljatöötamiseks ja arendamiseks (võimalik meede).</p> <p>Küsimus: Milliseid samme ootate riigilt muukeelsete inimeste Eesti ellu integreerimise edendamiseks?</p>	jah	Lõimumiskava käsitleb seotud strateegiatena Rahvusringhäälingu arengukavasid (ERR arengukavas 2009-2012 ja ETV 2 arengukava), milles on planeeritud tegevused venekeelsele elanikkonnale venekeelse info edastamise parandamiseks. ETV24 on juba 2007.a avatud venekeelne uudisportaal.

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

	Vastus: Korralikku riiklikku info/meedia kanalit.		
5_02	2. Kui õigusaktide vene keelde tõlkimist toetada, siis peaks ka inglise keelde tõlkimist toetama, et osasid rahvusgruppe mitte diskrimineerida.  (V2; M2.3. Riigi ja ühiskonna toimimise avamine teiskeelsetele ja uusimmigrantidele läbi õiguslikust keskkonnast, sh. Kohustustest-õigustest arusaamiseks eelduste loomise; Tegevus: Õigusaktide vene keelde tõlkimise toetamine, esmalt kriitilise tähtsusega seaduste loetelu koostamine.)	osaliselt	Õigusakte tõlgitakse ka (kava väliselt) inglise keelde. (See on oluline eeskätt uusimmigrantide puhul.) Lõimumiskava näeb ette osade õigusaktide tõlkimist vene keelde. Loetelu kriitilise tähtsusega õigusaktidest on koostatud. Mõned neist on rahvusvähemusi puudutavad õigusaktid, teised aga tööelu jm igapäevaelu puudutavad õigusaktid.
5_03	3. Mitte-eestlastele suunatud avalike teenuste infokogumiku väljatöötamine vene ja inglise keeles on tähtis.	võetud teadmiseks	Õigusliku ja poliitilise valdkonna üheks eesmärgiks on: <i>Riigiasutuste ja omavalitsuste haldusvõimekuse tõstmise kaudu avalike teenuste osutamisel eri emakeelega inimestele luuakse lõimumist toetav keskkond riigi- ja kohalikul tasandil</i> , mille raames on planeeritud ka tegevusi informatsiooni kui avaliku teenuse kättesaadavamaks tegemiseks.
5_04	4. Täiskasvanute keeleõppeks on kõige efektiivsemad toetused spetsiaalsed kursused kodakondsuse taotlejatele, töötutele ning töötajatele vastavalt erialale. Seejuures kehtestada eesti keele õppimise võimalus tööajast (mingi piiranguga nädalas).	osaliselt	Tööandjatele täiendavate kohustuste panemine ei ole ilmselt otstarbekas. Täiskasvanute koolituse seadus peaks andma võimaluse pädevuse tõstmiseks kuni 2 nädalat töölt vabastust saada. Palga säilitamine on tööandja võimalus, kuid mitte kohustus. Lõimumiskava sisaldab keeleõppe ja koolituse võimalusi konkreetsetes valdkondades (sotsiaalse ja majandusliku valdkonna meede 1.2: <i>Võrdsete konkurentsivõimaluste edendamine keele- ja täiendõppe arendamisega</i> ).
5_05	1. Justiitsministeeriumi ettepanek on õigusaktide vene keelde tõlkimise vajalikkust, mahtu ja eesmäärke täpsemalt määratleda koostöös rahvastikuministri bürooga. Kui seda peetakse integratsioonistrateegia kontekstis vajalikuks ja oluliseks, siis selle korraldamist jätkata rahvastikuministri büroo juhtimisel.	osaliselt	Rakendusplaanis 2008-2010 on jõutud kokkuleppele, et RMB koostab loetelu õigusaktidest ning Justiitsministeerium korraldab tõlkimise (õigusliku ja poliitilise valdkonna meede 3.2: <i>Informatsiooni kui avaliku teenuse kättesaadavamaks tegemine</i> ).
5_06	Viia vastavusse programmi pealkiri, eesmärk ning programmi suunitlus.  Programmi pealkirjast ja eesmärgist lähtuvalt peaks ühiskonna integratsiooni avama palju ulatuslikumalt ja tooma esile kõik võrdsete võimaluste alla mahtuvad probleemid ja nende lahendusteed. Vastasel juhul ja mingile konkreetsele teemale või tunnusele (rahvustunnus) keskenduda soovides oleks vastavalt vaja sõnastada ka programmi pealkiri ja eesmärk.	jah	Lõimumiskava pealkiri ning sõnastatud üldeesmärk on paljude osapooltega erinevatel kooskõlastusringidel läbi arutatud ning on vastavuses lõimumiskava ja rakendusplaani 2008-2010 sisuga.
5_07	Selgitada neid õigusliku keskkonna probleeme, mis takistavad hetkel kõigile võrdsete võimaluste loomist ühiskonnaelus osalemiseks.	osaliselt	Õigusliku ja poliitilise valdkonna üheks eesmärgiks on suurendada elanike, sealhulgas ametnike teadlikkust võrdse kohtlemise tähtsusest ja ebavõrdse kohtlemise ilmingute ärahoidmisest.

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA

	<p>Õiguslik-poliitilise integratsiooni all vihjatakse, et Eestis puudub õiguslik keskkond, mis looks kõigile võrdsed võimalused osalemaks ühiskonnaelus. Sihtgrupina käsitletakse ka uusimmigrante. Kõigile peetakse vajalikuks ühtset õiguslikku staatust läbi naturalisatsiooni, jättes kõrvale, kas inimene ise seda soovib või mitte. Jääb arusaamatuks, millega see on põhjendatud. Jäävad selgusetuks õigusliku keskkonna probleemid, mis vajavad muutmist.</p>		
5_08	<p>Prioriteetsed teemad: 1. Kohaliku omavalitsuse rolli selgitamine ja suurendamine integratsiooniprotsessi, sh ametnikkonna parem ettevalmistus integratsiooniprotsessi toetamiseks. (V2; AE 1, M1.1; AE 2, M 2.1. ja M2.2.) 2. Kodanikuühenduste aktiivsuse toetamine integratsiooni edendamisel (V2; AE 1, M1.2.) 3. Teabevälja ühisosa arendamine ja sh mitte-eestlastele suunatud meediaprogrammide toetamine (V2; AE 2)</p>	võetud teadmiseks	<p>Lõimumiskavas tunnistatakse, et senine maakondlike riigiasutuste ning kohaliku omavalitsuse üksuste roll riikliku integratsioonipoliitika elluviimisel on olnud tagasihoidlik ja juhuslikku laadi. Puudu on riigi ja kohaliku tasandi rollijaotus ning selgepiiriliste kohustuste määratlemine, meetmete regionaliseerimine ja integreerimine piirkondlikesse tegevuskavadesse. Rakenduskava 2008-2010 sisaldab meedet: <i>Ametnikkonna ettevalmistuse parandamine integratsiooniprotsessi toetamiseks</i> (V3, M3.1). Kodanikuühendused on mitmete oluliste tegevuste elluviijad. Kodanikuühendused on oodatud osalema erinevates taotlusvoorudes kõigi kolme valdkonna raames. Kodanikuühenduste aktiivsuse toetamine lõimumise edendamisel Siseministeriumi tegevustes: Välja on antud Kodanikuühiskonna lühisõnastik vene keeles (2007), olulised kodanikuühiskonna raamdokumendid Siseministeriumi kodulehel on olemas ka vene keeles, Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaura Sihtasutusel on venekeelne koduleht. Eraldi eesmärgina on välja toodud ka <i>Eesti elanikkonna teabevälja ühisosa suurendamine</i>, mille raames tihendatakse koostööd eesti ja venekeelsete meediaväljaannete ja organisatsioonide vahel, Eesti ühiskonna mitmekultuurilisuse kajastamist jm.</p>
5_09	<p>Arvestada strateegias Euroopa Liidu kontekstiga, kus on tööjõu vaba liikumine. Praegu mõeldakse mõiste „mitte-eestlaste“ all peamiselt venekeelset elanikkonda, aga need võivad olla ka hoopis teise keele ja kultuuri taustaga inimesed.</p>	jah	<p>Euroopa Liidu kontekstiga on lõimumiskava koostamisel arvestatud (tööjõu vaba liikumisega seondub kõige lähemalt uusimmigrantidele suunatud sotsiaalse ja majandusliku valdkonna alaeesmärk). Lõimumiskavas on kasutatud väljendit “teised rahvused”, mis hõlmab mitte ainult venekeelseid Eesti elanikke, vaid kõiki teise keele ja kultuuri taustaga Eesti elanikke.</p>
5_10	<p>Suurendada mitte-eestlaste võimalusi töötada avalikus teenistuses.</p>	osaliselt	<p>Õigusliku ja poliitilise valdkonna alaeesmärgi <i>Riigiasutuste ja omavalitsuste haldusvõimekuse tõstmise kaudu avalike teenuste osutamisel eri emakeelega inimestele luuakse lõimumist toetav keskkond riigi- ja kohalikul tasandil</i> on planeeritud avaliku sektori otsustajate</p>

**Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine**  
**PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA**

			koolitamine mitmekultuurilise meeskonna komplekteerimiseks ja juhtimiseks. Õiguslikult on esmaseks nõudeks avalikus sektoris töötamiseks keelenõuded (ATS).
5_11	Kodanikeühendused on veel kaasamata, kuid oluline ressurs. Integratsiooni teemal peaks toimuma depolitiseeritud diskussioon erinevate huvigruppide ja rühmituste vahel.	jah	Lõimumiskava kaasab kodanikeühendusi peamiselt läbi õigusliku ja poliitilise valdkonna. Meede 3.2.: <i>Foorumid/debatid teiste rahvuste ühiskonnaellu kaasamise teemadel</i> . Sihtgrupiks rahvusvähemuste esinduskogud, erakonnad jt. poliitilised organisatsioonid. Kodanikuühendused on oodatud osalema erinevates taotlusvoorudes kõikide valdkondade raames.
5_12	Integratsiooniprogrammi täiendamiseks tutvuda Tallinna Linnavolikogu poolt käivitatud Rahuprogrammiga.	võetud teadmiseks	On tutvutud rahuprogrammiga ning seal väljatoodud eesmärgid kattuvad lõimumiskava eesmärgiseadega.
5_13	Tähelepanu pöörata rohkem nn uusimmigrantidele seoses Euroopa Liidu komponendiga.	jah	Lõimumiskava sotsiaalse ja majandusliku valdkonna üks alaeesmärkidest on <i>täiskasvanud uusimmigrantide lõimumine Eesti ühiskonda</i> .
5_14	Vähem projektipõhist rahastamist teabevälja ühisosa arendamisel.	võetud teadmiseks	Projektipõhisust püütakse vähendada kogu lõimumiskava lõikes. Antud valdkonnas on vajalik tihedam koostöö teiste ministereumite ja arengukavadega. (N: äsjavalminud ERR arengukava 2009- 2012, mis kuulub kultuuriministeeriumi pädevusvaldkonda. Eeldame, et antud tegevused toimuvad selle arengukava raames.)
5_15	Kommunikatsiooni osas esitatud nägemus on tänaseks lootusetult vananenud, vaja kaasaegseid lähenemisi.	jah	Lõimumiskava kontseptuaalne alus ja põhimõtted on võrreldes jaanuarikuu 2007 tööversiooniga paljude osapooltega läbi arutatud, olulisel määral täpsustatud ning viidud vastavusse Eesti ühiskonna muutunud vajadustega integratsioonipoliitika valdkonnas, sh erineva kommunikatsiooni osas.
5_16	Enam meediakajastusi muude väiksemate rahvusrühmade osas.	jah	Lõimumiskava õiguslik ja poliitiline valdkond sisaldab meedet 4.2: <i>Eesti ühiskonna kultuurilise mitmekesisuse kajastamine meedias</i> .
5_17	Oluline teadvustada ja tutvustada eesti avalikkuses rahvusvähemuste esindajate panust kohalikku kultuuri, teaduse, julgeoleku jm arendamisse.	jah	Lõimumiskava õiguslik ja poliitiline valdkond sisaldab meedet 4.2: <i>Eesti ühiskonna kultuurilise mitmekesisuse kajastamine meedias</i> .
5_18	Mida saaksid kohalikud omavalitsused teha muukeelsete elanike ja nende organisatsioonide kaasamiseks kohaliku elu ja integratsiooni edendamisse? Kord aastas peaksid Eesti linnades toimuma avalikud diskussioonid (KOV ja rahvuskultuuriseltside/ühenduste vahel), et vahetada kogemusi venekeelsete ühenduste tegemistest ning edusammudest. Ühendused ootavad riigi poolt dialoogi tekitamist.	võetud teadmiseks	Kehtiv seadusandlus (Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus) annab valla- või linnaelanikele õiguse algatada kohaliku elu küsimustes volikogu või valitsuse õigusaktide eelnõusid. Siseministeeriumi hinnangul peaksid muukeelsete elanike organisatsioonid peaksid aktiivsemalt kasutama nende antud õigusi. Rahvusvahelisel integratsiooniteemalisel konverentsil esinenud W. Bosswick (Migratsiooniuuringute Euroopa Foorum; Bambergi Ülikool) andis teada, et 2009.aastal toimub CLIP projekti raames Interkultuurilise dialoogi uuring, mis võib antud küsimuses anda poliitikaotsusteks olulist sisendit.
5_19	Laiendada integratsiooni sihtrühmadena neid, kes on saanud	jah	Edukaks lõimumiseks ei piisa vaid formaalsest keeleoskusest ja

**Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine**  
**PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON, GEOMEDIA**

---

	kodakondsuse ja teinud keeleeksami. Alus: Saar Poll / TÜ 2007 jt sekundaaranalüüs		kodakondsuseksami sooritamisest. Seetõttu tegeleb lõimumiskava naturaliseerunud muukeelse elanikkonnaga õigusliku ja poliitilise lõimumise kontekstis.
<b>5_20</b>	Monitoorida personali koosseisu avalikus teenistuses rahvusliku kuuluvuse järgi. Alus: Saar Poll / TÜ 2007 jt sekundaaranalüüs; tagasiside uuringute ettevalmistuselt	võetud teadmiseks	Ettepanekut arvestatakse lõimumiskava rakendusplaani tegevuste arendamisel.
<b>5_21</b>	Erinevad võimalused - rahvusvähemuste õiguste järgimise alus. 2) Õiguslase abi osutamine inimõiguste ja rahvusvähemuste õiguste järgimise valdkonnas nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil.	ei	Õigusabi osutamine konkreetse tegevusena tuleks otsustada peale korralikku analüüsi ning parima tegevusstrateegia väljatöötamist, näiteks aastast 2009 või 2010. Justiitsministeeriumi korraldatav riigi õigusabi süsteem on üldine ja kindlasti hõlmab ka isikuid, kes vajavad oma inim- või vähemusõiguste osas kaitset.

6. SEOSSED TEISTE ARENGUKAVADEGA			
nr	muudatusettepanek	ettepanek vastu võetud (jah/ei/osaliselt/võetud teadmiseks)	Kommentaar
6_01	Algatada võrdsete võimaluste audit. Selgitamaks ikka veel levivate diskrimineerimissüüdistuste tagamaid teeme õiguskantslerile ettepaneku algatada auditeerimisprotsess eesmärgiga analüüsida, kui võrd on erinevate rahvusrühmade liikmetele Eestis tagatud võrdsed võimalused hariduse, tööhõive, tervishoiu ja teiste avalike teenuste valdkonnas. Audit oleks avalik protsess, mis julgustab inimesi oma muresid ja probleeme ausalt esitama. Auditi kaudu annab Eesti selge signaali, et meie riik väärtustab kõiki inimesi nende rahvusest sõltumatult ja astub reaalseid samme nende võrdväärse kohtlemise tagamiseks.	jah	<p>Hetkel rakenduskavas ja ka strateegias vastav meede puudub, kuid vastav uuring on planeeritud Rahvastikuministri büroo 2009. aasta tegevustesse.</p> <p>Sotsiaalministeeriumi sotsiaalpoliitika info ja analüüsiosakonna koordineerimisel on Euroopa Võrdsete Võimaluste Aasta raames viidud 2007.a läbi ebavõrdset kohtlemist käsitlev elanikkonnauuring. Uuringu läbiviijateks on TLÜ, uuringurühma juhtideks Mikko Lagerspetz ja Erle Rikmann. Uuringu analüüs valmis novembri lõpuks ning tulemusi tutvustati laiemale avalikkusele lühidalt 30.11.2007 võrdsete võimaluste teemaatikale pühendatud Sotsiaalfoorumi raames.</p>
6_02	Seostada integratsioonistrateegia rõhuasetus (sh strateegiadokumendi selgitavas osas) multikultuurse ühiskonna kontseptsiooni kõrval enam riigi keskstrateegiatega, sh: - Ühiskonna sidususe kasvatamise kaudu vähendada julgeolekuriske - Tööhõivevalmiduse ning tööjõu kvalifikatsiooni tõstmise kaudu suurendada riigi konkurentsivõimet ning jätkusuutlikku arengut Alus: Strateegilise planeerimise käsiraamat. Rahandusministeerium 2006	jah	Lõimumiskava sisaldab peatükki "Seosed teiste arengukavadega". Samuti on lõimumiskava koostamisel arvestatud Eesti riigi keskstrateegiaid, sh strateegilisi arengukavasid ning julgeolekupoliitika aluseid.

**7. MUUD ETTEPANEKUD, KOMMENRAARID, MÄRKUSED**

nr	muudatusettepanek	ettepanek vastu võetud (jah/ei/osaliselt/võetud teadmiseks)	kommentaar
7_01	Saavutada erakondade kokkulepe loobuda rahvuspopulismi kasutamisest valimisvõitluses. See on oluliseks ohuks Eesti julgeolekule, kuna loob Venemaale võimalusi Eesti ühiskonna destabiliseerimiseks.	võetud teadmiseks	Erakondadel oli võimalik osaleda lõimumiskava koostamises ning oma arvamust avaldada ekspertkomisjoni tegevuse raames.
7_02	Kui järgnevatele tegevustele pannakse rõhku, miks pole nad tegevuskavas välja toodud?  lk.17 – Eesti ühiskonna integratsiooni vajalikkuse ja olemuse mõistmiseks tuleb toimuvad protsessid asetada laiemasse sotsiaalajaloolise konteksti. lk.23 – Integratsioonistrateegia raames täiendatakse tegevuskava raames loetletud tegevusi rõhuasetusega mitte-eestlastel ja tegevuskavas otseselt mitte väljatoodud valdkondades.	võetud teadmiseks	Lõimumiskava 2008-2013 tekst ja rakendusplaanis 2008-2010 kavandatu on omavahel kooskõlas. Hetkeolukorda kirjeldav peatükk annab ülevaate laiemast lõimumiskeskonnast.
7_03	Täpsustada indikaatorid, mida kasutatakse integratsiooni kui protsessi kulgemise mõõtmiseks.	jah	Lõimumiskava peatükis "Strateegilised eesmärgid" on esitatud alaeesmärkide indikaatorid ning indikaatorite sihttasemed. Võrreldes RIP jaanuar 2007 tööversiooniga on indikaatoreid muudetud ning täiendatud.
7_04	Oluline selgitada, millistest väärtustest lähtume.	võetud teadmiseks	Lõimumiskava sisaldab põhimõtete peatükki, milles on sätestatud arengukava lähtealused.
7_05	Strateegia on tasakaalust väljas, kuna ei ole määratletud, kus üldse saab ja tohib vene keeles rääkida.	võetud teadmiseks	Eesti keele oskuse nõudeid ning eesti keele ja võõrkeelte kasutamist reguleerivad õigusaktid (nt keeleseadus, haldusmenetluse seadus, kohaliku omavalitsuse korralduse seadus, haridusvaldkonna õigusaktid jt).
7_06	Integratsioonis on oluline saavutada refleksioon	võetud teadmiseks	

## LISA 1 – Kaasamisüritustel osalenute nimekirjad

Tallinnas 7.septemberil 2007:

sihtrühm	nr	eesnimi	perenimi	organisatsioon
Ajakirjandus	1	Feliks	Šubin	ER uudised
	2	Kadi	Alatalu	ETV Aktuaalne Kaamera
	3	Josef	Kats	Molodjosh Estonii
	4	Natalia	Malleus	PBK
	5	Ksenia	Repson	Postimees
	6	Julia	Vlassova	Äripäeva vene toimetus
	7	Gustaf	Antell	YLE Soome
Erakond	8	Valeri	Ivanov	Reformierakond
	9	Roman	Lihhvtshuk	Reformierakond (Tallinna Laagna Gümnaasiumi integratsiooniklassi vilistlane)
Erialaselts	10	Jevdokia	Moltšanova	Eesti Assotsiatsioon Anti-AIDS
	11	Ljudmilla	Priimägi	Eesti Assotsiatsioon Anti-AIDS
Esf projektid Mitte-eeslastele	12	Katrin	Taumann	OÜ Sugesto
Ettevõtte	13	Eela	Velström	AS Falck
	14	Marge	Eelmaa	Referents OÜ
Koolid - kutseharidus	15	Kristiina	Vainomäe	Tartu Rahvaülikool
Koolid - kõrgharidus	16	Raivo	Palmaru	Akadeemia Nord
	17	Signe	Krönström-Hanschmidt	Eesti-Ameerika Äriakadeemia
	18	Madis	Habakuk	Estonian Business School
	19	Jüri	Martin	Euroülikool
	20	Kaarel	Haav	International University Audentes
	21	Mari	Nõmm	Tartu Ülikool
	22	Vitali	Belobrovtsjev	TLÜ
Kov	23	Virve	Kinkar	TLÜ
	24	Anu	Rentel	Tallinna Linnakantselei arenguteenistuse linnauuringute büroost
	25	Ervin	Trofimov	Tallinna Linnavalitsus (Kaia Jäppineni referent integratsiooni ja rahvussuhete küsimustes)
	26	Igor	Kravtsenko	Tallinna Linnavolikogu
	27	Märt	Kubo	Tallinna linnavolikogu (liige)
Ministeerium	28	Margarita	Tšernogorova	Tallinna linnavolikogu (liige)
	29	Anneli	Veisson	Välisministeerium
Mtü	30	Zaza	Dzidzadze	Balti Integratsiooni Liit
	31	Marika	Gkorelashvili	Balti Integratsiooni Liit



**Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON,  
GEOMEDIA**

	32	Vajo	Kautlenbach	Balti Integratsiooni Liit
	33	Tatiana	Tarasovskis	Balti Integratsiooni Liit
	34	Oleg	Filippov	Öine Vahtkond
Mtü - ametiühing	35	Aleksander	Meier	Eesti Meremeeste Sõltumatu Ametiühing
	36	Sigrid	Ostrouhs	Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsioon TALO (juhatuse esimehe abi)
Mtü - haridus	37	Reet	Valgmaa	Avatud Hariduse Liit
	38	Anu	Harjo	Estonian Education Centre
	39	Toivo	Keva	Minu Riik integratsiooniprogramm
	40	Reet	Valing	MTÜ Kodanikukoolitus
	41	Jelena	Parfjonova	MTÜ Lapsepõlve Akadeemia
	42	Marina	Janssen	MTÜ Rakendusökoloogia Keskus (Sillamäel)
	43	Hanon	Barabaner	MTÜ Sillamäe Majanduse ja Juhtimise Instituut
Mtü - kov liit	44	Hille	Ilves	Eesti Linnade Liit
Mtü - kutseliit - aineõpetajad	45	Irja	Kingsepp	Eesti Ajaloõpetajate Selts (EAS Harjumaa PRK, juht))
Mtü - noored	46	Andrei	Gritskov	MTÜ Euroopa Noorte Ühing
	47	Olga	Schellenberg	MTÜ Euroopa Noorte Ühing
	48	Oleg	Vares	MTÜ NTKON – Noorsootöö Konsultatsioonid
Rahvusvähemuste ühendused	49	Jüri	Vartanjan	Eesti Armeenia Rahvusühing
	50	Valentina	Bannikova	Eesti Severjanini kultuuriselts
	51	Tatjana	Petkova	Eesti Severjanini kultuuriselts
	52	Zinaida	Palk	Kultuuriselts „Pritšudje”
	53	Jelena	Mironiva	Kultuuriselts „Pritšudje”
	54	Irina	Punane	Kultuuriselts „Pritšudje”
	55	Dimitri	Klenski	MTÜ Spisok Klenskogo
	56	Natalja	Belotserkovskaja	Narva Poola Selts, Narva RKN
	57	Olga	Muller	Rahvuskultuuride keskus MTÜ
	58	Liidia	Kõlvart	RRÜL Lüüra
	59	Vladimir	Bragin	SA Vähemusrahvuste Kultuurijuhtide Koolituskeskus
	60	Liudmila	Matrosova-Zybina	Slaavi Haridus- ja Heategevusühingute Liit Eestis
	61	Zulfia	Nurmanova	Türgi Rahvaste Kultuurikeskus
	62	Lola	Sahhibnazarova	Usbeki Kultuurikeskus Safar
	63	Juri	Poljakov	Vene Kultuurikeskus
	64	Natalia	Vaino	Vene rahvuskultuuriliste organisatsioonide ühendus Eestis

**Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON,  
GEOMEDIA**

	65	Olga	Bunder	Vene Romansi Klubi ja lasteteater Väike ooper (kunstiline juht)
	66	Aleksandr	Apolinsky	Ühing Viru Noorsoo Areng MTÜ (Todes)
Riigiametid	67	Siim	Krusell	Statistikaamet
Riigikogu	68	Kristiina	Ojuland	Riigikogu
	69	Indrek	Saar	Riigikogu
	70	Aarne	Veedla	Riigikogu
	71	Eldar	Efendijev	Riigikogu
	72	Peeter	Kreitzberg	Riigikogu kultuurikomisjon
Rip töörühm	73	Anne-Ly	Reimaa	Kultuuriministeerium
Sihtasutus	74	Mall	Hellam	Avatud Eesti Fond
	75	Ivi	Proos	Avatud Eesti Fond
	76	Maret	Laanes	SA Eesti Migratsioonifond
	77	Liidia	Kaljundi	SA Vene Teater (turundusjuht)
	78	Reet	Kost	Sihtasutus Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo (juhataja)
	79	Anna	Levandi	Ühiskondliku Leppe SA
	80	Peep	Mühls	Ühiskondliku Leppe SA
	81	Raivo	Vare	Ühiskondliku Leppe SA
Teadusasutus	82	Merle	Haruoja	Inimõiguste Instituut
	83	Agu	Laius	Jaan Tõnissoni Instituut
	84	Max	Kaur	MTÜ ECOMEN Instituut

**Jõhvi 14.septembril 2007:**

sihtrühm	nr	eesnimi	perenimi	organisatsioon
ajakirjandus	1	Marina	Loštšina	ajaleht Virumaa Teataja (AS Viru Press)
	2	Julija	Dadon	Lites (Kohtla-Järve kaabeltelevisioon)
erakond	3	Viktor	Malõgin	Konstitutsioonierakond
	4	Igor	Suharukov	Vene Erakond Eestis
	5	Irina	Talalajeva	Vene Erakond Eestis
ESF projektid mitte-eestlastele	6	Urmas	Paju	MTÜ Jõgevamaa Omavalitsuste Aktiviseerimiskeskus
ettevõte	7	Kristel	Erisalu	AS Eesti Põlevkivi
	8	Olga	Gretskaja	AS Eesti Põlevkivi
	9	Kati	Teelahk	AS Eesti Põlevkivi
koolid - kutseharidus	10	Jana	Tondi	TÜ Narva Kolledž
	11	Jaanus	Villiko	TÜ Narva Kolledž
koolid - põhi- ja keskkharidus	12	Vaike	Valdmann	Ahtme Gümnaasium
	13	Larissa	Sulina	Ahtme Gümnaasium
	14	Ellen	Prunbach	Jõhvi Gümnaasium

**Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON,  
GEOMEDIA**

	15	Margarita	Kurrik	Narva Pähklimäe gümnaasium
kov	16	Kristi	Klaamann	Jõhvi Vallavalitsus
	17	Anna	Antson	Kohtla-Järve Linnavalitsus
	18	Anne	Noor	Maardu Linnavalitsus
	19	Larissa	Olenina	Narva Linnavalikogu (aseesimees)
	20	Elviira	Sidorova	Sillamäe Linnavalitsus (aselinnapea)
	21	Jelena	Koršunova	Sillamäe Linnavalikogu (esimees)
	22	Enely	Tiideberg	Vaivara Vallavalitsus
mtü	23	Jekaterina	Logvinenko	MTÜ LIGO (Life Is Going On)
	24	Vladislava	Vassitskina	MTÜ LIGO (Life Is Going On)
	25	Katrin	Loss	MTÜ Peipsi Piirkonna Arenduskoda
	26	Ivar	Augasmägi	MTÜ Tapa Lastekaitse Ühing
	27	Ave	Pappe	MTÜ Tapa Lastekaitse Ühing
	28	Irina	Golikova	Sillamae Integratsiooni Uhiskondlik Algatuskeskus
mtü - haridus	29	Zanna	Bober	MTÜ "EVRIKA"; MTÜ Rehabilitatsiooni keskus "Sind ei jäeta üksi"
	30	Olga	Vassilevits	MTÜ "EVRIKA"; MTÜ Rehabilitatsiooni keskus "Sind ei jäeta üksi"
	31	Eha	Korkus	MTÜ EELK VP Ontika Koolituskeskus
	32	Aleksander	Dusman	MTÜ Ida-Virumaa Integratsioonikeskus
	33	Heli	Ferschel	MTÜ Ida-Virumaa Integratsioonikeskus
mtü - noortekeskus	34	Anna	Konovalova	Narva Noortekeskus
	35	Jevgeni	Semtšišin	Narva Noortekeskus
raamatukogu	36	Reet	Kaldur	Jõhvi Keskraamatukogu
	37	Natalja	Kornõšova	Jõhvi Keskraamatukogu
rahvusvähemuste ühendus	38	Margarita	Ostroumova	Ida-Virumaa rahvuskultuuriseltsi Ümarlaud
riigiametid	39	Ilor	Teeväli	Illuka Varjupaigataotlejate Vastuvõtukeskus
	40	Erika	Kruup	Riigikantselei, Rahvastikuministri broo

**Tallinn 14.detsember 2007:**

sihtrühm	nr	eesnimi	perenimi	Organisatsioon
sihtrühm	1	Mall	Mälberg	ER

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
 PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON,  
 GEOMEDIA

	2	Olga	Polienko	ETV
	3	Juhani	Tamminen	Hansa Meedia
	4	Kaja	Kuuras	Helsingin Sanomat
	5	Andrei	Titov	MK-Estonia
	6	Josef	Kats	Molodjozh Estonii
	7	Ilja	Nikiforov	Molodjozh Estonii
	8	Ain	Toots	Raadio 4
	9	Sirje	Tolm	Õpetajate Leht
AS - ettevõtlus	10	Riina	Varts	Eesti Energia personalijuht
erakond	11	Valeri	Ivanov	Reformi Erakond
	12	Jaak	Herodes	SDE
	13	Uno	Kiisholts	SDE
	14	Estelle	Laane	SDE
	15	Reet	Laja	SDE
	16	Marju	Toom	SDE
	17	Kalle	Laane	SDE Tallinna piirkond
erialaselts	18	Ljudmilla	Priimägi	Eesti Assotsiatsioon Anti-AIDS
	19	Valeri	Smirnov	Vene Kunstnike Ühendus
Koolid - kõrgharidus	20	Kaarel	Haav	Audentes
	21	Evhen	Tsybulenko	Audentes
	22	Madis	Habakuk	Estonian Business School
	23	Mart	Rannut	Tallinna Ülikool
	24	Raivo	Vetik	Tallinna Ülikool
Koolid - põhi - ja keskhariidus	25	Margarita	Kurrik	Narva Pähklimäe Gümnaasium
KOV	26	Ervin	Trofimov	Tallinna Linnavalitsus
	27	Igor	Kravtzenko	Tallinna Linnavolikogu
	28	Margarita	Tšernogorova	Tallinna LV
Liit	29	Tarmo	Kriis	Eesti Tööandjate Keskliit
ministeerium	30	Dmitri	Rõbakov	eestikeelsele õppele ülemineku toimikond
	31	Võlli	Kai	Haridus- ja Teadusministeerium
	32	Irene	Käosaar	Haridus- ja Teadusministeerium
	33	Katri	Raik	Haridus- ja Teadusministeerium
	34	Helen	Põllo	Haridus- ja Teadusministeerium
	35	Olga	Burmakina	Kultuuriministeerium
	36	Madis	Järv	Kultuuriministeerium
	37	Anne-Ly	Reimaa	Kultuuriministeerium

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON,  
GEOMEDIA

	38	Moonika	Mällo	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
	39	Salle	Andresson	Rahandusministeerium
	40	Janno	Järve	Siseministeerium
	41	Veronika	Kaska	Siseministeerium
	42	Kert	Valdaru	Siseministeerium
	43	Kristel	Kase-Saar	Välisministeerium
MTÜ	44	Toivo	Keva	Integratsiooni ABC MTÜ / Üleriigiline integratsiooniprojekt Minu Riik
	45	Aleksander	Dusman	MTÜ Ida-Virumaa Integratsioonikeskus
	46	Marina	Janssen	MTÜ Rakendusökoloogia Keskus ja Erarakond Eestimaa Rohelised
	47	Dimitri	Klenski	MTÜ Spisok Klenskogo
	48	Niina	Golikova	Sillamäe Integratsioonikeskus
MTÜ - ametiühingud	49	Harri	Taliga	Eesti Ametiühingute Keskliit
MTÜ - KOV liit	50	Hille	Ilves	Eesti Linnade Liit
MTÜ - noored	51	Vadim	Sartšenko	Noorteklubi Oma Territoorium
	52	Maia	Meos	noorteühendus "Siin"
MTÜ - noorsootöö	53	Tarmo	Kruusimäe	Eesti Noorsootöö Keskus
Rahvusvähemuste ühendused	54	Olga	Sergejeva	Eestis Asovate Vene Kaasmaalaste Ühingute Liit
	55	Zinaida	Palk	kultuuriseltsi "Pritšudje"
	56	Natalja	Belotserkovskaja	Narva Poola Selts
	57	Liidia	Grigorjeva	Narva Tšuvaši Selts
	58	Lidia	Kõlvart	Rahvusvaheline Rahvuskultuuride Ühenduste Liit Lüüra
	59	Jüri	Vaidla	Setu kuningriik
	60	Liudmila	Matrosova-Zybina	Slaavi Haridus- ja Heategevusühingute Liit Eestis
	61	Zulfia	Nurmanova	Türgi Rahvaste Kultuurikeskus
	62	Olga	Bunder	Vene Romansi Klubi, kunstiline juht

Riikliku integratsiooniprogrammi 2008-2013 väljatöötamine  
PRAXIS, TARTU ÜLIKOOL, BALTI UURINGUTE INSTITUUT, HILL&KNOWLTON,  
GEOMEDIA

	63	Aleksandr	Apolinsky	Ühing Viru Noorsoo Areng MTÜ (Todes)
Riigiametid	64	Koidu	Mesilane	Kodakondsus- ja Migratsiooniamet
	65	Siim	Krusell	Statistikaamet
	67	Natalja	Lapikova	Tallinna Haridusamet
	68	Eldar	Efendijev	Riigikogu
riigikogu	69	Peeter	Kreitzberg	Riigikogu
	70	Valdur	Lahtvee	Riigikogu
	71	Paul-Eerik	Rummo	Riigikogu
	72	Evelyn	Sepp	Riigikogu
Sihtasutus	73	Katrin	Enno	Avatud Eesti Fond
	74	Raivo	Vare	Eesti Koostöökoda SA
	75	Anna	Levandi	Eesti Koostöökogu
	76	Peep	Mühls	Eesti Koostöökogu
	77	Tanel	Mätlik	MEIS
	78	Inna	Pusikova	MEIS
	79	Karin	Rätsep	MEIS
	80	Mart	Soonik	MEIS
	81	Ave	Szymanel	MEIS
	82	Ülle	Kraft	Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus
	83	Kristi	Lillemägi	Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus
	84	Reet	Kost	SA Archimedes, Euroopa Noored Eesti büroo
Teadusasutus	85	Iris	Pettai	Eesti Avatud Ühiskonna Instituut
	86	Merle	Haruoja	Inimõiguste Instituut
	87	Agu	Laius	Jaan Tõnissoni Instituut
	88	Max	Kaur	MTÜ ECOMEN Instituut
valitsusasutus	89	Urve	Palo	Rahvastikuminister
	90	Erika	Krup	Rahvastikuministri broo
	91	Aleksandr	Aidarov	Rahvastikuministri büroo
õiguskantsleri kantselei	92	Eve	Liblik	õiguskantsleri kantselei
	93	Eve	Marima	Õiguskantsleri Kantselei

## LISA 2 – Riikliku integratsiooniprogrammi tööversiooni arutelul töörühmades esitatud ettepanekud ning kommentaarid

### 1. Sotsiaalne ja majanduslik valdkond

#### 7.september Tallinnas, KOKKUVÕTE (Maarja Kuldjärv, Sotsiaalministeerium)

##### Tööturg

- Keel ei ole ainus probleem, ka neil, kes on eesti keele ära õppinud, on kohati raske tööturul konkureerida. Peaks uurima, mis veel on takistuseks ning seda vähendama.
- Reaalsuses on Eestis 2 suhteliselt eraldiseisvat tööturgu, tuleks püüda neid lähendada.
- Palgavahed on valdkonniti erinevad, kohati ka eestlaste kahjuks.
- Nt teenindussfääris on tavapärase, et nõutakse 3 keele oskust (eesti, vene, inglise), seega on eestlased siin üldiselt nõrgema konkurentsivõimega, kuna vene keele oskus on eestlastest noorte seas nõrk.
- Keelenõuete muutumine ning neile vastavuse tõendamine on probleem. Kuna seos keelekategoriate ning eksamitasemetel vahel on muudetud/kaotatud, on teatud arv inimesi, kel on tegelikult vastavad eksamid tehtud, kuid neid enam ei tunnustata. Vaja on tagada keeletunnistuste süsteemi järjepidevus.
- Tööturgu silmas pidades tuleks tegeleda noortega. Konkurentsivõime tööturul toimub suuresti võrgustike kaudu, seega tuleks juba koolis korraldada noortele rohkem teavitustegevusi, ühisüritusi, soodustada erinevate koolide õpilaste kohtumist ja suhtlemist.
- Võiks olla mentorlusprogrammid eestlastest ja venelastest sama eriala töötajate vahel. Nt eestlasest ajakirjanik on mentoriks venelasest (noorele) ajakirjanikule. Üks võimalus mentorite leidmiseks on nt vanemaealised, just pensionile läinud või minevad spetsialistid, kel sageli on huvi ja oskused ja tahtmine midagi sellist teha.
- Tööandjatele võiks korraldada koolitusi, et teisest rahvusest inimest ei nähtaks probleemina, vaid võimalusena, potentsiaalina.
- Kasutada võiks ettevõtete vahelist praktikat.
- Keeleõppe integreerimine tööturumeetmetega on väga oluline. Arvestada tuleb seejuures erinevate vajaduste ja taustateadmistega. See peab olema ka hästi makstud, et tagada kvaliteet.

##### Sotsiaalteenused

- Teatud valdkondades on info vaid eesti keeles (nt ravimite kohta).
- HIV/Aids ja narkomaania on rohkem levinud venekeelse elanikkonna seas. Nüüd kui Global Fundi ressursid lõpevad, peab Eesti riik selle teema üle võtma ning tagama rahastamise jätkumise.

##### Uusimmigrandid

- vaja on määratleda definitsioon
- uusimmigrantide seas on suhteliselt palju neid, kes on aktiivsed ja ettevõtlikud ning oleksid valmis ettevõtlusega tegelema. (See oleks võimalus suurendada Eestis SMEde arvu, mis on üks ettevõtluspoliitika eesmärke). Seega oleks neil vaja õpetust ärikeskkonnast, seadusandlusest, maksudest jms
- eraldi tähelepanu võiks pöörata tagasipöördujatele ning ka nende pereliikmetele, kelle seos Eestiga võib olla eriti nõrk ning seega oleks vaja rohkem tuge kohanemiseks.
- Vaja oleks selliseid keelekursuseid, mis vastaksid inimese haridustasemele ning võimaldaksid õppida just sellist keelt, mida oleks vaja, et töötada Eestis oma erialal (nt insenerid, arstid). Üldistest keelekursustest ei piisa. Vaja on erialast terminoloogiat, valdkonna seaduste ja reeglite tundmaõppimist jms. Erialakoolituse ja

keelekursuste integreerimine on seega olulise tähtsusega (*seostub tööturu teemaga ja ei puuduta ainult uusimmigrante*)

- Tuleb meeles pidada, et lisaks venelastele on ka muid rahvusi; eesti keele kursused peaksid olema ka teiste keelte põhjal.

#### Üldiselt

- eestlaste ja mitte-eestlaste rõhutatult eristamine on halb. Termin mitte-eestlased on liiga negatiivne, vaja oleks pehmemalt sõnastada (ettepanekud: eestivenelased, rahvusvähemused).
- Meedia on oluline mitmes mõttes.
  - o Meedia sageli takistab integratsiooniprotsessi, õhutab lõhesid ja vastuolusid. Negatiivseid sündmusi näidatakse ja võimendatakse, positiivseid mitte.
  - o Meediat tuleks rohkem ära kasutada, et informeerida, hoiakuid kujundada
  - o Vaja oleks ühesuguse sisuga meediakanaleid eesti ja vene keeles. Nt eestikeelne ja venekeelne Postimees võiks olla identsed, tõlgitud. Praegu aga on sama nimi, kuid sisu erinev, kajastatakse samu sündmusi erinevalt või hoopis erinevaid sündmusi erineva rõhuasetusega. Võiks aga olemas olla ühtne kahes keeles meediakanal, infosild kahe kogukonna vahel. Sellele lisaks muidugi säiliks olemasolevad eesti ja vene meediakanalid nagu praegu.
- Eestlaste poolt on vaja rohkem avatust, rohkem ühiskonna mitmekesisuse teadvustamist. Vaja on eestlaste mõtteviisi mõjutada ja muuta. Tuleb ka eestlasi teavitada ja õpetada teiste rahvaste kommetest ja käitumisest ja temperamendist, praegu on see kõik vaid ühepoolne.

#### 14.september Jõhvis, KOKKUVÕTE

##### (Maarja Kuldjärv, Sotsiaalministeerium)

1. Regionaalne aspekt on sotsiaal-majandusliku integratsiooni puhul oluline, peaks selgelt välja tulema. Ühelt poolt võiks olla rohkem ja selgem tähelepanu Ida-Virumaale. Teiselt poolt tuleks arvestada, et Tallinna ja ülejäänud Eesti vahel on suur vahe paljudes valdkondades ning probleemid on sageli suuremad ning erinevaid asju raskem ellu viia, saavutada, kätte saada kui Tallinnas.
2. ESF vahendite kasutamisest peaks olema ülevaade. Tuleks neid suunata ka mujale kui töötutele, nagu praegu (väidetavalt) valdavalt on tehtud.
3. KOV peaks rohkem silma paistma.
4. Meetmed on liiga eraldiseisvad, tuleks leida ühisosa, võrgustikud on olulised.
5. Tööturu teemades peaks olema tihe seos kutseõppeasutustega. Vaja oleks nt majandusõpetust igal pool eriala juurde (et valmistada ette turul tegutsemiseks, saada reaalne ettekujutus töötamisest). Koolides peaks olema ühtlustatud õppekava. (seostub haridusega)
6. Vaja on tugevaid karjäärinõustamiskeskusi. Ida-Virumaal praegu näiteks puudub, sellega tegelevad MTÜd. Aga tuleks HTM – SoM – kolmanda sektori koostöös välja mõelda, kuidas võiks karjäärinõustamissüsteem toimuda.
7. Sõnastuse kohta märkus (meede 4.1 sots-maj) – „lõimimine“ asemel peaks olema „lõimimine“, sest see ei saa olla pealesunnitud ega ühelt poolt suunatud protsess.
8. Uusimmigrantide arvukama saabumise puhul tuleb arvestada, et vaja on rohkem riiklikke teenuseid erineva taustaga inimestele.
9. Sotsiaal-majanduslikus sfääris on probleemiks peamiselt üldine sotsiaalne tõrjutus. Põhjuseks ei ole siin rahvus või keel, vaid muud sotsiaal-majanduslikud asjaolud. Seepärast ei ole mõtet rahvusepõhiselt läheneda ega meetmeid selliselt planeerida. Vaja on tegeleda sotsiaalse tõrjutuse vähendamise üldiselt.
10. Kogemused on näidanud, et tasuta keeleõpe ei toimi. Inimesed ei käi kohal, ei ole motivatsiooni, ei jõua eriti edasi, kui pole keskkonda, siis ei kinnistu ja ununeb. Tuleks midagi selles korralduses muuta (kuidas täpselt, ei tea...). Kui keele kasutamise vajadust pole, siis pole keeleõppest mingit kasu, see ei toimi. (seostub teiste valdkondadega)



11. Noortele on vaja pöörata rohkem tähelepanu. Vaja on neid viia loomuliku eestikeelsesesse keskkonda, mitte kuidagi kunstlikult. Laste/noorte kaudu levib info/arvamused ka koju ja vanematele, seepärast on oluline. Peredes ajutine elamine on väga hea, just Lõuna-Eestiga hea kogemus. Aga need projektid ei peaks olema vaid ühesuunalised – oleks vaja ka eesti lapsi tuua vene peredesse, koolidesse, Eesti koolide õpetajaid vaatama tööd vene koolides jms. Rohkem kahepoolsust. (Seos haridusvaldkonnaga.)
12. Vaja on arvestada ka erinevate sihtgruppide kattumist ja haakumist. Nt praktikas ei saa venekeelsed ja eestikeelsed puuetega inimesed alati ühistesse organisatsioonidesse koonduda, ühistes üritustes osaleda, samadel alustel rahastust taotleda vms. Aga tegemist on ju valdkonnaga, kus keel ei tohiks eraldada, põhiprobleemid ja huvid on samad, liidavad inimesi. Vaja on rahvuste/keele/integratsiooni teemat arvestada läbivalvalt ka muude teemade/poliitikavaldkondade juures, et ei tekitataks (tahtmatult) eraldusjooni.

## 2. Õiguslik ja poliitiline valdkond

### 7.september Tallinnas KOKKUVÕTE (Kadri Seeder, PRAXIS)

#### Agu Laius (J. Tõnissoni Instituut)

Vajalik on parandada integratsiooni **definitsiooni** ja leppida kokku **mõistetes**, enne kui meetmeid aruata. Õigus-poliitiline protsess peaks kajastuma ka püstitatud eesmärkides, praegu see nii ei ole.

#### Merle Haruoja (Inimõiguste Instituut)

Kas strateegia väljatöötamisel on analüüsitud strateegia **kooskõla** **rahvusvahelise õigusega**, strateegia peaks olema kooskõlas rahvusvaheliste inimõigustega.

#### Peep Mühlis (Ühiskondliku Leppe SA)

Integratsiooni strateegiast on siiani vähe räägitud ja nüüd peavad osalejad juba valmis meetmete kohta arvamust avaldama. Oluline on arvestada strateegias **Euroopa Liidu kontekstiga**, kus on tööjõu vaba liikumine. Praegu mõeldakse mõiste „mitte-eestlaste“ all peamiselt venekeelset elanikkonda, aga need võivad olla ka hoopis teise keele ja kultuuri taustaga inimesed.

Millised võimalused on mitte-eestlastel **töötada avalikus teenistuses**, praegu on neid seal suhteliselt vähe, aga see võiks olla motivatsiooniks. Peaks ette nägema, kuidas suurendada nende võimalusi töötamiseks avalikus teenistuses.

**Kodanikeühendused** on praegu kasutamata ressurss, keda võiks rohkem kaasata. Kui me integratsiooni teemat politiseerimine, siis viib see paratamatult konfliktini. Pigem peaks toimuma diskussioon-dialoog erinevate huvigruppide, rühmituste vahel. Ühiskondliku leppe sihtasutus hakkab integratsiooni teemaga tihedamalt tegelema.

#### Margarita Tšernogorova (Tallinna Linnavolikogu)

Definitsiooni peab täpsustama, samuti seda, kuidas defineerime rahvust. Integratsioonis on oluline **KOVide roll** – milliseid teenuseid ja mis keeles osutatakse. Näiteks Tallinna Linnavolikogu käivitas **Rahuprogrammi**, mille vastu strateegia koostamisel huvi ei tundud – ettepanek see koos läbi vaadata.

#### Dmitri Klenski (MTÜ Spisok Klenskogo)

Põhiseaduse järgi on Eesti rahvusriik, samas on siin suhteliselt suur hulk mitte-eestlasi, seega nagu Belgia mudel. Integratsiooni strateegia peaks kandma rohkem **euroopaliku riigi mõtet**. Multikultuursusest ei ole mõtet rääkida. Oluline on **kaasata kodanikeühiskonna organisatsioone**.

#### Vajo Kautlenbach (Balti Integratsiooni Liit)

Kui me tahame elada Eesti riigis, siis peame toetama Eesti kultuuri ja Eesti riiki sellisel kujul. Vaadake, mis toimub Euroopas – Euroopa kaotab oma nägu.

Jüri Vartanjan (Armeenia rahvusühing)

Oluline on suhtumine, et eestlased võtaksid teiste rahvuste esindajaid, kui „meie armeenlased“ või „meie juudid“. (Viljandi linna näide)

Hille Ilves (Linnade Liit)

Kõik saab alguse kodus – kuidas lapsi kodus kasvatatakse. Näide Kiviõli koolist. Küsimus on ka, mis keeles lapsed mõtlevad – eesti või vene keeles. Nimetas ka oma prioriteetsed meetmed (vt tahvlilt)

Mall Hellam (Avatud Eesti Fond)

Definitsiooni täpsustamine on kindlasti oluline, samuti on oluline, millistest **väärtustest** me lähtume. Eesti ei ole nagu Belgia, iga riik on unikaalne ja ühte head lahendust ei ole. **Euroopa Liidu** komponent peaks kindlasti sees olema ja tähelepanu peaks pöörama n.-n. **uusimmigrantidele**. Praegust strateegiat on keeruline rakendada teiste rahvuste peal. Kõik kavandatud meetmed on olulised. **Ühise meediaruumi** loomine on oluline, samuti **diskussioon**. Rahastamine peaks toimuma riigi poolt, mitte fondide kaudu (vähem projektipõhist rahastamist). Venekeelse info andmisel on sageli küsimus ka rahas, kas jõutakse kogu infot ära tõlkida – kusagil on piir. Eesti ühiskonna väärtused on kirjeldatud EV põhiseaduses.

Marina Janssen (MTÜ Rakendusökoloogia Keskus Sillamäel)

Integratsiooni asemel oleks parem kasutada sõna „löimumine“, kuna „integratsiooni“ mõiste tekitab halbu assotsiatsioone. Mõeldakse, et integratsioon, see tähendab, et millegi peale antakse rhaa. Küsimus on, kas integratsioon peaks toimuma eesti keeles või võib toimuda ka muus keeles. Kas me ütleme, et kõige pealt peab keel selge olema ja siis integreerime, või võib ka olla vastupidi – enne **kaasame sisuliselt ja keelt õpetame selle läbi**. Kui palju on meil inimesi, kellel on küll kodakondsus, kuid kes keelt tegelikult ei oska ja kes ei ole kaasatud?

Raivo Palmaru:

- (Alaeesmärk 3) Kommunikatsiooni osas esitatud nägemus on lootusetult vananenud. Sellised meetmed tänapäeval enam ei tööta.

(Riigikogu liige?)

**Kohalikel omavalitsustel** pole praegu mingeid kohustusi integratsiooniga seoses. Kaudselt võivad mingeid üritusi toetada, aga põhiline initsiatiiv on ikka Valitsuse käes. Õiguslik küsimus **on subjektis ja objektis** programmi mõttes – kes on subjekt ja kes on objekt. Aserbaidžaanid ja armeenlased võivad küll mõlemad eesti keelt rääkida, kuid kultuurid ja väärtused on erinevad, seega peaks neile olema mõeldud ka erinevad meetmed.

**14.september Jõhvis, KOKKUVÕTE**

**(Maarja Kuldjärv, SoM)**

- Rahvusvahemustel ei ole poliitilist esindatust, olemasolevad struktuurid ei toimi. Riigikogu ja KOV valimised on ainuke võimalus, aga see pole piisav. Presidendi ümarlaud ei toimi. (vaja oleks midagi sarnast ja tugevamat?)
- Vaja on tegeleda inimeste sisemiste hoiakutega, mitte vaid keelega. Nt on keelekoolitusel vm koolitusel vahel inimesed, kes on ilmselgelt Eesti riigi vastu, kuid õpivad keelt mingil formaalsel põhjusel. Selliseid sisemisi hoiakuid on vaja mõjutada/muuta. Kohalikul tasandil on vaja seda teha, läbi kohalike autoriteetide (nt külavanemad, külapäevad).
- Et integratsioon saaks toimida, on vaja valmisolekut inimeste poolt, et nad tunneksid end protsessi osana. Inimestele on vaja lihtsas keeles lühidalt infot anda, mitte liiga

- pikalt, keeruliselt ja pidulikult. Muidu on kogu selle programmi koostamine ja elluviimine ressursiraiskamine.
- MEISi jagatud venekeelne Kodaniku käsiraamat (?) on väga kasulik materjal. Seda võiks kindlasti rohkem trükkida ja levitada ja teavitada selle olemasolust. Nt personalijuhtidele on see abiks. Samuti peaks kindlasti olema raamatukogudes, ka väikestes.
  - Eestlaste hoiakud on probleemiks. Eestlased peavad oma suhtumist muutma, tuleb mõelda ja käituda nii, et suhtutaks neisse hästi. Eestlaste integreerumine Eesti ühiskonda peaks olema üheks eesmärgiks. Ollakse võõrandunud, ei ole adekvaatset arusaama Eesti ühiskonnast tänapäeval.
  - Tuleks pöörata tähelepanu ka eestlastele, kes elavad venekeelses keskkonnas. Neil on vahel tekkinud vimm riigi vastu, tuntakse end mahajäetuna. Raske on säilitada oma vaimsust, identiteeti, tuleks selles osas toetada.
  - Vaja oleks õigusaktide lihtsaid ja selgeid kokkuvõtteid vene keeles. Mitte isegi otsetõlkeid (need on tavainimese jaoks niikuinii liiga keerulised ja muutuvad pidevalt), aga just selgitusi, kommentaare.
  - Dialoogi ei ole. Tolerantsus peab olema üks eesmärke strateegias. Eeldatakse vist, et nooremad on lojaalsemad ja tolerantsemad, aga nt aprillisündmused näitasid, et see pole nii. Vaja on sellega arvestada.
  - Kuidas mõistetakse riigi olemust. Tuleb saavutada arusaam, et riik ei ole abstraktne, teoreetiline, kauge objekt, vaid sõltub meist endast. Ei tohiks olla sellist mentaliteeti, et vaid tahetakse midagi riigilt saada, aga ei tunta ise kohustust midagi riigi/ühiskonna heaks teha. Vaja on rohkem kodanikujuulgust ja kodanikuaktiivsust kõigi Eesti elanike poolt.
  - Aprillisündmuste järel on osa inimesi traumeeritud, kardavad, ei saa aru, kuidas edasi minnakse; hirm laste tuleviku pärast.

#### Muu üldine (nii sisuline kui administratiivne)

- Programmis on sõnastatud eesmärgid ja meetmed, kuid puudub ülevaade, kes koordineerib elluviimist ja kes tegevusi teostavad, rahastavad jms. Kui see ei ole korralikult läbi mõeldud ja koordineerimine ei toimi, siis ei ole programmi st mingit kasu, jääb vaid paberile. Pole koordineerivat organit.
- Kas programmis kajastuvad kuidagi aprillisündmused ja järelused neist?
- Vaja oleks ette näha toetavaid meetmeid mitmekeelsele perele.
- Perekonda tuleks vaadata rohkem tervikuna, praegu vaadatakse eraldi inimesi koolis, tööl jne. Aga hoiakud ja väärtushinnangud ja käitumistavad kujunevad paljuski välja just perekonnas.
- Segaseks jääb, kes on sihtgrupp, kellele pakutakse.
- Raamatukogusid tuleks rohkem ära kasutada integratsiooniprotsessis. Toodetavaid materjale tuleks neile saata ja igasugust muud infot. Sageli on raamatukogu (eriti väikestes kohtades) esmaseks keskuseks, kuhu infot otsima minnakse (ka nt abi internetist info leidmisel). Seepärast võiks raamatukogutöötajaid ka üldiselt rohkem informeerida erinevatest integratsiooniga/programmiga seotud arengutest, võimalustest, reeglite muutustest, konkurssidest, jmt, et nad saaksid siis infot inimestele edasi anda. Ka võib raamatukogudes mingeid üritusi läbi viia.
- Meetmed kattuvad osaliselt, tuleks üle vaadata (nt sots-maj sotsiaalteenuste osa ja õiguslik-poliitilises KOV osa).

### 3. Hariduslik ja kultuuriline valdkond

7.september Tallinnas

(Irene Käosaar, Haridus- ja Teadusministeerium; Maiu Uus, PRAXIS)

- Dokumendis tuleks täpsustada integratsiooni mõistet ja eesmärki ning tagada, et sõnastus oleks selline, et selles oleks oma koht kõigil ühiskonna liikmetel (olenemata rahvusest, soost või vanusest).
- Toetada eriti tegevusi, mis on nõ rahvusest ülevad, st, kui inimesed ei tule kokku mitte rahvusliku kuuluvuse alusel vaid eesmärgil midagi enda jaoks olulist ära teha või millestki enda jaoks huvitavast osa võtta.
- Vähendada segregatsiooni – teha ühised lasteaiad ja koolid, kus õpitakse eesti keeles, aga vene keelt ja kultuuri õpetatakse süvaõppena.
- Keelt ja kultuuri õpetades ei tohi unustada hariduse üldisi eesmärke – eesmärk saab olla vaid kvaliteetse hariduse tagamine kõigile noortele.
- Oluliselt suurendada integratsiooniprogrammi suunatust eesti emakeelega noortele – vene keele õppe tõhustamine, erinevate Eestis elavate vähemusrahvuste kultuuri tutvustamine eesti õppekeelega koolides.
- Keele ja kultuuri süvendatud õpet tuleb alustada lasteaiast ja algkoolist, mitte gümnaasiumist.
- Pidevalt viia läbi monitooringuid ja uuringuid, et saada teavet selle kohta, missuguseid sisulisi tulemusi üks või teine läbiviidav tegevus tegelikult annab.
- Luua vähemusrahvuste toetamise süsteem, mille alusel toetatakse nii keele kui kultuuri õpet ja muid õppetööga seotud tegevusi.
- Määratleda ja sõnastada kõrgkoolide tulevik Eestis – mis keeles õppetöö?
- Vähendada projektfinantseerimist ja luua pigem süsteemid, mille alusel saaks rahastada üht või teist tegevust – suunata raha pigem koolidesse ja kohalikele omavalitsustele, et seal saaks juba reaalseid tegevusi läbi viia.

#### ÜLDISELT

- Integratsioonistrateegia peaks puudutama kõigi Eestis elavate rahvuste integratsiooni, sh kaasama eestlasi.
- Inimene on koolis 12 aastat, kuid peale seda elab ka edasi. Pöörata proportsionaalselt rohkem tähelepanu koolijärgsetele tegevustele täiskasvanutele!
- Oleme kinni 2-poolses dimensioonis, kuid integratsioonis on dimensiooni rohkem, on ka eurointegratsioon, nii eestlaste kui Eesti vähemusrahvuste integreerimine Euroopa kultuuriruumi.

VALDKONDLIK EESMÄRK: Kõigil Eesti elanikel on võrdsed võimalused formaalse ja mitteformaalse hariduse omandamiseks ühtses haridussüsteemis ning oma etnilis-keelilise identiteedi säilitamiseks.

- Puudub kultuuri dimensioon, liiga haridusekeskne.
- Eesmärk on segane.

#### Jüri Martin (Euroülikool)

- Defineerida selgelt põhimõisted. Selgitada terminoloogiat nii aruteludes kontseptsiooni üle kui lõpuks strateegiadokumendis. On vaja selgust / kokkulepet selles, millest me üldse räägime?
- Täpsustada indikaatorid, mida kasutatakse integratsiooni kui protsessi kulgemise mõõtmiseks.

#### Raivo Palmaru

- Näib, et programmi ja strateegia probleemid on kontseptuaalsed. Antud strateegia on „tühi lootus“, kuna lähtub vananenud kontseptsioonidest. Üle vaadata strateegia põhiküsimus.
- Vanamoodsus väljendub ka terminites.

#### Anna Levandi

- Vene keele oskus on Eesti elus oluline.
- (V3 Alaeesmärk 1: alusharidus; M1.2. ) Ettepanek alustada teise keele omandamist lasteaias. Selleks suurendada segalasteaedade osakaalu. 1 kasvataja on eestikeelne, 1 venekeelne, et vene keelt õpiksid ka eestlased ning venelased eesti keelt. Edasi esimeses klassis eestikeelne õpe koos tugeva vene keele õppega paralleelselt. 12 aasta programm.
- Ei tohi diskrimineerida Eesti põlisrahvast. On välja töötatud hea eesti keele õpetamise metoodika, kuid vene keele õpetamine on jäänud väga nõrgaks. Eestlastele on vaja korralikku vene keele oskust. Ettepanek parandada Eesti koolides vene keele õpetamise metoodikat ja taset.
- Tuleb eestlased kaasata integratsiooniprotsessi, mitte põlisrahvast selliselt isoleerida. On vaja poliitilist julgust, et eestlasi kaasata ning neis tolerantsust kasvatada.
- Oluline toetada huvitegevust, kuna sport jms tegevus aitab täna kõige paremini liita eesti ja vene noori.

#### Madis Habakuk (EBS)

- Tuleb kokku kutsuda ümarlauad (õppealajuhatajad, õpetajad, sportlased jne) suu puhtaks rääkimiseks.
- Samas allapoole rohujuuretasandile tagada motivatsioonivahendid tegevuseks.

#### Signe Krönström-Hanschmidt (Eesti-Ameerika Äriakadeemia)

- Liiga vähe on osutatud tähelepanu väiksematele vähemusrahvuste gruppidele Eestis. Pole korrektne nimetada neid venekeelseks vähemuseks. Ettepanek tegeleda kõigi rahvusvähemustega.
- Toetada vene õppekeelega õpetajate koolitussüsteemi, sealjuures on oluline lisada eesti väärtus- ning kultuuriruumi tutvustavad/selgitavad koolitused.
- Lõimumine kõrgkoolides: peaks tulevikus olema (riigi poolt?) toetatud ning praegu edukalt toimuv leidma laiemat kõlapinda avalikkuses.

#### Reet Valgmaa (Avatud hariduse Liit)

- Meede 7: Mitteformaalne haridus – Miks just need
- Uueks märksõnaks õpiringi ühiskond – On toimunud Põhjamaades aastaid ning oleks vaja juurutada ka Eestis. On aeg luua mitteformaalne haridussüsteem muukeelsetele inimestele, õpiringi põhimõtetele ja lisaks pühapäevakoolidele.
- Vähemusrahvuste mitteformaalne haridus peaks muutuma projektipõhiselt tegevuselt pidevaks.
- Vaja arendada täiskasvanute vabaharidust.
- Rahvusvähemustele on vaja oma maja, mitte vene kultuuri maja. Seal majas läbi viia täiskasvanute koolitusi, Vabahariduse liit on nõus aitama.

#### Peeter Kreitzberg (Riigikogu liige)

- Integratsiooni määratlust tuleks muuta selliselt, et enam ei väljenduks assimileerimine. Kogu strateegiast tuleb kaotada assimilatiivsed tendentsid.
- Ei ole määratletud, kus üldse saab ja tohib vene keeles rääkida?
- Keeleõppe algus viia lasteaeda.
- Ettepanek luua õpetaja eristaatus neile, kes vene koolis õpetavad eesti keeles, valdavad nii eesti kui vene keeles oma ainet.

#### Lola Sahhibnazarova (Usbeki Kultuurikeskus Safar)

- Eestlased on protsessist välja jäänud. Eestlaste usaldamatus muulaste suhtes on jätkuvalt probleemiks. Ettepanek eestlased integratsiooniprotsessi kaasata.
- Täiskasvanute eesti keele kursused tasuta.

- Tuleb Üleminek 2007 raames avalikkuses/ meedias rohkem levitada seda infot, et vene gümnaasiumites ei minda korraga ainult eesti keele peale, vaid 1 aine kaupa.

#### Toivo Keva (Minu Riik)

- Teha rohkem ühisüritusi eestlastele ja venelastele. Näiteks üritus Rong Moskvasse on andnud positiivseid tulemusi. Küll aga jääb projektipõhistest toetustest väheseks ja on risk tegevuste mõjususele.
- Vene lapsed oskavad juba mõlemat keelt. Rohkem tuleb nüüd tööd teha eesti lastega.
- Tuleb tähelepanu pöörata ka vanematele eestivenelastele. Narva pensionäridel ei ole võimalust Narvast välja pääsedagi.

#### Roman Lihhavitšuk (Tallinna Laagna Gümnaasiumi integratsiooniklassi vilistlane; Reformierakond)

- Noorteni jõudmiseks, nende keeletolerantsi parandamiseks tuleb kasutada rohkem meediakanaleid
- Korraldada rohkem eesti ja vene noorte ühisüritusi

#### Kaarel Haav (Audentes)

- Integratsioonist tuleb rääkida seoses inimõiguste ning rahvuspoliitikaga.

#### Märt Kubo (Tallinna Linnavolikogu liige)

- Meie kõigi eesmärk on, et oleks hea koos elada.
- Integratsioon kui sulandumine uueks ühtseks jõuks toimub põlvkondade jooksul.
- Aeg loob ühise Euroopa kultuuriruumi. Eesti sulandub sellesse üsna kiiresti. Rahvusülesed kultuurisuundumused ja –sündmused on alus ühiseks tegevuseks erinevat päritolu noorte jaoks. Neid tulebki märgata ja võimendada. Mõned näited:
  - Muusika – tema kogu kirevuses
  - Sport – kui tegevused, sündmused
  - Mood – kuidas elatakse ja ollakse Kesk-Euroopas ja mujal (riietus, klubikultuur, tantsud, tänaväiritused, suhted, seks, keel jmt.)
  - Suured sündmused
  - meedia
- Tuleb toetada neid valdkondi ja tegevusi, mis aitavad kujundada euroopalikke noori.
- Lahendada pühapäevakoolide küsimus. Laiemalt puudutab erinevate rahvuste kultuurilist huvitegevust.
- Monitoorida, milline on reaalselt keeleoskuse tase täna (õpetajad, ametnikud)? Sellist informatsiooni praegu ei ole.
- Oleme juba kokku leppinud (avalikkus), et keeleõpe on oluline. Sellega tegeleb palju asutusi ja ühendusi. Keeleõppe rõhutamise asemel on vaja fookus nüüd tõsta mujale.
- Keeleõppe korraldamine viia madalamale tasandile, mitte riigi korraldada.
- Ajaloo tõlgendamise probleem: senini läbi vaidlemata
- Integratsiooni probleemiks on getostumine, puudutab kompaktsset asuala.
- (V3 Alaeesmärk 1: alusharidus) Lasteaiad peaks olema ka teistele rahvustele peale eestlaste ja venelaste.

- (V3 Alaeesmärk 7 : mitteformaalne haridus) Keskenduda tuleb ka uusimmigrantidele.
- Integratsioon on turvalise suhtlemise küsimus.
- (V3 M6.1. Keeleõppe- ja kultuuri- programmide rakendamine) Kultuuriõpe koolitustel peaks sisaldama ka „ühiskonnaõpetust”, Eesti ühiskonna probleemide käsitlemist.
- Tuleb sisse viia multikultuurne õppeprogramm (Euroopa kogemus)

#### **14.september Jõhvis (Maiu Uus, PRAXIS)**

##### Ellen Prunbach (Jõhvi Gümnaasium)

Eesti koolides suureneb muukeelsete laste hulk. Sellega seoses:

- Metoodiliselt arendada muukeelsete õpilaste õpetamist eestikeelses koolis
- Õpetajate koolitamine multikultuursetes keskkonnas õpetamiseks

##### Larissa Olenina (Narva Linnavolikogu aseesimees)

- Strateegia dokumendis statistilise ülevaate osa täiendada ning andmed paremini lahti kirjutada. Näiteks keeleoskuse areng nii eestlaste kui venelaste seas (vastavalt vene keele ja eesti keele oskus), uusimmigrantide sstatistika jm.
- Pöörata tähelepanu põlvkondadevahelisele erinevustele keeleõppevõimaluste kättesaadavuses. Üle 30-aastased peavad enamuses eesti keelt omandama oma raha eest, noored saavad keeleõpet koolisüsteemis.
- Strateegia peab lähtuma üldinimlikest väärtustest.
- Kaasata rohkem venelasi integratsioonipoliitika loomisesse, et reaalsed vajadused paremini kajastuksid. Strateegia tööversioonist jääb mulje kui eestlaste poolt venelastele kirjutatud dokumendist.
- Strateegias rõhutada, et integratsiooni näol on tegemist mitmepoolse protsessiga.
- Kaardistada eelmise programmi edulood (projektid) ning nende baasil teha otsuseid, milliseid tegevusi tasub ja tuleb süstemaatiliselt toetada. Paljude projektide väga positiivsed tulemused on aastatega edasise toetuse puudumisel haihtunud.
- Jätkata huvitegevusega, kuna see on olnud edukas integreerija.
- Taaskäivitada keelelaagrid.
- Keeleõppe kõrval mitte unustada väärtushinnangute edasiandmist/õpetamist.
- Viia kooskõlla eesti keele õpetamine ning eesti keele oskuse eksaminõuded. Täpsustada keeleoskuse tasemed ning viia need kooskõlla reaalse elu vajadustega.
- Soodustada/ tõhustada Ida-Virumaa kohalike omavalitsuste sidemed teiste regioonide omavalitsustega.
- Vene kultuuri elementide lisamine üleriiklikele üritustele. Näiteks tantsu- ja laulupidude programmi.

##### Olga Vassiljevitš (MTÜ "EVRIKA"; MTÜ Rehabilitatsiooni keskus "Sind ei jäeta üksi"; psühholoog/logopeed)

Üha suureneb lõhe noorte ning lapsevanemate/täiskasvanute vahel. Täiskasvanud ei jõua sama kiiresti jälgida muutusi ühiskonnas, lähtutakse vanadest arusaamadest, ei sada ühiskonnas toimuvast aru. Samas lapsi õpetab riik kaasaegsemate arusaamade ja Eesti riigi väärtushinnangute järgi. Sellest tulenevalt:

- Kaasata integratsiooniprotsessi psühholooge ja logopeede.
- Integratsiooniprogrammi uue sihtrühmana tuua välja lapsevanemad. Pakkuda spetsiaalselt neile suunatud tegevusi, toetusi nendega tegelejatele.
- Arendada eesti keele õpetamist koolis selliselt, et õpetamine algaks praktiliste teemadega.
- Toetada muulaste inglise keele õpet läbi Tööhõiveameti. (eurointegratsioon)

##### Margarita Ostroumova (Ida-Virumaa rahvuskultuuriseltsi Ümarlaud)

- Rahvuskultuuri edendamise toetamine on integratsiooniprogrammis tähtis. Rahvuskultuuriühingute olulised põhitegevused on:
  - o Kultuuri ja keele tutvustamine väljaspool oma kogukonda (üritused, näitused)
  - o Teatud rahvuskultuurilise nostalgia leevendamine
- Baasfinantseering muuta paindlikumaks, laiendada seatud raame finantsvahendite kasutamiseks.

#### Ave Papp (MTÜ Tapa Lastekaitse Ühing)

- Jätakuvalt toetada MTÜsid, kes tegelevad eesti- ja venekeelsete noorte kokku toomisega huvitegevuse käigus ehk mitte koolikeskkonnas.
- Koolitada noorsootöötajaid toime tulema multikultuurse noortegrupiga.
- Tegeleda muukeelsete lapsevanematega, neid teavitada ja kaasata.

#### Viktor Malõgin (Konstitutsioonierakond, Kohtla-Järve ja Jõhvi prk)

- Integratsioon kui positiivne liikumine, lähenemine teineteisele, kui räägime Eestis kahest kogukonnast. Mõlemal kogukonnal tuleb taas esile kerkinud solvumistunne kõrvale heita ning näidata üles vastastikku heatahtlikkust.
- Riik peab toetama erinevaid kogukondi ühendavaid väärtusi. Nendeks väärtusteks on keel, staatus ja haridus. Siiamaani neid puudutavad seadused ei olnud väga efektiivsed. Tuleks nende seaduste mõju analüüsida ning viia kooskõlla ühiskonna arengutrendidega.
- Positiivsete näidete eeskujuks toomisel pöörata tähelepanu keelele lisaks ka väärtushinnangutele.

#### Irina Golikova (Sillamae Integratsiooni Ühiskondlik Algatuskeskus; Akadeemia Nord)

- Sõnastikes tuleks ära parandada keelilisi vigu ning edaspidi neid vältida.
- Riigiasutuste venekeelsetel veebilehtedel tuleks vigu ära parandada, peaks edaspidi jälgima, et keelekasutus oleks korrektne.
- Anda lasteaiakasvatavatele kahe keele oskuse eest lisatasu. (Peeter Kreitzbergi ettepanek luua eraldi staatus kakskeelsetele pedagoogidele)
- Analüüsida, millistel põhjustel inimesed ei ole toime tulnud eesti keele õppimisega ja kodakondsuse saamisega praeguses süsteemis. Uurida inimeste endi käest. (Konsortsiumi uuring: naturalisatsioon ja kodanikutunne)
- Erikeelse meedia vahel rohkem infot vahetada ning vastastikku sama infot avaldada/edastada. Rohkem positiivset infot venekeelses meediasse kanda eestikeelsest meediast.
- Pöörata tähelepanu muukeelsete laste hulga suurenemisele eesti koolides. Sel aastal läks eesti kooli ca 5000 vene keelt kõnelevat last. Tegeleda tuleb nii õpetajate kui koolipsühholoogide koolitamisega, multikultuurseks kooliks ettevalmistamisega.
- Kaasata rohkem venekeelseid inimesi integratsiooniprogrammi loomisesse.
- Peaks koostama eraldi sotsiaalse, haridusliku ja keelilise integratsiooni strateegia puuetega inimeste jaoks.

#### Anne Noor (Maardu Linnavalitsus)

- Eripedagoogide töö tähtsustamine madalamates õppeastmetes. Mitte-eestlased panevad oma lapsi eesti lasteaedadesse, kus neile aga ei osata veel õiget eesti keelt õpetada. Need probleemid kanduvad ka üle lasteaiast kooli ning logopeedide koormus üha suureneb.
- Parandada 10.klassi eesti kirjanduse õpikuid selliselt, et need arvestaksid ka muukeelsete noorte taustaga ning teeksid materjali edastamise muukeelsetele noortele õpetajatele lihtsamaks. Luua õpikutootjate konkurents, et leitaks paremaid mõtteid mitte-eestlastele eesti keeles ainete õpetamiseks.
- Eesti keele õppe tõhustamine ja laiendamine juba 8. ja 9. klassis, et vähendada õpilaste ja lapsevanemate hirmu 10.klassi ees.
- Õpetajate ja õpilaste nõustamine seoses üleminekuhirmude kaotamisega.
- Nii lasteaias kui koolis eripedagoogide ettevalmistuse parandamine.

#### Anna Konovalova (Narva noortekeskus)

- Piirkondliku eripära ja vajaduste arvestamine, et programmi tegevusi suunata „õigesse” kohta.



- Venekeelse elanikkonna positiivse imago loomine meedias.
- I, II ja III klassis 1 eesti keele tund nädalas on liiga vähe. Eestikeelsete õppeainete tõhustamine.
- Parandada eesti keele õpetamise kvaliteeti keelekümbluse tunde andvaid õpetajaid paremini ette valmistades, rohkem koolitades.
- Säilitada siiski ka projektfinantseerimise süsteem MTÜdele, mitte kogu toetus suunata KOVidele.

### LISA 3 - Teavitus- ja tagasisideürituste meediamonitooring<sup>5</sup>

ALLIKAS	PÕHISÕNUMID
<b>Riikliku Integratsiooniprogrammi arutelu Tallinnas</b>	
<b>ETV, AK, 07.09.07</b>	<p>Integratsioonipoliitika uueks suunaks on inimeste kuulamine. Uus integratsiooniprogramm keskendub ühiskonna sidususele õiguslik-poliitilises, sotsiaal-majanduslikus ja haridus-kultuurilises valdkonnas. Keskenduda tuleb muulaste hoiakute muutmisele.</p> <p><u>Kõneisik:</u>  <b>Irene Käosaar</b>, HTM (pedagoogi ülesanne on kujundada noorte inimeste hoiakuid)  <b>Olga Bunder</b>, Vene romansi klubi juht (isiklikest keeleõppe kogemustest, noored täna juba valdavad eesti keelt)</p>
<b>ETV, AK vene keeles, 07.09.07</b>	<p>Integratsiooniprogramm peab lähtuma inimeste individuaalsetest vajadustest</p> <p><u>Kõneisikud:</u>  <b>Irene Käosaar</b>, HTM (integratsiooni edendamisel peab lähtuma konkreetsete inimeste individuaalsetest vajadustest, suuremad probleemid on vanemate inimeste integratsiooniga ajaloolistel põhjustel, nende inimestega tuleb eraldi kohtuda ja neid küsimusi arutada)  <b>Liidia Kõlvart</b>, „Lüüra“ (integratsiooniprogrammist tuleb välja võtta eesti keele õpet puudutav osa, riik peab sellega tegelema sõltumata programmidest)  <b>Olga Bunder</b>, Vene romansi klubi juht (eesti keele õppesse on liiga palju raha investeeritud, kuid puudub õige metoodika ja õiged õpetajad, raha on kulutatud ebaefektiivselt)</p>
<b>PBK uudised, 07.09.07</b>	<p>Vaatamata sellele, et kevadel räägiti integratsiooni luhtumisest, püüab riik pakkuda uut integratsiooniprogrammi varianti. Toimunud arutelu käigus tekkisid teravad diskussioonid ka integratsiooni määratluse osas. Osalejate arvamusel ei teinud nüüdsed „integraatorid“ õigeid järeldusi eelmise programmi kurbadest tagajärgedest, eristades ka täna integratsiooni subjekti ja objekti, unustades ära, et osapooled peavad olema võrdses seisus. Samal ajal tegeleb ka Tallinna linn oma integratsiooniprogrammi väljatöötamisega, pole teada, kas kaks programmi saavad ka ühtlustatud.</p> <p><u>Kõneisikud:</u>          Tsiteeritud on <b>Ain Aaviksood</b>, Praxis (integratsiooniprogramm keskendub õiguslik-poliitilisele, sotsiaal-majanduslikule ja haridus-kultuurilisele valdkonnale)  <b>Hanon Barabaner</b>, Juhtimise ja Majanduse Instituudi rektor (integratsiooniprogrammis ei ole määratletud integratsiooni eesmärki, „ühiskonna sidusus“ ei määratle seda sisuliselt, kui puudub eesmärk, siis pole võimalik määrata eesmärgi täitmise kriteeriume)</p>

<sup>5</sup> Meediamonitooringut teostasid Anna Penne ja Maia Burlaka (Hill&Knowlton).

<p><b>Postimees vene keeles, 10.09.07</b> <b>„Интеграция — с учетом нужд каждого”, Ksenia Repson</b></p>	<p>Integratsiooniprogrammi avalikus arutelus jõuti ühisele arusaamale, et uus programm peab vastama konkreetsete inimeste vajadustele, selle rakendamine peab olema läbipaistev ning vastutuse jaotus loogiline.</p> <p><u>Kõneisikud:</u> <b>Ain Aaviksoo</b>, Praxis (integratsiooniprogramm on jaotatud kolme valdkonda – õiguslik-poliitiline, sotsiaal-majanduslik ja haridus-kultuuriline; tuleb paika panna väärtushinnangud, mis omaksid sama suurt tähtsust kõigile elanikele rahvusest hoolimata) <b>Irene Käosaar</b>, HTM (integratsiooni edendamisel peab lähtuma konkreetsete inimeste individuaalsetest vajadustest, suuremad probleemid on vanemate inimeste integratsiooniga ajaloolistel põhjustel, nende inimestega tuleb kohtuda ja neid küsimusi arutada) <b>Liidia Kõlvart</b>, „Lüüra“ (eesti keele õpetusega peaks tegelema integratsiooniprogrammist eraldi; raha, mis eraldati riigikeele õpetamiseks raisati ära väga ebaefektiivselt) Isiklike kogemusi jagas <b>Anna Levandi</b> (Ühiskondliku Leppe Sihtasutus) enda eesti-vene perekonna näitel.</p>
<p><b>Molodjož Estonii, 11.09.2007 „Integratsiooni loojad“</b> <b>Josef Katz</b></p>	<p>Nagu teada, sünnib tõde vaidlusest, uus integratsiooniprogramm, aga, dialoogist, milles osalejateks on kõik antud teemast huvitatud inimesed alustades valitsusorganitest ja kohalike omavalitsuste esindajatest erinevate ühiskondlike organisatsioonideni välja. Selle dialoogi esimene etapp toimus eelmisel reedel avaliku arutelu näol.</p> <p><u>Kõneisikud:</u> <b>Irene Käosaar</b>, HTM (esiteks tuleb üle vaadata mõiste „integratsioon“ senine tähendus ning anda sellele täpne definitsioon ja eesmärk; integratsioon ei tohiks keskenduda ühele rahvusele või kahe rahvuse vahelistele suhetele, integratsioon peab saama laiemat tähendust) <b>Hanon Barabaner</b>, Juhtimise ja Majanduse Instituudi rektor (tulevane integratsioonipoliitika ei tohiks olla üles ehitatud Eesti minevikku arvestades, vaid peaks olema orienteeritud tuleviku ülesehitamisele; positiivne on see, et arutelu käigus ei tõstatanud keegi nn „aprillisündmuse“ teemat)</p>
<p><b>Vikerraadio, 07.09 „Täna toimus riikliku integratsiooniprogrammi avalik arutelu“</b></p>	<p>Uues integratsioonidokumendis on kasutatud terminit mitte-eestlane, mis paljude arutlusel osalenute seas rahuolematust tekitas. Lisaks oldi eri meelt selles, millised on uue integratsiooniprogrammi eesmärgid.</p> <p>Riigikogu kultuurikomisjoni esimehe <b>Peeter Kreizbergi</b> arvates peab programmi põhieesmärk olema see, et me oleksime tolerantsemad üksteise suhtes ja hakkaksime oma asju positiivselt ajama.</p>
<p><b>Vesti Dnja, 07.09.2007 „Alguses peksti, nüüd integreerivad“</b></p>	<p>Rahvastikuministri büroo, Integratsiooni Sihtasutuse ning Poliitikauuringute Keskuse PRAXIS eestvedamisel toimub reedel, 7. septembril, Riikliku Integratsiooniprogrammi 2008-2013 avalik arutelu. Ürituse eesmärk on saada erinevate eluvaldkondade asjatundjatelt tagasisidet programmi strateegia osa ja rakendusplaani meetmete kohta.</p>

<p><b>THE BALTIC TIMES, 12.09.07, „Eestlasi on samuti vaja harida, arvab ekspertide kogu“</b></p>	<p>7. septembril kogunesid erinevate rahvusvähemuste grupid Tallinnas, et anda tagasisidet valmivale integratsiooniprogrammile aastateks 2008-13. Integratsiooniprogrammi koostamine sai uut hoogu sisse pärast aprillikuu sündmusi, mis põhjustasid uue lõhe eesti- ja venekeelse elanikkonna vahel. Üritus tõi kokku nii rahvusvähemuste esindajad, akadeemikud kui ka valitsusliikmed, kes kõik ühiselt vaidlesid läbi integratsiooniprogrammi põhipunktid. Kohati läksid vaidlused ka üpris tuliseks, kui erinevad huvigrupid kaitsesid nende jaoks olulisi punkte.</p> <p><u>Kõneisik:</u>  <b>Ain Aaviksoo, PRAXIS</b> – Eestlasi tuleks õpetada olema sallivamad ja vastuvõtlikumad mitte-eestlaste püüetele rääkida eesti keeles. Paljud mitte-eestlased eelistavad rääkida oma emakeeles vaid selle pärast, et tunnevad ebamugavust, kui räägivad eesti keelt aktsendiga või mitte nii nagu eesti keelt emakeelena kõnelevad inimesed ning seetõttu tunnevad negatiivset suhtumist eestlaste poolt. Me ei saa muuta enda riigi ajalugu ning teatud sündmusi, kuid saame muuta suhtumist oma kaasmaalaste suhtes.  <b>Liidia Kõlvart, Lüüra</b> – Uus integratsiooniprogramm ei määratle seda, milliseks meie ühiskond tahab muutuda. Nii nagu ka eelmise programmi puhul, on ka selle programmi peamiseks eesmärgiks mitte-eestlaste keeleõpe. Keel on ainult vahendiks erineva kultuuritaustaga inimeste teineteisemõistmiseks. Keelt ei tohi käsitleda kui lõppeesmärki.</p>
<b>Riikliku Integratsiooniprogrammi arutelu Tallinnas</b>	
<p><b>Kuku Raadio, Raadioekspress, 14.09.07</b></p>	<p>Saates oli muuhulgas intervjuu Tanel Mätlikuga. Jõhvis arutatakse täna integratsioonivaldkonnaga kokku puutuvate haruliitude ja huvirühmade esindajatega riiklikku integratsiooniprogrammi aastateks 2008-2013.</p>
<p><b>ETV, Terevisioon, „Jõhvis arutatakse integratsiooniprogrammi“, 14.09.07</b></p>	<p>Jõhvis arutavad täna integratsioonivaldkonnaga kokku puutuvate haruliitude ja huvirühmade esindajad avalikul arutelul riiklikku integratsiooniprogrammi aastateks 2008-2013. Ürituse eesmärk on saada erinevate eluvaldkondade asjatundjatelt tagasisidet programmi strateegia osa ja rakendusplaani meetmete kohta.</p>
<p><b>Kohtla-Järve kaabeltelevisioon, 14.09.07</b></p>	<p>Intervjuu Tanel Mätlikuga Jõhvis 14. septembril toimunud integratsiooniprogrammi avalikul arutelul.</p>

<p><b>Sillamäeski Vestnik, 22.09.07, „Integratsiooniprogramm või toidukorv?“</b></p>	<p>Aprillikuu sündmused näitasid, et kehtiv integratsiooniprogramm ei ole oma eesmärki täitnud. Praegu on arutamisel uus programm aastaks 2008-2013. Sellest arutelust on aktiivselt osa võtnud Hanon Barabaner.</p> <p><u>Kõneisikud:</u>  <b>Hanon Barabaner, Sillamäe majandusinstituudi rektor</b> – Suhtun taolistesse programmidesse väga skeptiliselt, arvan, et foorumil esitatud dokument oli väga toores. Esiteks ei olnud selles määratletud integratsiooni eesmärki, seda tulemust, mida soovitakse saavutada – dokumentides eesmärgina välja toodud „sidus ühiskond“ jääb ebaselgeks. Teiseks, kui ei ole määratud eesmärk, ei ole võimalik rääkida ka mingisugusest protsessist. Barabaner seab kahtluse alla ka programmi koostajad. Dokumenti kirjutab konkursi võitnud firma. Taolist programmi peaks aga koostama inimeste kogum, kuhu kuulub võimalikult palju erinevatest rahvustest inimesi, erinevate organisatsioonide esindajaid, spetsialiste ja haritlasi. Tsiteeritud on ka <b>Irene Käosaart, HTM</b> – esiteks tuleb üle vaadata mõiste „integratsioon“ senine tähendus ning anda sellele täpne definitsioon ja eesmärk; integratsioon ei tohiks keskenduda ühele rahvusele või kahe rahvuse vahelistele suhetele, integratsioon peab saama laiemat tähendust. Barabaner refereerib ka <b>Igor Suharukovit</b>, kes arvab, et taolisi programme pole tegelikult kellelegi vaja. Inimesed, kes siin elavad ning on siin sündinud, on ammu integreerunud ning neile pole mingit programmi enam vaja. Tähtsam on õppida looma omavahelisi suhteid, mis põhinevad vastastikusel mõistmisel ja teineteisest hoolimisel.</p>
<p><b>Eesti Päevaleht, „Viltune integratsiooniprogramm“, 24.09.7, Mart Rannut</b></p>	<p>Uue, aastaid 2008–2013 hõlmava integratsiooniprogrammi (RIP) alguseni koos selle valitsusepoolse kinnitamisega on jäänud kolm kuud. Viimane aeg on kahe aasta jooksul tehtu rahva ette tuua. Teoks sai see septembri alguses Tallinnas ja Jõhvis korraldatud arutlustel.</p> <p>TLÜ keeleteadlane Mart Rannut hindab dokumendi sündi kronoloogiliselt ja toob välja, et kõigepealt sai valmis rahajaotamiskava, seejärel teoreetiline osa oma eesmärkidega ja kõige viimasena õbluke praeguse olukorra ja seni tehtu analüüs. Selline koostamistaktika lähtub ilmselt integratsioonist kui rahapajast igat sorti projektide rahastamise tarbeks.</p> <p>Rannut on arvamusel, et kogu dokument on viltu. Koostajad on suuresti needsamad, kes kesksuvel halasid ja eestlasi süüdistasid. Siit ka ainuvõimalik soovitus: arvestades allesjäänud vähest aega, oleks peaministril ehk mõttekas see ülesanne mõnele teisele ministrile delegeerida, muidu võib uus aasta jõuda kätte ilma uue integratsiooniprogrammita.</p>
<p><b>Oma Saar, 25.09.07, refereering teistest lehtedest - Eesti Päevaleht, „Viltune integratsiooniprogramm“</b></p>	<p>Mart Rannut, keeleteadlane Tallinna Ülikoolist, tuletab meile meelde, et aastaid 2008-2013 hõlmava integratsiooniprogrammi (RIP) alguseni koos selle valitsusepoolse kinnitamisega on jäänud kolm kuud. Viimase kahe aasta jooksul tehtu toodi rahva ette septembri alguses Tallinnas ja Jõhvis korraldatud arutlusel.</p>
<p><b>Lõimumiskava 2008-2013 avalik tutvustamine</b></p>	

<p><b>14.12.2007 Vikerraadio uudised „Eesti Lõimumiskava 2008-2013“</b></p>	<p>Rahvastikuministri büroo, Integratsiooni Sihtasutus ja Poliitikauuringute Keskus PRAXIS on valmis saanud Eesti Lõimumiskava aastateks 2008-2013. <u>Tanel Mätlik</u> – Uus integratsioonikava koosneb kolmest põhiplokist. Need kolm plokki katavad tegelikult ära kõik ühiskonna valdkonnad alates haridusest lõpetades tööturuga. See tähendab, et me tegeleme nii eesti keele õppega kui k tööturu meetmetega, kuid ka kodakondsuse edendamise. Edasiminekuks on see, et kui vanas kavas ei olnud täpselt selge, mis oleks selline käegakatsutav tulemus, mida tahame saavutada, siis praegu eeldatakse seda, et kogu selle kava tulemusena peaks olema olemas selline asi nagu riigi identiteet, kus jagame ühiseid väärtusi, räägime eesti keelt, oleme sallivad teiste kultuuride suhtes.</p>
<p><b>14.12.2007 Raadio 4, Ehho Dnja „Tallinnas tutvustati Eesti integratsioonikava aastaiks 2008-2012“</b></p>	<p>Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse juht Tanel Mätlik tutvustas Raadio 4-le antud usutluses valmimisjärgus olevat integratsioonikava aastaiks 2008-2012. <u>Tanel Mätlik</u> – Uues integratsioonikavas on paigas selge eesmärk – ühtse riikliku identiteedi kujundamine, mille juures on oluline nii eesti keele oskus ja kultuuri tundmine, aga ka Eesti kodakondsusega isikute arvu kasv. Teiseks on uues integratsioonikavas olulisel kohal ka otsesed kontaktid eestlaste ja mitte-eestlaste vahel – millest senises integratsioonivas on suuresti mööda mindud.</p>
<p><b>14.12.2007 EPL Online „URVE PALO: diskussioon aitab mõista lõimumisprotsessi vajalikkust“</b></p>	<p>Rahvastikuminister Urve Palo kommentaar riikliku integratsioonistrateegia vajalikkusest Eesti Päevalehe veebiversioonis.</p>
<p><b>14.12.2007 EPL Online „Eesti lõimumiskava 2008-2013“</b></p>	<p>Eesti Päevaleht Online avaldab 14.12.2007 esitletud planeeritava lõimumiskava tutvustuse sissejuhatava osa.</p>
<p><b>14.12.2007 Kuku raadio „Intervjuu rahvastikuminister Urve Paloga“</b></p>	<p>Rahvastikuministri büroo, Integratsiooni Sihtasutus ja Poliitikauuringute Keskus PRAXIS on valmis saanud Eesti Lõimumiskava aastateks 2008-2013. Lõimumiskavast kõneles pikemalt rahvastikuminister Urve Palo.</p>
<p><b>14.12.2007 ETV AK vene keeles „Eesti Lõimumiskava 2008-2013“</b></p>	<p>Rahvastikuministri büroo, Integratsiooni Sihtasutus ja Poliitikauuringute Keskus PRAXIS on valmis saanud Eesti Lõimumiskava aastateks 2008-2013. <u>Ain Aaviksoo</u> – Riigikeele oskus on integratsioonis olulisel kohal, kuid päris üksi selle peal see asi ei püsi, see on vahend selleks, et järgmised sammud saaksid astutud. <u>Tanel Mätlik</u> – Haridussüsteem on jagatud kaheks osaks – vene- ja eestikeelne, ning see, et eesti lapsed lähevad eestikeelses kooli ja vene lapsed venekeelses kooli, ei võimalda suurendada kontakte eestlaste ja venelaste seas. <u>Raivo Vare</u> – Eesti keele õpetamist tuleks alustada lasteaedadest, meil aga eksisteerib kaks paralleelset süsteemi. See on minu arvates üks suurim viga.</p>
<p><b>14.12.2007 Vikerraadio Päevakaja – Eesti Lõimumiskava 2008-2013</b></p>	<p>Rahvastikuministri büroo, Integratsiooni Sihtasutus ja Poliitikauuringute Keskus PRAXIS on valmis saanud Eesti Lõimumiskava aastateks 2008-2013. <u>Tanel Mätlik</u> – Uus integratsioonikava koosneb kolmest põhiplokist. Need kolm plokki katavad tegelikult ära kõik ühiskonna valdkonnad alates haridusest lõpetades tööturuga. See tähendab, et me tegeleme nii eesti keele õppega kui k tööturu meetmetega, kuid ka kodakondsuse edendamise. <u>Urve Palo</u> – Tähtis on parandada riigikeele oskust.</p>

<p><b>14.12.2007 BNS „Riik tahab juba kodakondsuse saanud muulasi enam lõimida“</b></p>	<p>Eesti lõimumiskava aastateks 2008-2013 koostava töörühma hinnangul tuleks senisest enam tähelepanu pöörata juba Eesti kodakondsuse saanud muulaste suuremale kaasamisele ühiskonda.</p> <p>Kava järgi soodustatakse jätkuvalt eelmises strateegias alustatud eesti- ja venekeelsete noorte ning koolide kontakte ja ühistegevust.</p> <p>Uue lõimumiskava väljatöötamise algatas 2005. aasta lõpus toonane rahvastikuminister Paul-Eerik Rummo.</p> <p>Ekspertkomisjon alustas uue kava väljatöötamist mullu kevadel. Tänavu aprillist vastutab kava koostamise lõpuleviimise eest rahvastikuminister Urve Palo, kes reedel selle väljatöötamise seisul Tallinnas tutvustas.</p>
<p><b>17.12.2007 Molodjož Estonii „Veel on jäänud vähe teha“</b></p>	<p>Eesti Lõimumiskava järgnevas 6 aastaks on peaaegu valmis. Programmi üheks tähtsaimaks eesmärgiks on ühise riigiidentiteedi loomine, kuid samas ka riigikeele õpetamine.</p> <p>Samas on eksperdid arvamusel, et mõningad probleemid siiski jäävad, eriti haridussüsteemi puudutavates küsimustes.</p> <p>Samas leidub siiani integratsiooniprogrammil ka mõjuvõimsaid vastaseid. Näiteks peab Eesti Keele Instituudi direktori Urmas Sutropi arvates valitsus võtma äärmuslikke samme, et likvideerida endise Nõukogude Liidu „jäänused“ Eestist, milleks tema sõnul on muukeelsed koolid ning lasteaiad.</p> <p>Refereeritud on ka Ain Aaviksoo ja Tanel Mätliku venekeelsele AK-le antud intervjuusid.</p>
<p><b>19.12.2007 MK-Estonia „Kes pole integreerunud, on Kirkorov“</b></p>	<p>14. detsembril tutvustati uut integratsiooniprogrammi aastateks 2008-2013, mida korrigeeriti pärast aprillisündmusi. Artiklis arutletakse selle üle, et integratsiooniprogrammis on sõna „integratsioon“ nüüd asendatud sõnaga „lõimumine“. Autor kiitis muutuse heaks, põhjendades, et paljudes on sõna „integratsioon“ viimasel ajal tekitanud tüdimust. Ka on mõistel „lõimumine“ sobiv tähendus ja mõte. Artiklis on refereeritud üritusel sõna võtnud praegust rahvastikuministrit Urve Palo ja endist rahvastikuministrit Paul-Eerik Rummot. Ka on artiklis edasi antud mõned mõtted Eesti Koostöö Kogu konsultandi Raivo Vare sõnavõtust ning Sotsiaalministeeriumi asekancleri Janno Järve esinemisest.</p>